

Hung. l.

128. *dv*

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

AZ 1910. ÉVRE.

SZERKESZTETTE

DR. SZÁDECZKY GYULA

FŐTITKÁR.

KOLOZSVÁR.

KIADJA AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET.

1911.

AZ

ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

AZ 1910. ÉVRE.

SZERKESZTETTE

DR. SZÁDECZKY GYULA

FŐTITKÁR.

KOLOZSVÁR.

KIADJA AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET.

1911.

Hungel
128 dr

21.346/1910

M. N. MUSEUM KÖNYVTÁRA
II. KÖNYVTÁRSÁG
1911 év 130 sz.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

53. RENDES ÉVI KÖZGYŰLÉSÉT

1911 MÁRCZIUS 26-ÁN D. E. 1/211 ÓRAKOR TARTJA

AZ EGYETEM DÍSZTERMÉBEN (KÖZPONTI ÉPÜLET, II. EMELET.)

TÁRGYSOROZAT:

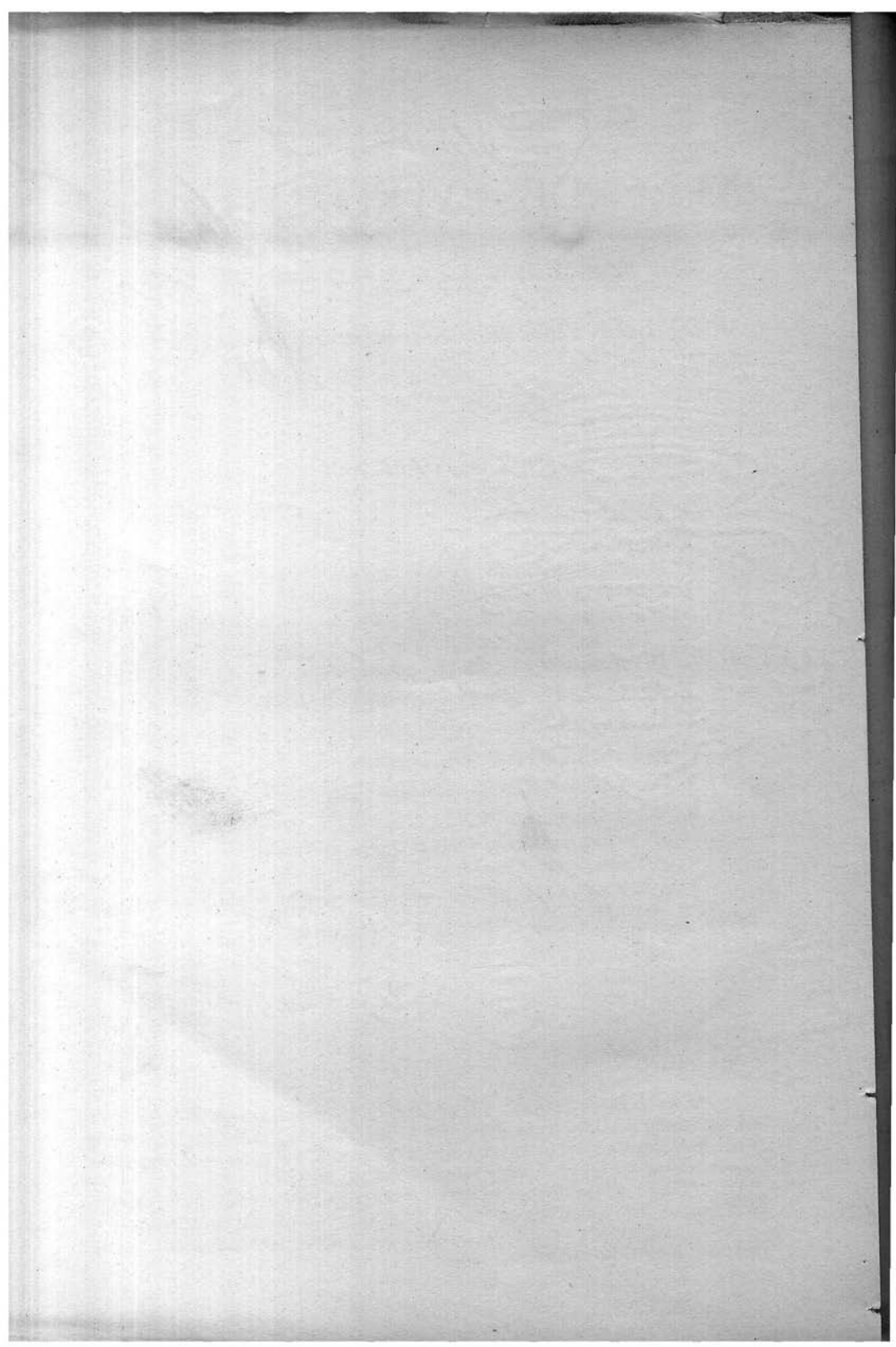
1. Elnöki megnyitó.
2. Jelentés:
  - a) az egyesület 1910. évi működéséről,
  - b) az 1910. évi számadások megvizsgálásáról,
  - c) a gyűjtemények (könyvtár, érem- és régiségtár, állattár, növénytár, ásványtár) állapotáról és megvizsgálásáról,
  - d) a szakosztályok 1910. évi működéséről.
3. Az 1911. évi költségvetés megállapítása.
4. Dr. Kovács István osztályarchaeologus és Boga Lajos állattári őrsegéd megerősítése állásaikban.
5. Dr. *Lechner* Károly előadása: *Az emlékezésről.*
6. Választások:
  - a) főtitkár, pénztáros, ellenőr, ügyész és titkár.
  - b) 7 választmányi tag.*)
7. A bölcs., nyelv- és tört. tud. szakosztály indítványa választmányi tagjai számának fölemelése tárgyában.
8. Indítványok.**)

A KÖZGYŰLÉS NYILVÁNOS.

*) Az alapszabályok 40. §-a értelmében kilépnek: Dr. gr. *Bánffy* Miklós, dr. *Gidófalvy* István, dr. *Hirschler* József, *Kenessey* Béla, br. *Mannsberg* Sándor, *Márki* Sándor. A kilépők újra választhatók. — Betöltendő lemondás és elhalálozás folytán még négy választmányi tag helye.

**) A közgyűlés elé szánt indítványokat legalább egy héttel a közgyűlés előtt írásban kell benyújtani az elnökséghez. (Ügyrend 8. §., 38. pont.)

Az alapszabály 54—55. §§ szerint a közgyűlésen szavazati joguk van az igazgató, alapító és rendes tagoknak.

A választmány jelentése az egyesület 1910. évi működéséről.

Tisztelt Közgyűlés!

Alapszabályaink a főtitkár feladatává teszik, hogy az egyesület működéséről a közgyűlésnek jelentést tegyen. Midőn ennek a kötelességnek eleget teszek, első sorban meg kell emlékeznem igen tisztelt elődömről, dr. *Schilling* Lajosról, aki az 1906-iki újjáalakulástól a legnagyobb buzgósággal, közmegelegedésre töltötte be a főtitkár szép, de terhes munkakörét. Tavaly, midőn egyesületünk 50 éves jubileumát is megünnepelte és az érdemes főtitkár begyakorolt munkatársakat érzett maga körül, többé nem tudta egyesületünk választmánya őt maradásra bírni. Így vetette a sors jelentéstevőt a főtitkári székbe.

A történelmi hűség okáért ugyanis meg kell említenem, hogy a mi sajtáságos viszonyaink között nem kereshetjük a főtitkári díszes és kulturális életünkben számottevő foglalkozást jelentő állást, mert ez a mi nagyon is koncentrált munkakörünk mellett egyéb fontos tanügyi, tudományos és múzeális foglalkozásoktól von el bennünket. De választmányunk bölcs belátása és a közgyűlés bizalma parancs ránk nézve, amelynek teljesítése elől kitérni nem akarunk.

A választmányi tagokra nézve is több lényeges változást kell feljegyeznünk a lefolyt évről, amennyiben az 1909-i közgyűlésen újonnan megválasztott dr. Boros György, dr. Jancsó György, dr. Rigler Gusztáv, dr. Schneller István, gr. Teleki Domokos, dr. Tutsek Sándor és gr. Wass Béla tagok közül — sajnos — dr. *Tutsek* Sándor nincs többé az élők között. Dr. Tutsek Sándorban, aki 1906-tól volt választmányunk tagja, egyesületünk egyik lelkes, buzgó tagját veszítette el, aki parlamenti szereplésével is támogatta érdekeinket. Sírjára hálánk kifejezéséül koszorút helyeztünk. Meghalt az 1909-ben újra megválasztott választmányi agok közül dr. *Csernátoni* Gyula, nyug. kir. tanfelügyelő, a Petőfi cultus buzgó terjesztője is. Választmányi tagságáról lemondott dr. *Udránszky* László, régi és egyesületünk kebelében is sok érdemet szerzett tagunk, ki a budapesti tud.-egyetemre kineveztetvén,

távozott el körünkből. Hevesy József v. tag lemondott és kilépett tagjaink közül. Helyeiket e közgyűlés van hivatva betölteni.

Ujabb munkaköre Budapestre vitte közülünk dr. *Erődi* Bélát, a jog- és társadalomtudományi szakosztály buzgó és tevékeny titkárát is, aki e szakosztály érdekében kifejtett sikeres működésével maradandó emléket hagyott hátra egyesületünk életében. Igazgató tagjaink közül dr. *Cs. Papp* József egyet. magántanár, a nagyági bányaműtársaság képviselője kilépett egyesületünk tagjai közül.

Szomorúan jegyezzük fel nagyenyedi vándorgyűlésünk társelnökeinek: *Fogarasi* Béla rektorprofessornak és *Varró* László volt polgármesternek halálát is.

Egyéb személyi változások közt megemlítem, hogy *Boga* Lajos, okleveles középiskolai tanárt választmányunk dr. Apáthy István igazgató ajánlatára 1910. márczius 2-iki ülésén az állattári őrségédi javadalom egyrészének terhére az Állattárnál alkalmazta, 1910. december 8 án pedig hasznos és érdemes szolgálatai alapján őrségéddé választotta. Dr. *Kovács* István érem- és régiségügyi tanársegédet az államsegélyből fizetendő dotáció terhére, tízeves szolgálata és értékes munkássága jutalmául választmányunk osztályarchaeologussá választotta meg. Mindkét választás e közgyűlés megerősítésére vár. *Kiss* Ernő szakvizsgát tett tanárjelölt az Ásványtárban nyert ideiglenes őrségédi alkalmazást.

Illyés Gizella könyvtáriapidijasnak buzgó és teljesen megbízható szolgálatai elismerésülapidijait a választmány az egyetemi könyvtáriapidijasokéval egyenlővé tette. *Habala* Tivadart Múzeumunk könyvtáránál megüresedett szolgál állásra nevezte ki a választmány.

Egyesületünk tagjainak változását az 1910-ik évben a következő statisztikai adatok mutatják:

Elhunytak rendes tagjaink közül: Dr. *Csernátóny* Gyula vál. tag, dr. *Fekete* Károly, *Fogarasi* Béla vál. tag, dr. *Góthi* Lajos, dr. *Kanitz* Henrik, dr. *Nagy* Mór, *Pogány* János, *Szenkovits* Gyula, dr. *Tutsek* Sándor vál. tag, *Virányi* István. Pártoló tagjaink közül: *Hutter* Kálmán, *Sárosi* József.

Kilépett 15 rendes és 4 pártoló tag.

Taglétszám 1910. december 31-én: 902.

A személyi változások után, hogy a mozgó erőről, a nervus rerum gerendarum-ról se feledkezzünk meg, megemlítem, hogy a 30000 korona államsegélyt májusban és az erdélyi múkincsek vásárlására szánt 12000 korona rendkívüli segélyt októberben útalta ki a vallás és közoktatásügyi miniszter.

Gr. *Zichy* János vallás- és közoktatásügyi miniszternél városunkban való tartózkodásakor május 24-én egyesületünk képviselőletében elnökünk vezetésével választmányunk számos tagja tiszteleggett. Ő Exellentíája nagyon szívesen fogadta a küldöttséget és egyesületünket jóindulatáról és támogatásáról biztosította.

Pénztárnokunk, *Lendvay* Emil, múlt évi 1000 K. tiszteletdíját most is egyesületünknek ajándékozta. Ezzel az ő ajándékából ösz-

szegyült alap 6 K.-t tesz ki. A választmány indítványozza, hogy a közgyűlés fejezze ki köszönetét a nemeslelkű ajándékozónak.

Gróf *Bethlen Karolina* a Vezuvió kitérését ábrázoló két szép képet festett és ajándékozott az Ásványtárnak.

Egyesületünk belső életének a képe egyrészt választmányunk intézkedéseiben, másrészt a szakosztályok és a tárak működésében tükröződik vissza.

Választmányunk a folyó egyesületi ügyek elintézésére 1910. év folyamán 10 rendes, 2 rendkívüli ülést tartott s határozatait 215 jegyzőkönyvi pontba foglalta. Az év folyamán elintéztünk 370 ügydarabot.

A megszáporodott irodai teendők következtében méltányosnak találtuk az 1911. évtől kezdődőleg a titkári iroda alkalmazottjának díját is főlemelni.

Elvi határozatként a számadásvizsgáló bizottság javaslatára kimondotta a választmány, hogy „*a költségvetésileg előirányzott összegek esetleges maradványösszegei csak a következő naptári évre vihetők át és ezen új év első negyedében számolandók el.*”

Az erdélyi múzeumi eszme legelső előmunkásai és az Erdélyi Múzeum Egyesület első alapítói és vezetői arcképeinek összegyűjtése céljából indított nagyobb actio keretében tizenöt különböző helyre intézett kérésünknek eredményeként jelenthetjük, hogy

1. *Endes Ida* úrhölgy Csikszentsimonból az Erdélyi Múzeum Egyesületnek ajándékozta *Zágoni Aranka* Györgynek, az Erdélyi Magyar Nyelvmívelő társaság szervezőjének és titkárának olajfestésű arcképét.

2. Özv. *Lészay Lászlóné* úrnő Szászvárosról fényképezésre beküldötte *Lészay Dániel*nek, az Erdélyi Nemzeti Múzeum Éremtára egyik legelső alapítójának arcképét.

3. Báró *P. Horváth Kálmán* alsózsuki nagybirtokos nagyatyjának, br. P. Horváth Károlynak, ki az 1818-iki múzeumi mozgalmakban a Marosvásárhelyről behozni szándékozott *Aranka*-féle gyűjteményeknek ingyen szállást ígért, olajfestésű arcképe lefényképezését megengedte, amit a választmány végre is hajtatott.

4. Özv. *Kőváry Lászlóné* megígérte, hogy férje olajtestésű arcképét, melyet életében megkíván őrizni, az Erdélyi Múzeum Egyesületnek fogja hagyományozni.

Alapítóinkra vonatkozó emlékek összegyűjtésénél örömmel említem meg azt is, hogy gróf *Mikó Imre* házának eladása alkalmával dr. *Erdélyi Pál* könyvtárigazgató figyelme és buzgósága révén *Goszthony Mihály* jogtanácsos közbenjárására *Jankovichné* gr. *Pejachevich Mikó* Mária grófnő egyesületünknek ajándékozta gr. *Mikó Imre* reliquiáit, családi levelezéseit, iratokat és nyomtatványokat és egyéb nagy alapítóinkra vonatkozó apró emléktárgyakat. Jól esik e helyen is hálás köszönetünket kifejezni az adományozó grófnőnek, valamint a közbenjáró uraknak is.

Régi emlékeink örvendetes szaporodása sorában kell megemlítenem azt is, hogy levéltáraikat örökös letétként az Erdélyi Nemzeti Múzeumba helyezték el:

1. Br. *Bornemisza* Gyula monasztiri cs. és kir. főkonzul.

2. Özv. br. *Sennyei* Pálné és fiai, br. *Sennyey* Béla és Géza, kik a levéltár anyagából készítendő publikatio költségeire alapul 1000 koronát küldtek be.

3. A Kövendi *Weress* család levelesládáját kövendi *Weress* Sándor marosújvári ügyvéd, buzgó tagtársunk levéltárunkba helyezte el.

4. *Mezőkövesdi Ujfalvy Károly* nagyilondai takarékpénztári igazgató családi levéltárát egyesületünknek ajándékozta, amiért őt elismerésünk jeléül alapító taggá választottuk.

Dr. Krécsy Béla fővárosi tanár dr. Richter Aladár közvetítésével Kossuth Lajosnak külön, ezen kívül Kossuthnak és Pulszky Ferencnek közös, Amerikában készült daguerrotyp képét ajándékozta az Erdélyi Nemzeti Múzeum Régiségtárának.

Gyulay Pál hagyatékából Hirsch Nelli rajzai is megküldettek és a Régiségtárba helyeztetek el.

Régi emlékeink összegyűjtése érdekében lemásoltattuk a székykeresztúri unitárius gimnázium könyvtárának Jakab Elek-féle gyűjteményéből azokat az adatokat, melyek az 1841—1843-iki országgyűlésen kezdeményezett Erdélyi Nemzeti Múzeum ügyére vonatkoznak.

Itt említem meg azt is, hogy *Simonkai Lajosnak*, az erdélyi növényvilág érdemes kutatójának emlékéért jegyzőkönyvileg megörökítettük és növénytárunk részére arcsképe megfestését engedélyeztük.

Finály testvérek egyesületünk 50 éves jubileuma alkalmából édes atyjuknak emlékére emlékdíj alapítványt tettek. Az alapító oklevelet a választmány a szükségesnek mutatkozott módosításokkal elfogadta és tudásvétel céljából a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fölterjesztette.

Kovács Sámuel pályadíjalapból kitűzött ballada vagy történelmi tárgyú elbeszélő költemény pályázatra két pályamű érkezett, de a díj a bírálók ítélete szerint nem volt kiadható,

A mult évi főtitkári jelentés részletesen megemlékezett a kolozsvári református egyház Rákóczy-kelyhe ügyéről. Választmányunk az erdélyi református egyházkerület igazgatótanácsához intézett előterjesztésében hangsúlyozta, hogy a dicső emlékü fejedelem eme pótolhatatlan iparművészeti emlékéért helyre nem hozható hiba volna külföldre engedni. Arra is kértük az igazgatótanácsot, hogy tekintélyével hasson oda, hogy ha a kolozsvári református egyház a kelyhet eladja, az Erdélyi Nemzeti Múzeumnak adja el, megismételvén 80000 koronás régi ajánlatunkat. A kolozsvári református egyháztanács az igazgatótanács közbenjárása után is csak régi ajánlatát újította meg, amit egyesületünknek nem állott módjában elfogadni. Azt az eredményt azonban örömmel regisztráljuk, hogy a kehely nem kerül ki hazánkából, amennyiben a kolozsvári egyházközség utóbbi határozata szerint azt nem adja el, hanem biztonság okáért az Erdélyi Bank és Takarékpénztár-örizetébe he-

lyezi. Ezután reméljük ama jobb és megfelelőbb lépést, amelyik e műkincset Egyesületünk nyilvános gyűjteményébe hozza.

Egyesületünk 50 éves jubileuma alkalmából dr. Apáthy István ajánlatára régi érdemes tisztviselőjét: *Herman Ottót* tiszteletbeli állattári igazgatónak és egyesületünk igazgató tagjának választotta meg. Érdemesnek tartom Herman Ottó választát az erről szóló értesítésre itt egész terjedelmében közölni, mert válasza ennek a nagy időnek egy jeles természettudós tiszta emlékében megörökített hűség, megható képét tükrözi vissza, és egyesületünk fontos szerepét hazánk újabb történetében világosan kidomborítja. Ime a levél:

„Mélyen tisztelt Választmány!

Nagy hálával és tisztelettel vettem a tisztelt választmánynak 1910. évi november hó 3-án kelt 306. számú kegyes átiratát és a hozzámellékelt jegyzőkönyvi kivonatot, mely az Erdélyi Múzeum Egyesület 1910. évi 52-ik rendes közgyűlésének határozatát foglalja magában, melynek erejénél fogva ezentúl az Egyesület igazgató tagjának és a Múzeum Állattára tiszteletbeli igazgatójának tekinthetem magamat. Ennek a nagy, lehető érdemeimet messze túlhaladó kitüntetésnek megokolása az, hogy egykoron az egyes ember korát véve a messze múltban egy sorban küzdhettem az Egyesület tudományos úttörőivel: igazi mesteremmel: Brassai Sámuel igazgatóval, Szabó Károly történettudóssal és könyvtárossal, Finály Henrikkel a titkárral és a régiségtár első rendezőjével és mindazokkal a kitűnő férfiakkal, a kiket az erőszak elűtött a nemzet közéletébe szolgálatából és a kiknek az Egyesület a tudomány ápolása czímén választmányában nyújtotta a védelmet és egyben a tért is, hogy a nemzet legfőbb java, a tudományos művelődés érdekében küzdhessenek, — készíthessék elő a jobb jövőt. *Mert tudnunk kell, hogy mindazok a férfiak, a kik 1867. után érvényre jutottak, a nemzet közéletében, kormányában és tanácsában helyet foglaltak: az Erdélyi Múzeum Egyesület egyeteméből és választmányából kelve indultak pályájukra.*

Nem lehet szándékom, hogy azt a nehéz küzdelmet részletezzem, a melyet vívniunk kellett, csak azt mondom, hogy könnyen birtuk, mert a legtisztább hazafiság tüze kölcsönözte az erőt.

Egyet azonban ki kell emelnem, mert jellemzi a helyzetet és az indulat nemességét: engemet Brassai Sámuel hívott meg oldala mellé és minthogy az Egyesület nem bírta volna meg a terhet, saját ezer forintnyi tiszteletdíjából kiszakította a háromszázat, hogy lehetővé tegye megmaradásomat. A többit azután megtette Erdély nemes társadalma, mely a Mezőség legmélyebb pontjától a Nagyhagymás csúcsáig vitt, módot nyujtva arra, hogy működésemnek az Erdélyi Múzeum állattárában nyoma maradjon s egy félszázad múltán alapot nyujthasson arra a lelkes megokolásra, a melyre az állattan tudományának egyik messze sugárzó fényes-

sege, dr. Apáthy István indítványát alapította s az öreg munkást külön is a legnagyobb hálára kötelezte.

Budapest, 1910. november 23-án.

A mélyen tisztelt Választmányunk hálás tisztelő, öreg hive:

Herman Ottó.

Választmányunk fölhatalmazást adott Érem- és Régiségértünk igazgatójának néhai *Gyarmathy Zsigmondné* kevés, de elsőrendű néprajzi hagyatéka megszerzésére s elhatározta, hogy a kiváló magyar nagyasszony szobrát Egyesületünk néprajzi osztályában felállítja. A szobor alapra 100 korona megszavazásával gyűjtést indítottunk.

Könyvtárunknak a Stein czégnél lévő hátralékos tartozásai törlesztésére 1911 január 1-től 1915 október 1-ig visszafizetendő 9000 koronás, a Kacziány Géza-féle 1848—1849-es forradalmi és szabadságharczi gyűjtemény vételára 1000 korona 1911 folyamán visszafizetendő kölcsönt engedélyezett választmányunk, a Régiségértünk pedig 1000 koronát.

Dr. *Pósta Béla* igazgatónak megengedte választmányunk, hogy az erdélyi református egyházkerület igazgatótanácsa által felajánlott igen becses műkincseket: egy *abrudbányai* XVII. századbeli aranyozott ezüst fedeles kancsót, *Vajdahunyadról* egy XVI. századbeli és egy XVIII. sz. kelyhet az 1911 évi államsegélyből előlegül adott 5521 korona 36 fillér összeg felhasználásával megvásárolhatja.

Idei *vándorgyűlésünket* Dés városának 1910 április 27-én tartott tanácsüléséből hozzánk intézett meghívására Désen tartottuk meg október 9-én és 10-én.

E vándorgyűlésen egyesületünk 45 tagja jelent meg fáradhatatlan, buzgó elnökünk gróf Esterházy Kálmánnak vezetésével. A vendéglátó város a résztvevőket figyelmének, vendégszeretetének minden jelével elhalmozta. Ebben előljárt gróf *Bethlen* Balázs főispán és *Ilosvay* Jenő polgármester, kikkel szemben jóleső érzéssel újítjuk meg e helyen is választmányunknak már kifejezett köszönetét. E vándorgyűlésünkkel felelevenítettük azt a félszázados viszonyt, a mely egyesületünket Dés városához, mint első alapítójához és Szolnok-Doboka vármegyéhez fűzi, melynek több fia hervadhatatlan érdemeket szerzett magának egyesületünk alapítása körül.

Vándorgyűlésünk alkalmával tartott előadások sorozata a következő:

Dr. *Buday* Árpád: Szolnok dobokai római táborhelyek.

Jakabffy Lajos: Városok vízzel való ellátása.

Dr. *Ferenczi* Miklós: Hadadi br. Wesselényi István temetése 1734.

Dr. *Parády* Ferencz: Egy vidéki kórház multjából.

Dr. *Szádeczky* Gyula: Dés földé történelméből.

Dr. *Sárkány* Loránd: Katonavilág Désen a XVIII. sz. elején.

Dr. *Cholnoky* Jenő: Kirándulás a Spitzbergákra.

A megtartott 7 előadás közül 6 helyi érdekű és részben aktuális természetű volt. Az összes előadások nagymértékben érdekelték a közönséget, a mely szorongásig megtöltötte az előadási termeket. Az előadások az Emlékkönyvben a napokban fognak megjelenni. Sajtó alatt van jubileumi Albumunk is. *

Gyönyörű időben, kitűnő hangulatban ment végbe a désaknai sóbánya megtekintésére rendezett kirándulásunk, a mely alkalomból a város díszes fogatokat bocsátott rendelkezésünkre.

Jól sikerült vándorgyűlésünk minden résztvevője kellemes emlékeket hozott magával és okunk van hinni, hogy hasonló kellemes emlékeket hagytunk hátra.

Köszönetet szavazott választmányunk ez alkalomból még a *szamosvölgyi vasút* igazgatóságának, *Domonkos* József bánya- tanácsos désaknai bányafőnököknek, *Nietsch* Lajos bányamérnöknek, továbbá dr. *Lukinich* Imre tanárnak, a ki buzgó taggyűjtésével is előmozdította egyesületünk érdekeit, továbbá Csikszentmihályi *Sándor* Imrének, a ki szerkesztésében megjelenő *Genealogiai* Füzetek több kötetét kiosztás céljából egyesületünk rendelkezésére bocsátotta, végül a *Vármegyei Közélet* című dési hetilap szerkesztőségének, egyesületünk megleghangú ismertetéséért.

Népszerű tudományos előadásainkat ez idén november 8-tól kezdve 6 egymásután következő kedden (december 13 áig) az egyetem aulájában a következő tárgysorozattal tartottuk meg:

Dr. *Cholnoky* Jenő: Skandináviáról. Vetített képekkel.

Dr. *Apáthy* István: A mérhetetlen mennyiségek uralma az emberi élet fölött.

Dr. *Seprődi* János: A magyar népdalról. Bemutátással.

Dr. *Konrádi* Dániel: A hasznos baktériumokról. Vetített képekkel.

Dr. *Schneller* István: A nevelés céljáról.

Dr. *Szádeczky* Gyula: Az erdélyi medenceze különféle bitumeneiről és sóiról. Vetített képekkel.

A mellett, hogy ezek az előadások tagjaink részére ingyene- sek voltak, a belépti díjakból fedezhettük a rendezéssel járó költségeket is. A terem átengedéseért az egyetem ezidei Rector Magnificusának tartozunk köszönettel.

Társintézetekkel ápoltuk az elmúlt év folyamán is a barátságos jó viszonyt. Ennek kifejezéseül átiratban üdvözlöttük államostá- tása alkalmából a *Felsőmagyarországi Rákóczy-múzeumot*.

Alapító tagunknak, a *magyarországi unitárius egyháznak*, *Dávid* Ferencz születése 400. évfordulója emlékére rendezett ünne- pélyén dr. *Márki* Sándor, dr. *Gidófalvy* István és *Péterfi* Zsig- mond választmányi tagokkal képviseltettük magunkat és az ünnepiő egyházat egyesületünk nevében dr. *Márki* Sándor üdvözölte.

A *magyar orvosok és természetvizsgálók XXXV. vándor- gyűlésére* képviselőül az elnökség a tagok közül dr. *Imre* Józse- fet és dr. *Lőrenthey* Imrét kérte fel, kik a vándorgyűlés tárgyso- rában előadókul is szerepeltek.

* Johansen jelentése szerint, Debau annamennáról volt

A szászvárosi *Kún-kollegium* felavató és szoborleleplezési ünnepén gr. *Esterházy* Kálmán elnök urunk személyesen képviselte egyesületünket és ennek nevében „A két nagy Kún gróf emlékének az E. M. E.” feliratú koszorúval hódolt és felavató kapácsütést is tett.

A *Brassai siremlék* leleplezése ünnepélyén egyesületünk dr. *Lechner* Károly alelnökkel és a főtitkárral képviseltette magát. Alelnökünk szép beszéd kíséretében pálma és babérkoszorút helyezett egyesületünk nevében a siremlékre.

A *múzeumok és könyvtárak országos szövetségének* Szegeden szeptember hó 26—27-ik napján tartott ülésén dr. *Pósta* Béla, a *Magyar Földrajzi Társaság* Székesfehérvárt szeptember 25-én tartott ülésén dr. *Cholnoky* Jenő képviselte egyesületünket.

A *tordai kulturháznak* hozzánk intézett kérésére minden kiadványunkat megküldtük a legritkábbak kivételével és a szükség szerint duplumainkkal is előmozdítani ígértük kulturális törekvését.

A *Petőfi Társaságnak* megküldtük *Petőfi* Sándor Barabás Henriette által festett, birtokunkban lévő képe fényképmásolatát.

Marosvásárhely városának, mint igazgatótagunknak néhány levonatot készítettünk a Régiségtárunkban elhelyezett, Nagy Sámuel-től származó rézmetszetről, mely *Marosvásárhely* várost ábrázolja 1827-ben.

Kolozsvár sz. kir. város Tanácsának az Országos Történelmi és Ereklyemúzeum elhelyezése ügyében kiküldött vegyes bizottságba gróf *Esterházy* Kálmán elnököt, akadályoztatása esetén a főtitkárt, továbbá dr. *Pósta* Bélát és dr. *Márki* Sándort küldte ki a választmány.

A nagyenyedi református egyháznak és a Bethlen-kollégiumnak *Szilágyi* Farkas nagyenyedi református lelkész halála alkalmával részvétünket nyilvánítottuk.

Ha ezeken az adatokon kívül figyelembe vesszük Évkönyvünk többi jelentéseit és azokból látjuk Egyesületünk tárainak örvendetes gyarapodását, a Régiségtárnak becses kiadványait, a Szakosztályok működését ezek között a legfiatalabb ágnak a jog- és társadalomtudományi szakosztálynak rohamos fejlődését: megelégedéssel constatálhatjuk, hogy Egyesületünk a második félszázad első évében is becsületesen munkálta kulturális előhaladásunk ügyét és annak érdekében mindent megtett, amit a rendelkezésére álló eszközökkel legjobb tudása szerint megtehetett.

Kolozsvár, 1911. februárius 16.

Az E. M. E. választmánya nevében

Dr. Szádeczky Gyula

főtitkár.

A gyűjtemények állapota és gyarapodása 1910-ben.

1. Jelentés a könyvtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Jelentésem első melléklete az egyesített könyvtáraknak 1910 évi gyarapodását mutatja. Ebben az összeállításban a mi könyvtárunkra vonatkozó adatok egyike másika a tavalyi és a megelőző évekéi mögött marad. 1909-ben 254 művel többet mutattunk ki, noha darabszám szerint idei gyarapodásunk is kedvező, 1035 darabbal nagyobb összegre rüg. Figyelmes vizsgáló észre fogja venni, hogy az egész gyarapodásnak e kedvezőbben alakuló végső összegét a nyomtatványi osztályhoz tartozó különféle kisebb gyűjtemények s a levéltár adatai magyarázzák, viszont világossá lesz előtte az is, hogy a tulajdonképpeni könyvtár gyarapodása kedvezőtlenebb eredménnyel záródott.

Tíz esztendőről szóló jelentéseimben folytonosan kiemeltem, s mindig örömmel számoltam be arról, hogy a könyvtár gyarapodása állandóan emelkedik és egyenletesen növekszik. Ha most a tizenegyedik jelentés elején a gyarapodási statisztika egy adatának esését szükségesnek tartom kiemelni, méltán kérdezheti a közelebből érdeklődő, vajjon ez az egy adat mit jelent? Azt-e, hogy a könyvtár immár elhelyezkedett saját igényei és kereteit megszabó viszonyai szerint, vagy azt-e, hogy fejlődésében, ha csak rövid időre is, megállapodott.

E két lehetőségnek egyikéről sem lehet szólni. A könyvtár fejlődése még egyre tart, gyarapodása pedig örvendetesen emelkedik, daczára annak, hogy a jelzett kimutatásnak egyik tétele az előző évéhez képest csökkent. Azonban mégis történt valami, a mi ezt az ellentmondást megmagyarázza, a melynek földerítésével világossá lesz előttünk, hogy évi gyarapodásunk a kimutatás ellenére is igen jelentékeny és az előző évekéinél sokkal kedvezőbb.

Mivel a pontos statisztika a gyűjtemény életében megbízható mérő eszközül is tekinthető, a kisebb gyarapodás okának kiderítése, ha másért nem, már azért is megkísérlendő, hogy e tétel

igazságát ilyen próbával ellenőrizni lehessen. Azt pedig nagyon lényeges tudni, hogy a gyűjtemény fejlődése mely irányba tér, megállapodik-e, vagy hanyatlík?

Ezt a valóságot annál nagyobb megeledeéssel kell fogadni, mennél jogosultabb aggodalommal gondoltunk az említett statisztikai adat jelentőségére. Világos tehát, hogy e mögött az adat mögött mégis rejlik valami; szerencse, hogy ez a lappangó valami nem a valóságot, hanem annak csupán megtévesztő látszatát jelenti. A statisztika beszéde igaz: ez évi kimutatásunk a tavalyinál a nyomtatványi osztályban kedvezőtlenebb; de a valóság meg az, hogy ez évi gyarapodásunk az említett osztályban s az egész könyvtárban is tetemesen nagyobb, mint tavaly volt. Tehát sem megállapodásról, sem pangásról nincs szó. Ez a tény nem érinti azt a tételt, hogy a statisztika a könyvtárnak érzékeny mérlege, mely a legcsekélyebb libbenést is megérzi és mutatja. Statisztikánk pontos és igaz, nem mutathat mást, mint a valóságot, a valóság pedig az, hogy az év végeig elért gyarapodásunk jelentékeny része az év végén lezárt szerzeménykönyvbe nem volt bevezethető. Ez tehát annyit jelent, hogy az 1910 évi gyarapodás anyagának rendszeres naplózásával hátrálékban maradtunk, még pedig hátrálékul maradt az 1909 évre eső sajtóügyi köteles nyomtatványok és az év közben megvásárolt Kacziány-könyvtár. Vagyis ez az anyag igen sokkal nagyobb annál, ami ez évi statisztikánkban hanyatlást látszott mutatni. A nyomtatványi osztályon kívül a levéltári osztály kimutatása is hézagos, a mennyiben abból az ez évben elhelyezett család levéltárak anyagának számszerű adatai hiányoznak.

Mivel pontos statisztikára törekszünk, melynek pontos könyvelés az egyetlen biztos alapja, mivel az említett nagy gyarapodásokat nem tudtuk naplónkba bevezetni: Ez tehát az év végén lezárt kimutatásban nem is szerepelhetett. S mivel sem a lezárt kimutatás tanulmányát, sem a valóságot elhallgatni, sem fölötte átsuhanni nem akarunk: el kellett mondani, azt a keserű valóságot is, hogy a könyvtár az év folyamán nem volt képesítve arra, hogy gyarapodását szabályszerűen naplózhasssa.

E vallomás mögött sem szemrehányás, sem mentegetődzés nincs, csupán az a száraz tény, a mit eléggé sajnálni nem lehet, melyen a nagym. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter úr az év végén segíteni is törekedett, midőn őt rendkívüli munkaerő és két ideiglenes szolgálkalmazására módot nyújtott. Ime tehát nem szemrehányásra, hanem köszönetre van jogunk, nem mentségül, hanem igazolásúl állapítjuk meg a valóságot.

Az új Egyetemi Könyvtár, mely az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtárának is otthona, naponkint tíz órán át nyitva tartott olvasó- és dolgozó-termeivel a kor szelleme szerint átalakult rendtartásával, megnövekedett forgalmával és kiszélesített tevékenységi körével 1909 eleje óta, mikor új otthona megnyílt, városunkban és hazánkban egy egészen új intézményt teremtett: modern nagy könyvtárt állított a nemzet tudományos és közművelődési életébe.

Az egyesített könyvtár régi helye szinte a rég múlt szürkeségében ködlik még előttünk is, kik hosszú ideig megbénítva küzdünk szegényes otthonunkban, noha csak két esztendeje múlt annak, hogy bizonyos elfogódással búcsút vettünk tőle. Az egyetem középponti épületének első emeletére helyezett könyvtár és könyvraktár magában is groteszk látvány volt. A hivatalos helyiségek és előadó termek számára készült első emeletet, hogy így mondjuk, közigazgatásilag megtették könyvraktárnak. Az épület szerencsére megbírta ezt a tréfát. Szekrény, szekrény mellett, egyben-egyben 10—14 polcz s ezek mindenikén átlagban két sor, igen gyakran és később három-négy sor könyv volt begyömöszölve. Tanáraink dolgozó szobája egy legömbölyített sarkú, régi guberniális nagy asztal volt, hallgatónk öt puhafa asztal mellett 40 széken, a könyvtári személyzet a tanárok dolgozó asztalával és a katalógussal egy közepes szobában szorongtak. Folyosóink a fal mellett és a közepén végig voltak rakva állvánnyal. Mikor azután már így sem fértünk, egy új szobát és egy darab folyosót csatoltunk hozzá, később az alagsorban, utóbb magánházakban helyezkedtünk el úgy, a hogyan éppen lehetett s legvégül az épület folyosóin és más férfő helyein ládat-ládára halmozva — vártuk a megváltást. A könyvtár 754:41 ²m területen 3934 m. hosszú polczon szorongott minden, könyv, látogató, tisztviselő és a belső könyvtári élet egyaránt. S mégis ez a soká tartó hét szűk esztendő ma már szinte a könyvtári romantika bájával kaczerkodik felénk.

Annyira tarthatatlan volt a helyzet, hogy igen rövid idő alatt és váratlanul meg kellett építeni az új könyvtárt. Az első levelet 1901 októbere végén írtam, melyben már a telek választásáról tárgyaltam, 1902 tavaszán teljesen kész építési programmal állhattam elé, 1903-ban már a kiszemelt telek megvétele előtt álltunk s 1904-ben a pályázat is le volt zárva, 1906 nyarán megkezdődött s 1908 végén befejeződött az építkezés, 1909 februárius 8-án megnyílt az olvasóterem — ez a tempó még így is, noha a politikai helyzetből folyó ismételt költségvetési zavarok miatt az előkészítés munkája akadozott és az építkezés kezdete kitolódott, szokatlanul gyors és meglepő volt. 1909 tavaszán már új otthonunkban dolgoztunk. Az új otthon területi, elhelyezési, berendezési viszonyairól alig szükséges számbeli adattal állani elő. Egy-két adatra mégis ki kell terjeszkedni. A föllállított anyag polczai egyfolytában 9:25 km. hosszúságot adnak, a könyvtár számára 2690 ²m beépített alapterületet elfoglaló helyiségek szolgálnak és egyszerre 252 olvasót vagy dolgozót tudunk elhelyezni.

Az új épületbe új könyvtárt kellett átvinni. Régi, szűkös viszonyainktól nyugözve, kicsi személyzetünkkel küzködve, már 1902-ben megkezdettük a várt új épület elkészülése reményében a régi könyvtárnak új könyvtárrá leendő átalakítását. Erre első lépés a könyvesház tüzetes átvizsgálása és pontos megismerése volt. A könyvanyagnak pontos revíziója két okon vált szükségessé. Először, mert a leíró czédulák nagy része nem állott sem a mai,

sem az akkori katalogizálás színvonalán, tehát nem is fődte a könyvtári anyagot; másodsor, mert a könyvtár rendszeresen fölállítva nem volt.

A régi, sőt legrégebbi s az 1892-től számított új fölvételek czédulái közé az ingadozó és tétova gyakorlat következtében hiányos, sőt egészen helytelen fölvételek tömege szorult. Azt lehet mondani, hogy a fölvétel önkényes volt és 1892-ig egyénenkint változott. Folyóiratok, gyűjteményes munkák, sorozatos kiadások, több vagy sok kötetes művek részletes földolgozása vagy teljesen hiányzott, vagy igen lényeges kiegészítésre szorult. *Szabó Károly* minden könyvészeti kritikát kiálló czédulái után a hanyatlás megdöbentő volt, viszont a legújabb fölvételek már újra megállották a bírálókat. A régi, gyakran kifogástalan czédulák egy részét meg azért kellett újjal kicserélni, mert papirosuk részint a használat következtében, részint az anyag silánysága miatt, erősen szenvedett. Végül, mivel a czédulázott és fölállított anyag évtizedek óta nem volt revidálva, részint az elhelyezésben, részint a szignálásban támadt zavarok állandóan bajt szereztek. Ehhez járult azután, hogy a kikölcsönzött anyaggal egyáltalában nem tudunk tisztába jönni. Mivel egyesek és főként intézetek kezén igen nagy anyag és igen régi idő óta volt kölcsön, mivel a kölcsönzés nyilvántartásában az ABCés Index és a kétféle (múzeumi, egyetemi) térítvény rendszere miatt igen sok tévedés és hiba csúszott be, mert a nyilvántartásnak e régi módjával vezetett kölcsönzést az új térítvény rendszer beállítása alkalmával nem dolgozták át: a kölcsönzött anyag kezelése, gondozása és nyilvántartása a legnagyobb nehézségek között, örökös kellemetlenséggel járt és folytonosan henyé munkával terhelte a könyvtárt. Az anyag revíziójával együtt a kölcsönzés revízióját is el kellett végezni s rendezni kellett a 15—25 évre visszamenő hátrálékok ügyét. A hátrálékos kölcsönzők egy részével, ha vontatottan is, de rendezni lehetett a régi kölcsönzések ügyét. Nagy sajnálattal kell azonban megemlékezni arról, hogy igen tiszteletre méltó kölcsönzők mindig jobban bíztak saját *ügy emlékszemőkben*, mint a könyvtári nyilvántartás és ellenőrzés végzésére rendelt könyvelésben. Tömerdek kellemetlenség, megérthetetlen herce-hurcza, állandó és mindkét fél részéről időt és fáradságot követelő folytonos munka, hivatalos eljárások, kereketek után 1904 végén, négy esztendei gyötrődés árán, sikerült végre a hátrálékos kölcsönzők ügyét annyira rendezni, hogy a föl-hajthatatlan és veszendőbe ment anyagnak készpénzbeli megtérítését elérhettük, az elhaltak, vagy ismeretlenségbe eltűnteket terhelő hátrálékokat a könyvtár terhére megrendeltük és a mennyire lehetett, pótoltuk is. Ez a majdnem öt éves háború igen nagy tanulság arra, hogy a kikölcsönzött könyv visszatérő útja is mindig jószándékkal van köveve; meg arra, hogy a legtökéletesebb úr is tévedhet, mikor emlékezetére hivatkozik eredeti térítvényeivel szemben, végül arra, hogy elveszett könyv árát behajtani igen sokkal nehezebb, mint ugyanazt a művet a könyvpiacra fölhajtani. Az anyag

fölvételén és a kölcsönzési forgalomban elő álló zavaron kívül a revíziót még az is sürgősen kívánta, hogy az anyagnak természete szerint való kiválásával, vagy csoportosításával nem sokat, vagy semmit sem törődtek.

A könyvtárban 1900 előtt csak egy különleges gyűjtemény (a RMK. I. kötetébe tartozó régi magyar irodalom) volt fölállítva. Különben a könyvtárnak egész anyaga, a mit kezelés, könyvészeti érték, vagy más ok miatt önálló gyűjteményekként kellett volna fölállítani, minden egy kezdetleges raktári rendszer keretében és egy még kezdetlegesebb szekrény- vagy polcz-rendszer igénybevételével volt elhelyezve. A mi ma Sajátképi Nyomtatvány, INC, RMK. (II. és III. kötet), Egyetemi Nyomtatvány, Iskolai Értesítő, Városi Iratok, Halotti Beszédék, Egyleveles nyomtatvány, (ídként színlap és gyászjelentések stb.), Folyóirat, Hírlap, Térkép, Metszet, mindez egy számozásban és egymás mellett a legtarkább összevisszaságban szerepelt és szorongott. Olvasótermünkben fölállított kézikönyvtárunk meg a kézikönyvtár arányai szerint, a régi hely s az új épület arányában és módjában különbözik. A könyvtár anyagának ily módon való elválogatása és csoportonként való fölállítása ugyan nem ment, mert nem mehetett, egyszerre, de 1902 óta állandóan munkában volt s véglegesen csak az új épületben történt meg. A könyvtárt kiegészítő gyűjtemények, (kézirattár, levéltár) átfelműködése is ezen a csapáson haladt.

A revízióval párhuzamosan történő szelegálással együtt készült el a helyi katalogus és mind ennek következménye lett az 1904-től használatba vett szerzeménykönyvezési rendszer. Ezzel a modern könyvtár kezelési rendjének legszükségesebb kérdéseit sikerült még a régi helyen megoldani. Mindennek eredményeként már fejlett kezeléssel jöttünk át az új könyvtárba s közben és előzőleg előkészíthettük a hurczolkodást is. Ezért a valóságos költözködést fél esztendő alatt s úgy ejthettük meg, hogy az új fölállítást még a régi helyen végeztük s az így csoportosított, fölállított, beszámozott és jelzett anyagot egyenesen a helyére rakhattuk. Ez a rövid visszaemlékezés sem a részleteket, sem a munka tömegét nem adja, de adja a régi és az új helyzet különbségét, a mely egyszerre érthetővé teszi, hogy az új épületbe behurczolkodó régi könyvtár egyszerre, máról-holnapra teljesen átszervezett állapotban, mint teljesen új és a kor színvonalán álló működésre képesített könyvtár foglalhatta el új épületét.

Mikor mi nálunk könyvtárakról s viszonyairól van szó, a fogalmaknak tarka összevisszasága, a fölfogásoknak sokfélesége fonódik a könyvtári élet köré. Közöttük sok van, a melyet még, hogy úgy mondjuk, befentes emberek is csak ködösen látnak. A távolabb állók meg egyenesen rosszul, vagy sehogysem tudnak megítélni bizonyos kérdéseket. Ezek között a szolgálati és személyzeti kérdések részesülnek a legkülönfélébb fölfogásban s a legnagyobb zavarra mutató megítélésben.

Ha valaki a külföld fejlett könyvtári világát ismeri, a legelső

a min megütközik az az igen nagy létszámbeli különbség, melyet azoknak s a miéinknek személyzete között talál. Szeretik az amerikai könyvtárakat az európaiakkal szembeállítani. Amazoknak százkát elérő és meghaladó személyzetével szemben az európai könyvtáraknak jóval kisebb személyzete s ezekkel szemben a mi könyvtáraink kicsiny személyzete szakemberek előtt is egyenesen érthetetlen, de a mi sajátos viszonyaink miatt még az is és még mindig elérhetetlen valami. Ha az amerikai vagy csak a kontinentális könyvtárak személyzetét vesszük is szemre, könnyen meg fogjuk mérhetni, milyen messze elmaradtunk. Igaz, hogy általában egész könyvtári életünk és világunk is nagyon elmaradt a kontinenstől, Angliát és Amerikát nem is említve, de vajjon nem függ-e ez a kettő össze? Hogyan lehet elképzelni virágzó és tudatos könyvtári életet, eldugott, megrekedt, fejlődésre alkalmatlan könyvtárakkal és kicsiny számú személyzettel? Ha még a könyvtárnokok között is válogatnánk s elméleti képzettség, szakbeli gyakorlat és szakirodalmi vagy technikai eredmények alapján elválasztanánk az igazi, hivatásszerű szakembert attól, a ki csak félig könyvtárnok, amúgy is sovány adatunk ugyancsak ösztövrre fogyna.

S mégis, valahányszor a könyvtári személyzet kiegészítése szóba kerül, mindig akad hozzáértőnek hitt politikus, ki a kabátos proletárság növelésétől remeg. Miért értenek nálunk minden szólamot félre? Bizonyára azért, mert kevés a könyvtár. Miért lehet nálunk egy szólammal néha fényes pályát indítani? Mert kevés a könyvtár. Más kérdés általában a kabátos proletárság növelése. Egyes állami, vagy más hivatalban a meglevő személyzet talán csakugyan elegendő is, de sem a könyvtárakban, sem más tudományos és közművelődési intézetben nincs elég munkás és dologtevő ember. Azonfelül különbség van munka és munka között s gondolni kell arra is, hogy minden munkát többféleképpen lehet elvégezni, az el nem végzéstől kezdve a pontos végrehajtásig. Nem lehet tehát általánosítani a tisztviselői személyzet túllengéséről zengő szólamot sem, mivel az legföljebb csak egyes esetekben igaz. Könyvtári és közéletünkben egyformán azért maradtunk el, mert kevés a könyvtár és kevés az igazi szakember is. Szükséges haladásunk alaptétele a több könyvtár és sok szakember. Ha már most egy minden izében új könyvtár épül, a holt berendezésnél az élő berendezkedés: a szervezet, kezelés, személyzet, még sokkal fontosabb és sürgősebb. A mi könyvtárunk tehát nem csupán épületében és holt berendezésében nyitja meg a modern könyvtárak sorát, hanem szolgáltatban, kezelésben és szakbeli munkában. E végre nem csupán szolgálati időnk arányában, hanem elhelyezkedésünk nagyobb keretében és rendszeres belső munkánk ellátása érdekében is nagyobb személyzetre van szükségünk, mint a milyenhez régi állapotunk és hazai viszonyaink szerint szokva vagyunk, mint a milyenennel e szokás alapján el vagyunk látva.

Az épület és az abban folyó élet önként és magától fejleszti

vagy követeli a megfelelő könyvtári személyzetet. Ezt a kézzel fogható valóságot a Közoktatásügyi Miniszter úr is jól látta és ezért megindította s az 1909-iki és 1911-iki állami költségvetésben valóban meg is kezdte a személyzet fokozatos kiegészítését. A politikai helyzet, mely annak idején az építkezést is legalább két esztendővel visszavetette, a szervezést is megakasztotta. A költségvetés nélkül lezajlott 1910 év alatt, melyről éppen beszámolólok, nélkülöznünk kellett a kisegítő munkaezők egy részét, ennek következtében tehát a zárt és nagy gyarapodások naplózása erről az évről elmaradt. Mivel szerzeménykönyvezési rendszerünk nem túri meg az átlagban számított, vagy kerekszámokban kifejezett tételeket, évi gyarapodásunk kimutatásában csak a valószínűságon bejegyzett gyarapodás összegét számolhattuk el.

A múlt esztendő végén munkába állított kisegítő személyzettel azután megindult az 1910-ről elmaradt anyag szerzeménykönyvezése és rendszeres feldolgozása is; remélni merem, hogy ez a munka ennek utánna zavartalanul fog haladni, mert meg kell győződve lennem arról, hogy a nagyméltóságú Miniszter úrnak ezután is kiváló gondja lesz a Könyvtárra, mely hazai könyvtáraink között szükség szerint kötelezve van arra, hogy ne csupán épületével, hanem gyors és megbízható kezelésével is a kor színvonalán maradjon. Ez a kötvételmény a mi könyvtárunkban már csak a rendszeresen könyvtári pályára készülő és állandó személyzet beállításától függ. Szerencsés könyvtár tehát a mienk, mely elhelyezésének nyomoruságát, berendezkedésének kezdetlegességét, belső kezelésének tapogató kísérleteit egy csapásra a múlt emlékévé tudta tenni, melynek ma már csupán a személyzet számbeli emelésére kell várnia.

Régi törekvésünk volt, hogy a korábbi évek mostoha anyagi viszonyai miatt részint örökölt, részint szükségéből megnőtt könyvtári számláinkat rendezzük. Erre alkalom kínálkozott az idén, mikor a rendkívüli kötetelés fedezetére engedélyezett kölcsönnek utolsó részletét is törlesztettük. Az e célra engedélyezett kölcsön s annak kamata egy pár esztendőn keresztül ugyan még nyomni fogja gazdaságunkat, de mégis közelebb vagyunk a rég sóvárgott célhoz: a normális költségvetéshez.

A Könyvtár javadalmát ez év folyamán a már említett törlesztésen kívül még főként a kötetelés költségei terhelték. A múzeumi anyagnak felénél jóval nagyobb része kötetlen volt. A költözöködés előkészítéséhez, a számozás és fölállítás rendszeres munkájához hozzátartozott a rongált, vagy szertehulló darabok védelme. A hírlaptári szaporulatot is kötetni kellett, sőt sok nagyobb gyűjteményt is. Mindez aránytalanul nyomta költségvetésünket, a miért még mindig nem jutoítottunk oda, hogy a könyvtárnak mutatkozó, sőt szembetűnő hiányait tervszerűen és rendszeres vásárlással pótolhassuk. Feltűnő, a mit igazán nehezemre is esik bevallani, a magyar szépirodalom hézagossága és bizony hiányos a sajtóképi erdélyi könyvészet is, mely mindig újabb és újabb meglepetéssel

szolgál. Régebben már szóvá tettem ezt a valóságot, de az állapot, ha javult is, meg nem változott. Mivel a rendes javadalomból való rendszeres és tervszerű gyarapítás ideje még nem érkezett el, rendkívüli hitelhez kellett folyamodni a vásárra került Kacziány-könyvtár megvételére, mely kivált az 1848/49-es idők irodalmához és történetéhez jelentékeny adalékkal fog járulni. Néhai Szűry Dénes különleges gyűjteménye, melyben az 1772-től induló magyar szépirodalom első kiadásai teljes sorozatban voltak meg, csak úgy más kézbe került, mint Ballagi Géza röpiratgyűjteménye, pedig mind a kettőre nagy szükségünk lett volna. Ilyen esetekben érezzük legjobban, hogy könyvtárunk tudatos munkája anyagi ellátása miatt mennyire korlátozva van. Ez a két különleges könyvtár ránk nézve ugyan elveszett, de legalább a fővárosi könyvtárban együtt maradt.

Rendes gyarapodásunk forrásai közül az ajándék útján és a csere viszonyból eredő statisztikánk kedvező. Különösen az utóbbi, a mit főként annak kell tulajdonítani, hogy az Egyesület kiadványai bizalmat keltettek, talán annak is, hogy a csereviszony ápolását a választmány megbízásából közvetlenül maga a Könyvtár intézi. A cserét folytató felek névsora az idén is gazdagabb, csak úgy, mint az ajándék-tévőké. Ezek közül a nagyobb adományokat külön is meg kell említeni: özv. Molnár Józsefné, dr. Richter Aladár, Thúry Zsigmond és dr. Szádeczky Béla adományát. Az előbbieket jelentékenyen hozzájárultak a könyvtár, a legutolsó pedig a hirlap-tár teljessé tételéhez. Mert ebben Thuránszky Tamás hagyatékából 7 hirlapnak 217 kötetét kaptuk meg és pedig java részben nálunk hiányzókat. A ki tudja, hogy a napilapoknak régebbi évfolyamait milyen nehéz kiegészíteni, kellően méltányolni fogja ez adomány becsét. Van valami fölemelő tudat abban, hogy a közönségnek egy része nem csak vesz, hanem ad is. Az ajándékban az ajándék tárgyánál sokkal értékesebb annak indítéka: mely hálából, nemes szenvedélyből, értelmi fejlettségből, hazafiai lelkeségből, sőt öntudatlan ösztönből is fakadhat. Akár melyikből fakad: megbecsülést, vonzódást és még szeretetet is jelent. Mi így fogván fel: szeretettel, elismeréssel viszonzozzuk és háláljuk meg a vett adományokat.

A budapesti királyi főügyészség területén gyűjtött sajtóügyi köteles nyomtatványokat eddig évenként szeptember hó elején vettük át. Indokolt előterjesztésünkre ezután évenként június legvégén fogjuk átvenni. Ezzel egyfelől az iskolai év elején amúgy is elfoglalt személyzet helyzete könnyűül, és az anyag kibontása a nyári időre esik; másfelől az ügyészség hamarabb kiürítheti amúgy is szűkös szekrényeit. A két erdélyi főügyészségtől a rendes időben és a régi eljárás szerint kapjuk meg az esedékes anyagot.

Az esztendőnek egyik váratlan sikerét külön kell megemlétenem. Néhai gróf *Mikó* Imre háza eladásra került s annak két rak-tári helyiségében őrzött, de a házzal együtt adás-vétel tárgyát nem képező nyomtatványok, iratok, kegyeleti és más ereklyék sorsát biztosítani kellett. Választmányunk előterjesztésemre haladéktalanul

megtette a szükséges lépéseket, s ezek eredményeképpen a két kamara anyagát november hó közepén átvehettem. Az adományozó *Pejacsevich-Mikó Mária* grófnő megértette úgy az őt díszesítő kötelesség szavát, mint a bennünket terhelő felelősség súlyát s a jelzett hagyaték nemes adományából a múzeum tulajdonába jött át. Ennek az anyagnak Könyvtárunkra eső nagyobb részében különösen két gyűjtemény válik ki. Az egyik az a Rhédey-levéltár, mely gróf Rhédey Ádám kezén volt és Mikó Imre grófhoz feleségével, gr. Rhédey Máriával, került; a másik, mely gróf Mikó Imre levelezését, iratait s életének más, írásos emlékeit foglalja magában. Egyesületünkre s annak munkába vett vállalatára, Mikó-kiadásunkra, különösen ez az utóbbi fontos. Eddigi kutatásaink során megdöbbenve tapasztaltuk, hogy Mikó levelezésében, kivált az 1855 előtti és 1867 utáni évekből pótolhatatlannak látszó hézagok vannak. A kortársakhoz, azok utódaihoz s általában az érdekelt hatóságokhoz, egyesületekhez és magánosokhoz két versen küldött tudakozódó leveleink csak igen gyér eredményt érhetnek el. A Mikó-iratok között talált s főként a korábbi évekre, valamint a múzeum-egylet alapítására vonatkozó iratok nagy száma tehát nem csupán gyűjteményünket, hanem kiadásunkat is gazdagítják. Sajátságos játéka a sorsnak és a véletlennek, hogy míg Mikó leveleit országszerte kutattuk és értők nagy levelezést folytatunk, a Mikó leveleknek igen szép és majdnem teljes gyűjteménye tőlünk alig egy kődobásnyira lappangott. Ez az örvendetes esemény most már lehetővé tette, hogy a tervezett Mikó-kiadás hamarosan megindulhasson és hogy a levelezés első kötetét ne 1848 tavaszától kelt levelekkel kezdjük, mint a hogyan kezdtünk volt, hanem Mikó közéleti szereplése kezdetére eső igen értékes levelekkel.

Mikó Imre grófnak nemzeti hevületben, áldozatra kész szívből és jó reménységben egyik igen nevezetes és hű társa, *Ujfalvy Sándor*, az emlékiró, irodalmi és családi leveleit is ez az esztendő hozta meg nekünk. *Ujfalvy Emlékiratát* egyesületünk most adja ki, a munka sajtó alatt van s ez év folyamán megjelenik. A kiadással megbízott dr. *Gyalui Farkas* az emlékirónak plasztikus alakja rajzához nem csupán írói hagyatékát s abban igen becses darabokat kutatott föl, hanem ezt a gyűjteményt a Múzeum Könyvtárához be is kalauzolta. A mit annál könnyebben tehetett, mivel annak hazafias erényekkel és gondolkodása nemességével gazdag tulajdonosában, *Ujfalvy Károly* úrban, nemcsak jogilag, hanem szellemben is méltó örökösére találtunk. Az elismerés két okon illeti őt, mert ezt a nagybecsű írott gyűjteményt megőrizte és mert azt Erdélyi Nemzeti Múzeum által a hazai tudomány rendelkezésére adta.

A levéltárunkban elhelyezett családi levéltáraink száma az idén még hárommal nőtt. *K. Weress Sándor*, egyesületünk buzgó tagja, családjára vonatkozó iratait helyezte el nálunk örök letétül. Gyűjteménye aránylag fiatal, de érdekes darabokat tartalmazó iratokkal kezdődik s az ajándékozó írói működésének emlékeivel

zárul. Báró *Bornemissza* Gyula, monasztiri cs. és kir. osztrák-magyar konzul úr családjának gazdag levéltárát helyezte el. Az 54 fiókban elhelyezett anyagot, melynek főként XVI—XVII. századi része köztörténeti vonatkozásokban igen gazdag és értékes, föllállítottuk és pedig ugyanabban a rendszerben, amilyenben eredetileg föl volt állítva. Végül családi levéltárukat, mely az erdélyi és zemplénmegyei ágnek Bottyánban és a vas megyei ágnek a szomszédos Bélyben őrzött levéltárát foglalja magában, néhai Kis- és Nagysennyei báró *Sennyei* Pál özvegye, sz. báró *Fiáth* Mária kegyelmes asszony és fiai báró Sennyei Béla és Géza a múlt év tavaszán adták át örökletétül levéltárunknak. Az 1613-ban elhalt Sennyei Pongrácz, erdélyi kancellár által, ki Erdély földjén és politikájában emelkedett ki, ez a levéltár szorosan kapcsolódik Erdélyhez, tehát annak múzeumához. Ezt a történelmi kapcsolatot levéltárunk és épületünk minden igényt szolgáló s minden biztosítékot nyújtó elhelyezése segített felújítani és megpecsételni; viszont ez a kapcsolat indította a letevő bárói családot arra a nemes és valóban főúri elhatározásra, hogy levéltárunk köztörténeti fontosságú emlékei és családjuk közéleti szerepléseit fényesen igazoló irományai ne csak megőrzés, hanem egyben tudományos publikációban, földolgozás és közzététel alá kerüljenek. Ezt az utóbbi kívánságot és rendelkezést pedig maguk teszik végrehajthatóvá azzal, hogy a jelzett tudományos földolgozás költségeire évenként 1000—1000 koronával járulnak, melyet az egyesület pénztára külön alapként kezel, mely csak a báró Sennyei-család publikációja kiadására fordítható. A levéltár átvételével megbízott dr. Veress Endre a levéltár anyagát az év tavaszán szállította be. A báró Sennyei-levéltár elhelyezésében megnyilatkozó fenkölt gondolkodás kitüntető bizalomról tanuskodik, mely Könyvtárunk tudományos és tehnikai fejlettségének szól.

Végül hálásan emlékszem meg arról, hogy a könyvtár személyzete, s ennek élén dr. Gyalui Farkas ör, távollétem egész ideje alatt az egyesített könyvtár működését minden igényt kielégítő buzgalommal és szeretettel intézték. Miután a miniszter úr megbízása engem majdnem egész esztendőn keresztül lefoglalt és távol tartott, voltaképpen csak azért vállalhattam e jelentés megtételét, melynek tudomásul vételét kérem, hogy nekik buzgó és sikeres munkájukat hálásan megköszönhessem.

Kolozsvár, 1911. januárus 31.

Erdélyi Pál
igazgató.

A kolozsvári Ferencz József Tudomány-Egyetem és az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára gyarapodása az 1910-ik évben.

	Egyetem				Múzeum			
	mű	kötet	fűzet	drb	mű	kötet	fűzet	drb
Nyomtatvány ---	563	1596	—	—	834	1587	—	—
Ósnyomtatvány ---	—	—	—	—	—	—	—	—
Régi Magyar Könyvtár ---	—	—	—	—	3	5	—	—
Folyóirat ---	15	1015	—	—	4	247	—	—
Hírlap ---	—	68	—	—	100	1598	—	—
Egyetemi nyomtatvány ---	4	—	352	—	—	—	—	—
Disszertáció ---	2108	—	2108	—	—	—	—	—
Értesítő ---	—	—	—	202	—	—	—	—
Vegyes nyomtatvány ---	4	—	—	6	14	—	—	166
Térkép ---	3	—	—	4	—	—	—	10
Kézirat ---	—	—	—	—	49	58	—	—
Színlap ---	—	—	—	—	—	—	—	7
Proklamáció ---	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyleveles ---	—	—	—	—	—	—	—	19
Gyászjelentés ---	—	—	—	—	—	—	—	333
Oklevél ---	—	—	—	—	—	—	—	1668
Facsimile ---	—	—	—	—	—	—	—	9
	2697	2679	2460	212	1004	3495	—	2212
					2697	2679	2460	212
					3701	6174	2460	2424

azaz 3701 mű, 11058 darab.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának gyarapodása forrásuk szerint az 1910-ik évben.

A) A nyomtatványi osztályban:

	Nyomtatvány		Ósnyomtatvány 1525-ig		R. M. K.		Folyóirat		Hírlap		Vegyes nyomtatvány		Térkép	Színlap	Proklamáció	Egyleveles	Gyászjelentés
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	drb	mű	drb	darab		
Vétel útján ---	504	958	—	—	2	4	3	145	6	91	6	7	—	—	—	9	9
Ajándékkal ---	319	522	—	—	1	1	1	35	9	309	6	157	10	7	—	9	322
Cserében ---	11	107	—	—	—	—	—	67	—	—	2	2	—	—	—	1	2
Köteles példa	—	—	—	—	—	—	—	—	85	1198	—	—	—	—	—	—	—
	834	1596	—	—	3	5	4	247	100	1598	14	166	10	7	19	333	

B) A kéziratári osztályban:

	XVIII. század		XIX. század		XVIII—XIX. század		XX. század	
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet
Vétel útján ---	3	4	23	30	—	—	—	—
Ajándékol ---	4	4	16	17	1	1	2	2
Cserében ---	—	—	—	—	—	—	—	—
Letétül ---	—	—	—	—	—	—	—	—
	7	8	39	47	1	1	2	2

C) A levéltári osztályban:

	Oklevél						Czimeres levél	Oklevél-másolat	Pecset	Czímerkép	Fényképlemez
	XVI. század	XVII. század	XVIII. század	XIX. század	XX. század	Limbus					
Vétel útján ---	—	2	69	906	—	2	3	5	2	—	—
Ajándékol ---	—	2	14	374	2	—	—	3	1	1	5
Cserében ---	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Letétül ---	1	3	134	136	7	1	1	—	—	—	—
	1	7	220	1416	9	3	4	8	3	1	5

D) Összefoglaló kimutatás:

	Vétel		Ajándék		Letét		Csere				Köteles példa		Összesen	
	mű	drb	mű	drb	mű	drb			mű	drb	mű	drb	mű	drb
Nyomtatványok							a) az Orvosi és Természettud. szakosztályoktól		4	124				
							b) a Bölcs., ny.-és tört.-tud. szakosztálytól		5	48				
							c) alkalmi ---		4	7				
	521	1223	336	1372	—	—			13	179	85	1198	955	3972
Kéziratok	26	34	23	24	—	—			—	—	—	—	49	58
Oklevelek	—	989	—	402	—	283			—	3	—	—	—	1677

*Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárát az 1910. évben
ajándékaikkal gyarapították:*

A) A nyomtatványi osztályban:

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Őnyomtatvány		R. M. K.	Vegyes nyomtatvány		Színlap	Proklamáció	Egyleveles	Gyász-jelentés	Folyóírat		Hírlap		Térkép		
	mű	kötet	mű	kötet		mű	db					darab	mű	kötet	mű	kötet	mű	db
A m. kir. belügyminiszterium		1																
A m. kir. földművelésügyi miniszterium	2	4											1					
A m. kir. vallás- és közokt. minisztérium		3																
Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége		2																
Magyar Nemzeti Múzeum													1					
Magyar Tudományos Akadémia	1	3																
A m. kir. Kuria		3																
Budapesti egyetem rektora		5																
Kolozsvári	1	6									11							
Budapesti egyetemi könyvtár		3																
A m. kir. Földtani Intézet	1	2																
Budapest székesfőv. statisztikai hivatala																		
Orsz. Erdészeti Egyesület	2	3					1											
Budapesti keresk. és iparkamara		1																
Kolozsvári keresk. és iparkamara		1																
Kalocsai érsek		1																
Tordai államépítészeti hivatal							1	3										
Karolina kórház	1	1																
Alsófehérm. Tört.- és Rég. Egylet		1																
Erdélyi Múzeum-Egyesület	1	7									30		1					
Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtára	1	1																
Kassai Kazinczy-kör		1																
Pécs-Baranyavm. Múzeum Egyesület													1					
Torontálvm. Közműv. Egylet	1	1																
Archaeologiai Ért. szerk.													1					
Erdélyi Múzeum szerk.	7	8																
Genealogiai Füzetek szerk.													1					
Magyar Gyorsíró szerk.													1					
Turul szerk.													1					

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Ősnyomtatvány		R. M. K.		Vegyes nyomtatvány		Színlap	Proklamáció	Egylevelés	Gyász-jelentés	Folyóirat	Hírlap	Térkép			
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	db	darab				mű	kötet	mű	kötet	mű	db
Brassó város		1																
Fiume város	1	1																
Sepsiszentgyörgy város		1																
Sopron város	1	1																
Temesvár város	1	2																
Egyes nyomdák	75	105					133				83		5		1			
Aradi Gábor	3	4																
Gr. Bethlen Karolina	1	1						2		3								
Bíró Béla	1	1																
Darnay Kálmán		3																
Diósi Jakab	1	1																
Erdélyi Pál dr.	8	14								1	32				11			
Ferenczy Miklós dr.	1	1																
Gr. Forgách László és István	1	1																
Gyalui Farkas dr.	1	1																
S. Gyulai Rikárd							1	1			37							
Janet Ch.	6	7																
Kató József	1	1																
Kazinczy Béla id.	1	1																
Kelemen Lajos	2	6					1	1										
Gr. Kornis Károly											29							
Kovács Nándor	1	1																
Lehoczky András																	1	
Özv. Lengyel Dánielné												1						
Lukács S. Levente	1	1																
Mandl Mór	1	1													1	6		
Márki Sándor dr.		1														2		
Özv. Molnár Józsefné	54	71										1	20		69			
Orient Gyula dr.	1	1																
Páter János	10	13																
Richter Aladár dr.	49	85						14	5		26							
Rozman Izsák	1	1						1		1	73							
Sándor Imre	1	1																10
Sipos Kamilló	1	1								2								
Stein Gusztáv	1	1																
Szabó Péter dr.	1	1																
Szacs vay Ilona	3	27																
Szádeczky Béla dr.															7	27		
Özv. Szász Domokosné	4	4								1								
Szegedy-Maszák Hugó	1	1																
Szemere Miklós	1	1																
Tóth Mike	1	1																
Thúry Zsigmond	47	78						3	3					1	2			
Vadász Ede													1					
Veress Endre	17	20				1	1											
Ismeretlen										1								

Összesen : 319 522 — — — 1 1 6 157 7 — 9 322 1 35 9 309 — 10
 azaz 336 mű, 1103 darab.

B) A kéziratári osztályban:

Az ajándékozó neve	Mű	Kötet
Gr. Bethlen Karolina, Kolozsvár	8	8
Erdélyi Lapok szerkesztősége	1	1
Erdélyi Múzeum szerkesztősége	2	2
Hrabéczy Jenő, Kolozsvár	2	2
Özv. Lengyel Dánielné, Kolozsvár	3	3
Nagy Gábor, Kolozsvár	2	2
Szóllósy Attila dr., Kolozsvár	1	2
Veress Endre dr., Kolozsvár	2	2
Ismeretlen	2	2
Összesen:	23	24

C) A levéltári osztályban:

Az ajándékozó neve	Oklevél	Oklevél- másolat	Czímer- kép	Pecset	Fénykép- lemez
Gr. Bethlen Karolina, Kolozsvár	350				
Gr. Kornis Károly, Szentbenedek		1			
Kővári Ernő dr., Vajdahunyad		2			5
Kropf Lajos, London	1				
Özv. Lengyel Dánielné, Kolozsvár	20		1		
Richter Aladár dr., Kolozsvár	12				
Szekeres Tamás, Kolozsvár	1				
Sztojka Ferencz, Kolozsvár	7				
Vass Ernő, Vác	1				
Veress Endre dr., Kolozsvár				1	
Összesen:	392	3	1	1	5

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárába az 1910. évben beérkezett cserepéldák.

A) *Az orvosi és természettudományi szakosztályok részéről:*

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Erdélyi Kárpát-Egyesület	—	2	—	1
Magyarországi Kárpát-Egylet	—	1	—	—
Budapesti tud.-egyetemi természet-tud. szövetség	—	1	—	—
Magyar Nemzeti Múzeum	—	—	—	1
„ Tudományos Akadémia	—	—	—	1
„ Bába-Egyesület	—	1	—	1
„ Ornithologiai Központ	—	—	—	1
„ királyi földtani intézet	—	1	—	1
K. M. Természettudományi Társulat	—	—	—	1
Pozsonyi Orvos-Term.-tud. Egyesület	2	8	—	—
Siebenbürg. Verein f. Naturwissenschaft, Nagy- szeben	—	2	—	—
Gyógyászat szerk.	—	—	—	1
Gyógyszerészi Hetilap szerk.	—	—	—	1
Méhészeti Közlöny szerk.	—	—	—	1
Tuberkulózis szerk.	—	—	—	1
Annaberg-Buchholzer Verein f. Naturkunde	—	1	—	—
Naturforschende Gesellschaft in Basel	—	1	—	—
Bergen Museum	—	1	—	1
Naturforschende Gesellschaft in Bern	—	1	—	—
Schweizerische Entomologische Gesellschaft, Bern	—	—	—	1
Schlesische Gesellschaft f. vaterländ. Kultur, Breslau	—	1	—	—
Société Entomologique de Belgique, Bruxelles	—	1	—	—
Société Nationale des Sciences Nat. et Math. de Cherbourg	—	1	—	—
Naturforschende Gesellschaft Graubündens, Chur	—	1	—	—
Royal Dublin Society	—	—	—	1
Royal Irish Academy, Dublin	—	1	—	2
Naturwissenschaftlicher Verein zu Düsseldorf	1	1	—	—
Physikalisch-medizinische Societät in Erlangen	—	1	—	—
Physikalischer Verein, Frankfurt a/M.	—	1	—	—
Thurgauische Naturforschende Gesellschaft, Frauen- feld	—	1	—	—
Société de physique et d'histoire nat. de Genève	—	1	—	—
Oberhessische Gesellschaft f. Natur-u. Heilkunde, Giessen	—	3	—	—
K. Gesellschaft d. Wissenschaften zu Göttingen	—	—	—	2

H o n n a n

	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Naturwissenschaftl. Verein f. Steiermark, Graz ---	—	1	—	—
Verein der Ärzte f. Steiermark, Graz ---	—	1	—	—
K. L.-C. Deutsche Akad. d. Naturforscher, Halle a. d. S. ---	—	3	—	—
Wetterauische Gesellschaft f. d. ges. Naturkunde zu Hanau ---	—	1	—	—
Société Hollandaise des sciences à Harlem ---	—	—	—	1
Naturwiss.-medizinischer Verein, Innsbruck ---	—	1	—	—
Société Vaudoise des sciences naturelles, Lausanne	—	—	—	1
Museum Francisco-Carolinum, Linz ---	—	1	—	—
Geological Society of London ---	—	1	—	—
Royal Society of London ---	—	1	—	2
Institut Grand-Ducal de Luxembourg ---	—	—	—	2
Gesellschaft z. Beförd. d. ges. Naturwissenschaften, Marburg ---	—	1	—	—
Société Impériale des Naturalistes, Moscou ---	—	—	—	1
Ärztlicher Verein, München ---	—	1	—	—
K. B. Akademie der Wissenschaften, München ---	—	—	—	1
Naturhistorische Gesellschaft, Nürnberg ---	—	1	—	—
Société Zoologique de France, Paris ---	—	4	—	—
Società Toscana di Scienze Nat. resid. in Pisa ---	—	1	—	—
Deutsch. naturwiss.-med. Verein f. Böhmen „Lotos“ in Prag ---	—	—	—	1
K. Böhmisches Gesellschaft d. Wissenschaften, Prag	—	2	—	—
Jednota českých matematiku v Praze ---	—	—	—	1
Stavanger Museum ---	—	1	—	—
St. — Gallische Naturwissenschaftliche Gesellschaft	—	1	—	—
Kongl. Svenska Vetenskaps Akad. Stockholm ---	—	—	—	1
Comité Géologique, St.-Pétersbourg ---	—	3	—	1
Kungl. Vetenskaps-Societeten, Upsala ---	1	1	—	—
Upsala Läkareförening ---	—	—	—	2
Upsala universitäs mineral-geol. institution ---	—	3	—	—
Provinciaal Utrechtsch Genootschap ---	—	2	—	—
K. k. zoologisch-botanische Gesellschaft, Wien ---	—	—	—	1
Nassauischer Verein f. Naturkunde, Wiesbaden ---	—	1	—	—
Naturforschende Gesellschaft in Zürich ---	—	—	—	1
Michigan Academy of Science, Ann Arbor ---	—	1	—	—
Museum of Comparative Zoology, Cambridge U. S. A. ---	—	1	—	—
Cincinnati Museum Association ---	—	4	—	—
Wisconsin Academy of Sciences, Madison ---	—	1	—	—

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Museo Nacional de Montevideo --- --- ---				1
New-York Academy of Sciences --- --- ---				1
Royal Society of Canada, Ottawa --- --- ---		2		
Academy of Natural Sciences, Philadelphia --- --- ---				1
Museu Paulista. São Paulo --- --- ---				1
Missouri Botanical Garden, St. Louis --- --- ---		1		
Smithsonian Institution, Washington --- --- ---		11		
Összesen :	4	86	—	38

B) *A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály részéről:*

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Magyar Földrajzi Társaság --- --- ---				1
„ Heraldikai és Genealogiai Társaság --- --- ---				1
„ Nemzeti Múzeum --- --- ---				2
„ Néprajzi Társaság --- --- ---				1
„ Numizmatikai Társaság --- --- ---	1	1		1
„ Nyelvtudományi Társaság --- --- ---				1
„ Protestáns Irodalmi Társaság --- --- ---				1
„ Történelmi Társulat --- --- ---	1	1		1
„ Tudományos Akadémia --- --- ---		4		4
Szent-István-Társulat --- --- ---				1
Orsz. Középkolai Tanáregyesület --- --- ---				1
Alsófehérmegyei tört. és régész. egylet --- --- ---		1		
Bács-Bodrogmegyei történelmi társ. --- --- ---				1
Hunyadmegyei tört. és régész. társulat --- --- ---				1
Pécs-Baranyamegyei Múzeum-Egyesület --- --- ---				1
Szepesmegyei történelmi társulat --- --- ---		1		
Torontálmegyei közművelődési egylet --- --- ---	1	1		
Veszprémmegyei múzeum --- --- ---		1		
Verein f. siebenbürgische Landeskunde --- --- ---		1		1
Budapesti Szemle szerk. --- --- ---				4
Genealogiai Füzetek szerk. --- --- ---				1
Keresztény Magvető szerk. --- --- ---				1

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
	Magyar Katonai Közlöny szerk. --- --- ---			
” Nyelvőr szerk. --- --- ---				1
Magyar-Zsidó Szemle szerk. --- --- ---				1
Royal Society of London --- --- ---		1		
K. B. Akademie der Wissenschaften, München ---				1
K. Witterhets-, Historie- och Antikvitets-Akad., Stockholm --- --- ---		1		
K. Humanistiska Vetenskaps Samfundet i Upsala		1		
Smithsonian Institution, Washington --- --- ---	2	5		
Összesen :	5	19	—	29

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára 1910. évi jövedelmeiről és azok felhasználásáról.

	Bevétel		Kiadás	
	kor.	fill.	kor.	fill.
1 Rendes javadalom --- --- ---	3120	—	—	—
2 Rendkívüli bevételek --- --- ---	13	80	—	—
3 Állami segély --- --- ---	6500	—	—	—
4 Kölcsön az Erdélyi Banktól --- ---	10000	—	—	—
5 Gyűjtemények gyarapításáért ---	—	—	12088	50
6 Könyvkötő munkákért --- --- ---	—	—	4484	50
7 Szállításért és uti számlákért ---	—	—	570	05
8 Az 1907. évi kölcsön törlesztése- ért és kamataiért --- --- ---	—	—	614	—
9 Vegyes kiadások --- --- ---	—	—	146	96
10 1909. évi tulkiadás --- --- ---	—	—	882	73
Készpénz :	19633	80	18792	74
			841	06
	19633	80	19633	80

A Tudomány-Egyetem és Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának használata az 1910-ik évben.

Hónap	Házi használatra kivett művek		Az olvasóteremben használt művek	
	mű	darab	mű	darab
Januárus --- ---	193	448	4578	5599
Februárus --- ---	290	531	6384	8053
Márczius --- ---	253	373	4757	5791
Április --- ---	216	384	5032	6453
Május --- ---	210	345	4875	6113
Junius --- ---	162	229	2672	3991
Julius --- --- } Augusztus --- }	A könyvtár zárva volt.			
Szeptember ---	261	556	4323	4879
Október --- ---	235	578	4604	6560
November --- ---	257	459	4550	5952
Deczember ---	225	401	2924	4233
Összesen :	2302	4304	44699	57624

2. Jelentés az Érem- és Régiségtárról.

Tisztelt közgyűlés!

Egyesületünk érem- és régiségtára az 1910. év folyamán 3023 darab régiséggel és 642 darab éremmel, illetve papíros pénzzel gyarapodott.

E gyarapodás természete gyűjteménycsoportonként más és más ugyan, de nagyjából mégis egyezik az előző évekéivel. Természetes ez, hiszen a viszonyok, amelyek gyűjtésünk módját alakítják, évek óta ugyanazok.

Törekvéseink, melyek e viszonyoknak kedvezőbbé alakítására irányulnak, a közönyben, a kulturális érzék hiányában, a kérész életű gyors és közeli haszonnak túlbecsülésében, *fent és alant* olyan akadályokra találnak, amelyeknek elhárítására nemzedékek kitaró munkája szükséges s így a mi egy-egy éves munkánk hatása egészen észrevehetetlen. Évtizedek kellene ahhoz, hogy a mienkhez hasonló intézmények szakadatlan munkájának segítségével belássák az emberek azt, mikép sem nemzeti, sem egyéni boldogulás nem adódik áldozatok nélkül. Hogy az Ézsau lencséről szóló bibliai tanítás olyan örök törvényt mond el, melyet az emberiség már a bibliai elbeszélés létrejötte korában is évezredek tapasztalatokból szűrt le, s amelyet az azóta lefolyt évezredek tanulságai csak még jobban megerősítettek. Hogy valamiképen a szántó földön űzött rablógazdaság ideig-óráig adhat ugyan jogosulatlan, pillanatnyi előnyöket az egyénnek, de százszorososan sújtani fogja annak a birtoklásban minden követőjét, éppen úgy a nemzeti és közművelődési kincseknek eltékozlásával is csak az egyén tehet szert kérész-életű haszonra, de ez is csak úgy, hogy utódainak egész nemzedéksorozatát keservesen megkárosítja.

Ennek a jobb belátásnak megszületését redkivül megnehezíti az a körülmény is, hogy a leszegényedett ember és a leszegényedett nemzet éhes és az ilyen pillanatnyi éhségének lecsillapítása előtt nehezen látja be, hogy magának is, utódainak is ártott, mikor a látszólag jól megfizetett értékeket kezéből kiadta. Első éhségének csillapítása után látja csak a kárt, mikor már késő.

Ez magyarázza meg azt, hogy a múzeumok nevelő hatása, amely különben is lassú, miért nem érvényesül sok esetben még azoknál sem, akik társadalmunknak a szellemi munka révén járnak az élén. Csakis ennek a momentumnak figyelembevételével ma-

gyarázhatunk meg olyan jelenségeket, hogy egy előkelő fővárosi lapban egy neves hírlapíró arról cikkezhetett, hogy a kolozsvári Rákóczi-serleget érdemes lett volna külföldre eladni 200,000 K-ért, mert abból a vételárból két iskolát lehetett volna építeni a ref. egyháznak.

A magyar nemzeti múzeum százesztendőös működése tehát nem volt képes még a főváros legelőkelőbb és éppen szellemi munkával foglalkozó köreit sem megóvni attól, hogy tiszta látásuk 200,000 K. hallatára ily kérdésekben el ne homályosodjék. Mert valóban itt csak erről lehet szó. Ki tagadhatná ugyanis, hogy az iskola szükséges és hasznos? Ki tagadhatná, hogy a nép művelésének hatalmas tényezője? És hogy éppen azért, minden erőnkől rajta kell lennünk, hogy mentől több iskolát állítsunk. Csak az a kérdés, hogy annak a művészeti emlékeknek, amelyet I. Rákóczi György erdélyi fejedelem, kolozsvári ötvös kezeivel készíttetett a kolozsvári református egyháznak, — hogy mondjuk ennek az emlékeknek *külföldre való kibocsátása vagyis örökre leendő elvesztése* hozzátartozhatik-e azokhoz az áldozatokhoz, amelyeket meg kell hoznunk, hogy iskolát építhessünk?

Erre a kérdésre egy másik kérdéssel válaszolhatunk. Nem tagadhatja senki, hogy ruhára mindenkinek szüksége van. Hogy erre szert tegessen az ember, kötelessége dolgozni; joga van munkát és munkájának becsületos bérét kérni. Ha szerencsétlenség, betegség lesújtotta, szabad az emberek, a jobb módúak könyörületéhez is fordulnia. Ha azonban azt kérjük, szabad-e e végből leányának a becsületét áruba bocsátania? Erre mindenki csak azt felelheti, hogy nem; semmi körülmények között.

És vajjon miért nem?

Nem, mert a női becsület helyettesíthetetlen érték és soha, semmiféle eszközzel többé helyre nem állítható és a világ minden kincsével sem pótolható. Nem, mert ez a becsület a családok boldogságának az alapja s mert a családon sarkallik az egész társadalom, abból fakad annak minden anyagi és erkölcsi erőssége és ha ennek az alapját megtámadtuk, akkor a társadalmat támadtuk meg az ő legfontosabb alapjaiban.

Lehet az ember szegény; szerencsétlenségtől, betegségtől lesújtott, hiszen az volt a bibliai Lázár is. De mindezekből van kimenekülés. A szegényből lehet gazdag, szerencsés a szerencsétlenből, meggyógyulhat a beteg is, de a becstelenné vált nő, legyen bár később milliók ura, azt a szerepet a társadalomban soha többé be nem töltheti, amelyre az érintetlen becsületű hivatva van.

Hát ezért nem szabad, bármi szükséges, bármi hasznos, bármi fontos dologért a női becsületet eladni. Ebben mindenki egyetért.

Azok az emlékek, amelyeket őseink reánk hagytak, bizonyítékai annak a munkának, amelylyel mi az emberi műveltség kifejlesztéséhez hozzájárultunk. De nemcsak bizonyítékok, hanem emlékei is, amelyek arról beszélnek, hogy bár most kicsinyek, sze-

gények, szerencsétlenek, hátramaradottak és éppen azért kislelktűek és elnyomottak vagyunk, — voltunk mi egykor nagyok, gazdagok, szerencsések; voltunk Európának első központosított hatalmú, vezető állama, akiknél magasra fejlett kultúra világított három tenger partjaira. Volt idő, mikor önbizalmunkat az erő tudata aczélosította és amikor senki meg nem kisértette, hogy bennünket elnyomjon.

Ezek az emlékek még ennél is sokkal többek; ezek az emlékek azok, ami a gyermeknek az elhunyt anya arcképe, az ifjú férfinak az édesapa kardja, a katonának a zászló, a mátkapárnak a jegygyűrű, a kereszténynek a feszület, a mohamedánnak a Kábaköve, — egyszóval minden, ami az ember erkölcsi lényének legértékesebb belső tartalma.

Magában véve tán semmi, mint a fétis, de a hozzá fűződő erkölcsi erők következtében kiszámíthatatlan hatalom.

Vajjon a Rotschildok milyen mélyen nyulnának bele pénzes szekrényükbe, ha felajánlanók nekik vételre Szulntván koronáját?

És vajjon nem lehetne-e annak az árából igen sok iskolát építeni? És mégis ugyebár még mondásnak is groteszk az efféle?

Edmondo d'Amicis „Il cuore“ című munkájában az apa fiának így magyarázza a hazaszeretetet:

„*Oh! Te nem bírod egészen átérzeni, hogy mi az a hazaszeretet. Majd át fogod érezni akkor, ha férfi léssz, ha visszatérve egy hosszú útról, évekig tartó távollét után megfogod pillantani a messze láthatáron hazádnak kéklő hegyeit; meg fogod érezni, valami távoli városban időzve, lelked amaz ösztöneiben, amely oda fog úzni az ismeretlen tömeg közé, egy ismeretlen munkás mellé, akinek ajkáról, midőn mellette haladtál el, talán nyelvednek egy szavát hallottad; meg fogod érezni ama fájdalmas és büszke haragban, mely arcodba fogja kergetni a vért, midőn hallani fogod, hogy az idegen sérti hazádat. És még hevesebben és még erősebben fogod érezni az nap, amidőn egy idegen nép haragos vésszel fogja fenyegetni hazádat s látsz majd fegyvercsillogást mindenütt és látod, mint szaladnak az ifjak ezredeikhez, mint csókolják az aggok fiaikat, azt mondva nekik: bátorság! És az anyák, mint bucsúznak magzataiktól, azt kiáltva: győzzetek! Fogod érezni, mint valami isteni örömet, ha részestilmi fogsz abban a boldogságban is, hogy látod majd visszatérni városodba az ezredeket fáradtan, rongyosan, piszkosan, de a győzelem fényével szemekben. Ha látni fogod a golyóktól összetépdesett lobogókat, melyek mögött azonban a hősök egy véghetetlen csapata következik, akik mind büszkén emelik magasra fejüket és látni fogod ott a béna katonákat egy őrző tömeg közepett, mely virággal, áldással és csókokkal halmozza el őket; majd akkor meg fogod érezni, mi az a hazaszeretet, akkor meg fogod érteni, mi az a hazai! Oly nagy és szent dolog ez, hogy ha valamikor látnálak visszatérni egy a hazáért vívott harcából s te ép volnál; ép és sértetlen, te a ki husom és vérem vagy, és tudnám, hogy csak azért őrizhetted meg életedet, mert elrejtőzködted a halál elől: én, a te apád, a ki most örömkilátással fogadlak, midőn hazatérsz az iskolából, a kétségbeesés sikolyával fogadnálak s nem szeretnék többé soha s ez a tördőfés megölne...“*

Annak, a ki azt kérdezi tőlünk, hogy mi a Rákóczi-pohár a magyarságnak, csakis úgy felelhetünk, mint a hogyan *D'Amicis* magyarázta meg fiának a hazaszeretetet. Magyarország soha sem lehet olyan szegény, hogy ezt a poharat külföldre engedje. Hát még Erdélynek milyen erővel kell ragaszkodnia ehhez és ahhoz, hogy ez a pohár itt vigasztaljon, itt nyújtson reményt a jövőre,

itt öntsön önbizalmat a magyarságba, a hol a nemzetiségek tengere között áll. Azoknak a gyökereknek egyike e pohár, melyekkel az erdélyi magyarság az egykor dicső multnak talajába kapaszkodik s amelyeken keresztül abból az erősítő táplálékot szívja. Csak ellenség, vagy elvakított magyar emelhet szót e gyökerek kipusztítása mellett. Nemzeti művelődés, mely nem a multban gyökeredzik, olyan palánta, melyet gyökeréről leszakítottan ültetnek el. Ilyet csak a gyermek képzelhet el játékszerűl.

A Rákóczi-pohár ügyében felmerült legszomorúbb momentum legbeszédesebben szól arról, minő nagyok, milyen természetűek és mily számosak azok az akadályok, a melyeket intézetünknek legyőznie kell a végből, hogy a társadalomból kialakuló kormányzati tényezők és maga a társadalom lehetségessé tegyék intézetünknek normális működését, rendelkezésére bocsátván nem: csak az anyagi eszközöket, hanem a társadalom érdeklődésében és közremunkálásában megnyilvánuló erkölcsieket is.

Tágas munkateret nyújtana az *ősrégészet emlékeinek* gyűjtése, ha azokat rendszeresen vezetett ásatások segítségével tehetnők. Fájdalom erre nemcsak a szükséges anyagi erőt nélkülöztük a mult évben, de a közönség részéről azt a támogatást is, a mely a vidéken előforduló leletek bejelentésében állana. Így történt, hogy mindössze két ásatást foganatosítottunk. Ezek közül a *tordosi* a végből, hogy a Torma Zsófia-féle gyűjteményt s illetve annak tartalmát hitelesíthessük és szakszerűen rendszerezhessük.

Ha nem is mindenre, de egy pár fontos kérdésre kaptunk fölvilágosítást ezekből az ásatásokból, amelyeknek legfontosabb eredménye mégis az volt, hogy a Torma-féle gyűjtemény nem származik tisztán Tordosról és hogy annak hitelesítése végett még egy pár nagyobb méretű ásatást kell végeznünk a jövőben. Ez utóbbiakra az 1911-ik évben, úgylátszik, a Magy. Tudományos Akadémia archaeologiai bizottságának pénzbeli segélyét fogjuk megnyerhetni. Első ízben jelentkezik az a segély hazánk legelső tudományos intézete részéről. Igaz hálával és köszönettel vesszük ezt. Rajta leszünk, hogy mentől jobban használjuk fel. A *tordosi* ásatás természetesen jelentékenyen gyarapította gyűjteményünket is, még pedig olyan anyaggal, amely egy legrégebb, egy annál fiatalabb és egy legifjabb korú őskori település vezető alakjait tartalmazza pontos megfigyelésben és a szükséges réteg-rajzokkal.

A Torma Zsófia-gyűjtemény kiegészítésére szolgál az a meglehetősen nagyszámú kerámikus anyag, amelyet Filimon Auréltól vettünk s amely részben Tordosról, részben Nándorvályáról származik, de szerencsétlen viszonyaink miatt mindezekig nem volt leltározható és így az idei táblázatainkban számszerint nem is szerepelhet.

Fel kell azonban említenünk, hogy őskori csoportunkból sikerült az idén annak az ásatásnak anyagát leltározni, amelyet 1900. év október 29-től november hó 21-ig az *apahidai* őskori településen és La-Téne izlésű temetőben folytattunk. Ez a leltározott anyag 467 darabbal emeli ez idei őskori statisztikánkat.

Az intézetünkbe kebelezett Szolnokdoboka vármegyei Múzeum érem- és régiségtárának gyarapítására szolgált, a másik ásatásunk, melyet *Magyarköblösön* a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségétől rendelkezésünkre bocsátott összeg terhére fogantatosítottunk. Ezzel az ásatással újabb őskori telep föltárását kezdtük meg, amelynek természetével ma még nem vagyunk tisztában, az innen kikerült régészeti anyagnak azonban mindenesetre érdeme, hogy jól megfigyelt és hiteles.

Szórványos leleteinkből a mezőszégy mesterséges tórendszer vidékére esik egy tokos fülesvéső és egy nagyobb agyagedénynek 16 töredéke. Mind a kettő a *Mezőszégre* esik s mindkettő a bronzkor és az első vaskor közötti átmeneti időből ered, de a Mezőség két különböző tórendszeréből. Ha még hozzáveszünk egy rendkívül tökéletesen csiszolt körtealakú kőbuzogányt, amely a kolozsvári Kétvízközéből való, akkor eljutottunk a mezőszégy medence szélére, még pedig úgy, hogy onnan a legtökéletesebb darabot mutathatjuk be. Az idén tehát gondosabban átdolgozott területül csak a Maros—Cserna—Sztrigy vidéke emelhető ki, bár itt is inkább csak az alapozó munkálatok folytak. Szórványos leletekből csak a Szamosvölgye és az Olté gyarapodott.

A *római emlékeink* csoportjából ki kell emelnünk azt az ásatást, amelyet dr. *Roska Márton* úr, intézetünk tanársegéde *Apahida határában* fogantatosított. Ennél az ásatásnál egy római villa maradványai kerültek elő. Fájdalom elég későn értesültünk a leletről és így már a meglehetősen bizonytalan alaprajznál egyebet alig lehetett abból megtudnunk.

A szép eredményekre vezetett *porolissumi ásatásokat* ez idén nem folytathattuk. A Szilágy vármegyétől nagylelkűen felajánlott segélyt ugyanis az előző két évi ásatás nemcsak, hogy teljesen fölemésztette, hanem még a magunkéból is jócskán meg kellett azt toldanunk. Államsegélyünket a múlt évben az egész ásatási időszak alatt nem kaphattuk meg és így csak arra szorítkozhattunk, hogy a kiásott romok őrzéséért járó díjakat fizessük. E nagy fontosságú vállalkozásunkat azonban 1911-ben mindenesetre folytatni fogjuk.

Szórványos leletekből gyűlt *Lupényből* egy kőszobor töredék és egy bélyeges téglá, amely egyelőre megfejtetlen városi bélyeget visel.

Ij. *Biás István* úr ajándékából jutott intézetünk 6 darab kisebb jelentőségű *maroskereszturi* régiség birtokába, amelyek újra csak azt mutatják, hogy mennyire szükséges lenne e fontos lelőhelynek rendszeres feltárása.

Még csak a brassómegyei *Földvár*, továbbá a Tordaaranyos vármegyei *Felsőszentmihályfalva* és a Kolozs vármegyei *Mezőszombattelke* szolgáltattak kisebb jelentőségű leleteket, amelyek azonban mégis mutatják, hogy hányfelé kellene rendszeres kutatásainkat megindítanunk.

Népvándorláskori csoportunk ez idén csak azokkal az agyag-

edényekkel és ékszerekkel gyarapodott, amelyeket dr. Kovács István úr gyűjtött 1910. évi marosvásárhelyi ásatásaival kapcsolatosan az ásatások területével szomszédos területről.

Fontos leleteket köszönhetünk intézetünk régi jóakarójának dr. Kőváry Ernő vajdahunyadi főorvos úrnak. Vajdahunyad határában ugyanis a Kincses nevű szőlőhegyen Árpádkori sírmezőre bukkantak. Az első Árpádkori sírmező, amelyet Hunyadmegye területéről megállapítottak. A sírokban talált érmek kétségtelenné teszik, hogy körülbelül a *kerlési* ütközet idejében, még pedig inkább azután, mint előtt temetkeztek e helyen s így a temető felfedezése maga is figyelemre méltó adattal járul Erdélynek Árpádkori földrajzához; de a megmentett leletek is becsesek, hiszen Árpádkori csoportunk gazdagításához járulnak, mely eddig bizony elég szerény és egyáltalán nem megfigyelt, szórványos leleteket tartalmaz. Kőváry Ernő főorvos úr tehát ismét lekötelezte intézetünket és hazai tudományosságunkat, még pedig ezuttal igazán nyomjelző darabokkal. Milyen jó lenne azt a nemes emberfaját megsokszorozni, amelynek Kőváry úr olyan rokonszenves képviselője. Köszönjük, amit tett, nagyon hálásak vagyunk érte.

Fegyvertárunk gyarapodása egy XV. századbéli és egy XVII. századbéli vassarkantyún kívül csak egy vaslándzsacsúcs és egy vaskard.

Korábbi jelentéseimből ismeretes a t. Közgyűlés előtt, hogy erdélyi múkincsek megmentésére hosszas utánjárás után sikerült az állami költségvetésben, — ha nem is megfelelő — de mindenestre olyan összeget vétetni fel, amely messze túl haladja az osztályunknak nyújtott összes többi javadalmakat. Természetes tehát, hogy ezen a téren tehetünk legtöbbet. Persze ez a legtöbb is nagyon kevés ahhoz, amit tennünk kellene, de hát Magyarországon tudvalevőleg mindig a magyar kultúrára jut legkevesebb.

Aki ez évi szerzeményeink képét áttekinti, az előtt mindenestre feltűnik a gyarapodás egyenlőtlen volta. Mert míg bizonyos csoportjaink soványak, addig éppen az erdélyi múkincsekre vonatkozó csoport gazdag is, változatos is és értékes is. Határozottan uralkodik az egész gyarapodás felett. Már itt meg kell mondanom persze, hogy ebből a gazdagságból kiesnek az érmek, mert arra teljességgel nincs pénzünk. Sőt elmondhatjuk, hogy az Erdélyi Nemzeti Múzeum éremtára évek óta arról híres, hogy erdélyi érmet nem tud szerezni. Holott az éremárveréseken állandóan megjelennek ezek a mi gyűjteményeink számára különösen fontos és kívánatos darabok, de hát ezek az árverési jelentések a mi számunkra a fájdalmas vágyódásnál egyebet nem jelentenek. Menjünk hát jelentésünkben inkább az örvendetes tényekre.

Az erdélyi múkincsekre eső gyarapodás elsősorban a régi erdélyi ötvösség emlékeire vonatkozik. Ide vágó szerzeményeinknek élén a *vajdahunyadi református* egyháznál megmaradt egyházi szerelvények állanak. Ezek között *egy katolikus kehely* emelkedik ki legjobban, amely a *XVI. század elejére* jellemző

ötvösművességet igen jó példában mutatja be. Nem kevésbé érdekes közöttük egy *XVII. századbeli szintén katolikus ezüst-kehely*, amely a mondott századnak erdélyi barokkját a legtisztábban és minden jellemző vonásaiban tárja a szemlélő elé. Fontos két darab voltak e kelyhek, mert egyházi régészetünknek ezt a csoportját csaknem tökéletessé tették úgy, hogy ez idén már lehetséges volt gyűjteménytárunkban olyan szekrényt rendezni be, amely az *erdélyi kelyheknek fejlődését* a XIV. század végétől a XVIII. század végéig nemcsak hogy szinte hiány nélkül feltűnteti, de az egyes stílusperiodusok körén belül fellépett egészen sajátos helyi változatokra is nagyon tanulságos felvilágosításokat nyújt.

Gyarapodott *profánus asztali készletünk* csoportja is. Még pedig a *XVII. század két jellemző darabjával*. Az egyik egy *fedeles ezüst kancsó az abrudbányai református egyház tulajdonából* került hozzánk; a másik abból a vételből származik, amelylyel a *vajdahunyadi református egyház* szerelvényeit vettük meg. Ez utóbbi a Csolnokossy-család bőkezűségéből jutott az egyházhoz és ma méltó díszre gyűjteményeinknek. Igaz, hogy erőnket meghaladó áldozatot hoztunk ezeknek megszerzéséért, de hát mentésről volt szó, a melynél intézetünkkel szemben a legkiméleltlenebbül érvényesítették a tiszta és semmi másra nem tekintő anyagi érdeket. De bár vért kellett értük izzadnunk, annál nagyobb az örömünk, hogy oly veszedelmes helyről biztos révbe juttattuk őket. Ezek már a magyar nemzet örök tulajdonai; ezek felett már nem vehet koczkát semmi önzés és semmi kufárság.

Kereskedő kezéből mentettünk meg egy érdekes *kis aranyozott ezüst poharat*. Ennek talpa a XVI. századból, kuppája a XVIII. századból ered. Mindenesetre czéhpohár volt és úgy felső, mint alsó részlete fölötte tanulságos. Persze mindenik a maga korára. A Nagyteremiből régebben megszerzett pohár típusához tartozik az alsórész; egyben-másban azzal teljesen egyezve, viszont más fontos részletekben eltérve; erdélyi mestereinknek formában való gazdagságáról híven tanuskodik. A XVIII. századbeli rész mindennél jobban bizonyítja, hogy az akkor dolgozó művész is önálló alkotásra volt képes és a maga mesterségében teljesen otthonos volt. Mert a régibb alsó részhez, az újat a maga korának izlésében úgy tudja megkomponálni, hogy a vonalak egymásbafolyó rihmusa alig szenved zavart.

Az asztali készletek csoportját zárhatjuk *egy festett zománczú ezüst tálcáskával*, amely Marosvásárhelyről került gyűjteményünkbe, szintén kereskedő útján. A zománcznak ez a fajtája, melyben XVII—XVIII. századbeli mestereink olyan kiváló dolgokat alkottak, mindössze egyetlen kis burnot szelenczével volt képviselve eddig gyűjteményünkben. Most ezzel is gazdagabbak vagyunk. Az asztali készletek sorozatát méltó módon zárja be egy pár empire-izlésű ezüst sőtartó, amely Rómer József Traugott brassói ötvös mesterjegyét viseli magán.

Egyenesen fényes az a sorozat, amely *ékszerekből* sze-

reztünk. Ebből 13 aranyozott ezüst, illetve aranyozott réz óv válik ki legjobban, a melyek XVIII. századbeli ötvösségünknek változatos mustrakönyveire vetnek élénk világot.

Majd azt az öt *aranyozott-ezüst mellboglárt* kell kiemelnem, melyek e típusnak zománcczos és zománctalan példáit igen jellemző technikai feldolgozásban mutatják a XVII—XVIII. századokból. Külön ki kell emelnünk *Lázár Katinka* nevét, a kiben lelkes támogatót nyert múzeumunk. Részben saját tulajdonából, részben az ő buzdítása folytán ismerőseitől jutott gyűjteménytárunknak ez a csoportja egy *érdekes erdélyi gyűrű-sorozathoz*. Sőt nemzetközi gyűjteményünket is növelte két értékes *ezüst zsebróval*. *Tauffer* Ilka úrnő áldozatkészségének is köszönhetünk egy jellemző XVII. századbeli ezüst gyűrűt. E két név mindenestre vigasztaló a közönynek abban a tengerében, a melylyel küzködünk és biztató napsúgár a rideg anyagiasság sötét homályában. Legalább is reményt nyújtanak e nevek, hogy a kedvezőbb és nemesebb lelki irányzat nem halt ki teljesen, érdemes hát egyik nap munkáját a másiké mellé róva küzdeni a szebb jövőért.

Ha erdélyi műkincseinknek más sorozatára vetjük figyelmünket, úgy azt látjuk, hogy különösen szép arányokban fejlődik a *bronz- és rézművességre* vonatkozó emlékeink csoportja. Méltóztatik tudni, hogy híjjával eddig sem voltunk az e nemű emlékeknek, de talán inkább csak a kevésbé művészi tárgyából tudtunk eddig egy pár jellemző darabot felmutatni. Ez idei e nemű szerzeményeinket éppen az jellemzi, hogy főképpen művészi tökéletességük által kiválóak. A sorozat élére mindjárt egy *aranyozott bronz domború művet* kell tennünk, mely minden valószínűség szerint lószerszám díszítéséül szolgált, bár ismerünk ebből a fajtából olyan darabokat, a melyeket a reneszánsz és kezdő barokk-idők, ládikák díszítésére használtak. Szerzeményünk rendkívül ízléses reneszánsz keretben három szilajon tomboló lovat mutat, a melyeknek mintázása a legelsősorú művésznek is becsületére válik. Pár éve már, hogy az első hasonló darab gyűjteményünkbe került s akkor azt hittük, hogy szórványos esettel állunk szemben. Ime a második darab is megkerült, annak bizonyítékául, hogy ezek az igazán művészi darabok nálunk is itthon voltak a XVI—XVII. századokban.

E szép darab után sorakoztathatjuk *Fleischmann Márton* művésziesen szép bronz-mozsarat 1596-ból. Nevezetes darab. Felső peremét és talpát a gótiikus időkre emlékeztető gazdag czipripédium csipkézet borítja. A XVI. századból való, amint ez nemcsak évszámából, de egész egyéniségéből is látszik. És mégis erősen csatlakozik gótiikus reminiszcenciáival olyan erdélyi irányhoz, amely a reneszánsz virágzó szakaszában sem tud teljesen szakítani azzal a formakörrel, amely hazánk politikai nagyságának delelőjén volt dívatban a magyar földön.

Nevezetes jelenség ez, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy 1591-ből ugyancsak Erdély területéről mutathatunk olyan mozsarat

amely delphines fülével és egész tagolásával teljesen a reneszánsz felfogásnak a teremtménye. Egymás mellett, egy időben működő iskolák termékei ezek, amelyek felett bajosan lehet majd elsiklani olyan könnyű kijelentésekkel, amelyek minden hazai művészetet külföldi vándorló legényeknek a számlájára szeretnek írni.

Ebben a tekintetben különben a szó teljes értelmében a javunkra *beszél* a harmadik e nemű szerzeményünk, szintén egy bronz-mozsár. Rajza ennek egészében a reneszánsz formát mutatja. De csak egy füle van; a másik fül helyét a homlokoldalon domboru címer foglalja el. Felírata pedig a következőket mondja:

BVDAY. KANNA. GIARTO. MARTON. 1617.

Ime Buday Kannagyártó Mártonnak a mozsarával ismerkedtünk meg. Megismerítik tehát egy eddig ismeretlen, XVII. századbeli magyar iparművésznek a nevét. Nem bronzműves volt, hanem kannagyártó, még pedig nemes ember, aki a nemes Buday familiából szakadt ki. A czímer vértjében már az új czímer alakot látjuk, amely beszélő czímer, mert kannát mutat a vért mezejében. De a sisakdíszben még őrzi a balra fordult egyfejű sast, amely bizonyára a nemes Buday család czímeréből maradt meg. Nem új jelenség a magyar nemesi családok történetében, az efféle kiválás folytán új családnevek megszületése. De új az iparművész neve és ezt örömmel iktatjuk be hazai művészetünk történetébe azzal a megnyugtató tudattal, hogy sem a Buday, sem a Kannagyártó nevek nem keletkeztek német ajkakon. Ami fontos lehet azok előtt, akik azt hiszik, hogy minden német név német művészt, német géniuszt, német véralkatot és német világfelfogást takar.

Mi ugyan jól tudjuk, hogy a névnek ebben a tekintetben nagyon is labilis értéke van s éppen azért nem is sokra becsüljük az olyan művészet-történeti tudományt, amelyik nevek után indul s azok hangzásába kapaszkodik. Jól tudjuk, hogy kaptunk, de azt is tudjuk, hogy adunk is művészt. De azért mégis jó, ha megmutathatjuk, hogy ha nevekkel kell harcolni annak bizonyításánál, hogy nemzetünk sem ismeretlen a művészet berkeiben, nem vagyunk hijával még a neveknek sem.

Aztán még egy vigasztató jelenség. A T. Közgyűlés emlékszik rá, hogy a múlt évi jelentésében be kellett számolnom egy magyarországi művész nevét őrző műemléknek barbárus elpusztításáról. Nos, hát most beszámolhattam arról, hogy megmentettünk örök időkre egy másik olyan műemléket, a melyik magyar művész nevét őrzi.

Ezt se lehet többet eladni a frankfurti Goldschmidnek. Ezen is a mi unokáink fognak lelkesedni s a múlt hagyományaiból erőt merítve, előre törni!

Nem kevésbé értékes az sem, amit *butorból* szereztünk ez évben. Abból a régi generációból, amelyik még a szivén keresztül gondolkozott és amelyik mitsem tett addig ésszel kigondoltat, míg azt a nemes érzések tüzeiben meg nem zománczolta, — elhalt

egy igaz ember — *Petelei István*. Az író, a poéta, akinek az Isten nem adott földi javakat, címeket és hivatalt, de adott neki magyar lelket. Ez az ember gondolt súlyos betegségében is szűkebb hazájának múzeumára és ő utána örököltük legszebb butordarabunkat, egy XVIII. századbéli remekművű, intarziával borított kabinetet. Ez a darab második gyűjteményünkben, mint kabinet és negyedik mint intarziás munka. Igaz, hogy restaurálták, de ez nem hamisította meg eredeti jellegét. Nem is számítva azt, hogy gyűjteménytárunkban nemcsak a XVIII. század butorművességének lesz emléke, de Petelei Istvánnak is az ő szelleme fogja azt mindig körülengeni. Ugyancsak a XVIII. századból származik egy másik nagy ruhaszekrényünk, mely meglehetősen szánalmas állapotban került hozzánk, de ma már helyreállítva intézetünk butorkollekciójának sorozataiba igen szépen illeszkedik bele.

Egy faragott *széktámlát* kell még kiemelnünk, mely 1698-ból ered. Meg kell emlékeznünk két igen szép XVII. századbéli *keleti szőnyegről*, melyeket szintén az idén szereztünk, végül két izraelita vallásos eszökről, t. i. két *ezüst pszumen-tartóról*, hogy ne hagyjunk el semmit, a mi idei enemű szerzeményeinknek jellegét feltünteti.

Kosztüm-gyűjteményünk ez évi gyarapodásáról mindenek előtt egy *selymfátyolra himzett női fejkendőt* és egy hasonlóan kivágott himzését kell kiemelnünk, még pedig nemcsak azért, mert erdélyi családörténetünkre fontos, amennyiben nagygelvácsi *Dézszy Gáborné*, alsócsernátoni *Damokos Katának* a tulajdonában volt és emellett igazán mintaszerűen szép darab, hanem azért is, mert azok közé a ritka tárgyak közé tartozik, a melyekért nem kellett pénzt adnia intézetünknek. A tulajdonosa nobilitásából ajándékképpen jutott ez intézetünkbe. Úgy az ajándékozó *Vadadi Filep Eliza úrnőnek*, mint az ajándékozást közvetítő Nagyberivói *Boér Sándor* úrnak hálásan fejezi ki intézetünk ez úton is köszönetét, neveiket pedig szeretettel fogja megőrizni mindig.

Különös hálára kötelezték intézetünket báró *Jósika Samu* v. b. t. t. úr önmagyméltósága, valamint báró *Jósika Aladár* és *Gábor* úr öméltóságai. Nekik köszönhetjük costume-történeti csoportunknak ez évi legjelentősebb gyarapodását. Utóbbiak voltak szivesek jelenteni intézetünknek, hogy *Aranyos-Lónán* sirboltot fedeztek fel. Erről a kutatások során kiderült, hogy a *Jósika* bárói családnak 1726-ban épített kriptája. Nyolcz temetkezést állapítottunk meg benne, melyek a XVIII-ik századnak második és a XIX-iknek első feléből származnak. A sirbolt felfedezése és a bejelentés megtörténte között eltelt 3 hét, persze bő alkalmat nyújtott valakinek arra, hogy a temetkezéseket avatatlan kezekkel feldúlja s onnan egyes tárgyakat eltulajdonítson; sikerült mégis a dulásból egy pár számottevő costumrészletet megmenteni s gondos conserválás segélyével fennmaradásukat biztosítani. *Jósika Samu* báró úr önmagyméltósága — mint a család feje — kegyes volt úgy intézkedni, hogy a megmentett darabok gyűjtemény-

tárunknak jussanak ajándéku s nagylelkűségét tetézte azzal, hogy a kutatás összes költségeit sajátjából fedezte. Ennyi jóindulatot nem sokak részéről élvezett gyűjteménytárunk s azért bizonyára érti a t. Közgyűlést, hogy önmagyméltósága nevét fokozott kegyelettel és szeretettel emlegetjük. Hálánk és köszönetünket fejezzük ki Jósika Aladár és Gábor uraknak is igazán odaadó közreműködésükért.

Amikor *építészeti csoportunk* gyarapodásáról szólanunk kell, fájdalom sohasem tehetem kellemetlen visszaemlékezések nélkül. Ezidén a Máriaffy-ház lebontása volt soron. Nem akarom a tisztelt közgyűlést ismert dolgok újra elmondásával fárasztani, mert hiszen e bontásnál is a régi recept érvényesült. Intézetünk jó eleve megtett mindent a műemléki természetű részletek megmentésére és megváltására. Igéretben itt sem volt hiány. Az eredmény egy pár olyan töredék, a melyet már senki sem használhatott semmire. A többi emlék mind eltűnt és feldolgozódott. Beszállíthatunk mindössze egy 1583-ból származó sirkövet, egy gyámkövet, egy lőrést a ház mellett húzódott városfalból és egy pár bélyeges téglát. Ezeknek megmentése is csak *Kohn* Hillel joghallgató úr különös buzgalmának köszönhető. Csoda, hogy ez is bekerült, hiszen rajta és rajtunk kívül ugyan senkisé is törődik ebben a kincses városban a múlt emlékeinek megóvásával.

Ez idén nagynevű alapítónk emlékének is áldozhattunk. *Gróf Mikó Imre hagyatékából* származó butorokat, asztali készleteket, ládákat, kosztüm darabokat és egyéb apró tárgyat tett át intézetünkhöz könyvtárunk igazgatója, *Jankovich Lászlóné* ajándékából. Elég rossz állapotban kerültek hozzánk, de rajta vagyunk, hogy fenntartható állapotba helyezzük őket és annak idején egy kegyeletos zúgot biztosíthassunk, mint *Mikó*-ereklyéknek e tárgyaknak gyűjteménytárunkban.

Hatalmas az a gyarapodás, a mely *néprajzi csoportunkra* esik. Bizonyára észrevette már a tisztelt közgyűlés, hogy mennyi szeretettel foglalkozunk ennek a csoportnak fejlesztésével. De ezen nincs is semmi csodálni való. Hiszen méltóztatik ismerni azt a felfogásunkat, hogy a néprajz tulajdonképpen reánk maradt és bizonyos vidékeken még velünk élő múlt. Csupa reliktum, a mely az országnak egy-egy foltján őrizi még azt, ami egykor általános volt, a nép viseletében az egykori úri viselet rudimentumait, a nép iparában a kézművesség hajdani eljárásait, annak művészetében azt, a mi egykor virágzó és élő művészet volt ebben a hazában.

Ettől eltekintve is jól látjuk, hogy a szegénység elpusztította az áldozatkészséget. Ahol pedig a szegénység fel nem lépett, ott az önzés, a nemzetietlenség, az idealizmus teljes megvetése pusztít. Ilyen körülmények között tudjuk, hogy a múlt fényesebb — mondjuk ki magyarul pénzértéket képviselő — emlékeinek összegyűjtése minden erőfeszítésünk mellett is csak hiányosan sikerülend. Azért hát kétszeres erővel kell olyan emlékek egybegyűj-

tésére vetni magunkat, a melyek az egykor élt haza lelkét magukban hordják, de a boltban hála Istennek nem adnak értük nagy pénzt. Különben is sehol sincs nagyobb érdénye az *ismerd meg tenmagadat* elvének, mint ott, ahol egy ország művészetének önálló fejlesztéséről van szó. Gyűjteményeink pedig ezt a célt is szolgálják. Ebből a szempontból jól kell ismerni mindazt, a mi a hazai lélek sajátosságait jellemzi. Ennek a megismerésére pedig a néprajznál közvetlenebbül semmi sem vezet.

Nem tagadjuk, sokat tettünk ez idén néprajzi gyűjtésért és még annál is többet fogunk tenni. A *kolozsvári unitárius collegiumnak* 1909. évben végzett jelesebb és önként jelentkező növendékei számára rendszeres néprajzi tanfolyamot rendeztünk intézetünkben és ezt a tanfolyamot évről évre megfogjuk ismételni. Annál is inkább, mert a tanfolyam végzett növendékeiből már is megalkíthattuk az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiség-tárának *néprajzi gyűjtőtársaságát*, amely a *finn Hangyák társasága* módjára arra vállalkozik, hogy monographikus feldolgozásban a legutolsó tíig felgyűjtse mindazt, ami néprajzi szempontból fontos. És emellett gyűjtését a legszigorubb tudományos módszerrel foganatosítja mindjárt a helyszínén. A társaság tagjai minden egyes gyűjtött tárgynak czédula-lajstromát már a helyszínén elkészítik és azt a gyűjtött tárgyakkal együtt szolgáltatják be. A feldolgozásban maguk is tevékeny részt vesznek és mert mindegyik a maga területén dolgozik, gyűjtését folyton-folyvást kiegészíti és tökéletesíti. Az esetleg ejtett hibákat a közös reviziónál feljegyzi és maga javítja és még emellett néprajzi tudása folyton gyarapszik, gyűjtése is minden évben tökéletesebb lesz. Ide jegyezzük a gyűjtőtársaság első tagjainak nevét. *Adorjáni Ferencz, Balogh Gábor, Győri Béla, Imreh Dénes, Izsák Lajos, Kovács Ákos, László Péter, Stiber Antal, Tóth István, Zsigmond József.* Ezek az urak becsülettel állták meg helyüket az első ütközetben; 200-nál több néprajzi tárgy gyűlt fel rövid egy hónapi gyűjtés alatt, még pedig mindmegannyi pontos feldolgozásban. A gyűjtés kiterjedt Kadács, Kecsed, Tarcsafalva, Kobátfalva, Vadad, Homoródalmás, Alsóboldogfalva, Bágyon községekre.

Egyetlen szeben megyei község, t. i. Orlát kivételével, amint méltóztatik látni, Udvarhely- Marostorda- és Torda-aranyos megye területén indultunk meg legelőször. Udvarhely megyében 90%-on fölül van a székelység, itt hát elég tiszta helyen kezdhattuk a néprajzi tanulmányozást a székelység szempontjából. Torda-aranyos vmben csak 40% a magyarság, de a régi Aranyosszék területén levő 22 székely község a tanulmányozásra legfontosabb anyagok egyike éppen azért, mert vannak köztük előláhosodottak is és így az egymásrahatás kérdésében fontos kísérleti terület. Más részt tény, hogy ezek a székely községek a XIII. sz. végén Kézdiszék-ből telepedtek át és így bizonyos, hogy a háromszéki terület révén Udvarhely közvetítésével összefüggnek a székelység ősi területeivel és rendkívül alkalmasak az ősi alakok megállapítása szempontjából,

mert hiszen ami ma az aranyosszéki községekben egyezik a háromszékivel, amennyiben nem szász vagy oláh hatás eredménye, mindenesetre a székelység ősi kincséhez tartozik.

A Gyűjtőtársaság működése tehát ezekben a kiszabott keretekben mozgott és a Társaság első csoportjának főadata mindenesetre ezeknek a kérdéseknek a tisztázása lesz. A Gyűjtőtársaság monographikus munkájának nyomában azonban és annak háttérében intézetünk általános munkája helyezkedik el, amely nem vár a monographikus földolgozásra ott, ahol a pusztulás veszedelemre fenyeget. Ez a gyűjtés az idén hatalmas méretekben haladt. Nem hiányzik ebből a kalotaszegi magyarság csoportjának kiegészítése sem, de benne vannak a fontosabb csángó, székely, szász és oláh területekről származó gyűjtések is. Ebben a gyűjtésben egy nagy csoport a himzésre esik, de gazdag a costume-csoport is, amely ma már lehetségessé teszi, hogy az összes erdélyi nemzetiségek, valamint a székely és magyar nemzet erdélyi képviselőit, ha nem is minden vidékről, de legalább a fontosabb típusokban bemutassuk. Törekedtünk arra is, hogy ezeket interieurök keretében tehesük meg és enemű szerzeményeinkből teljes a torockói szoba berendezés és a brassói szász szobáé. Különös gondot fordítottunk a népies mesterségek szerszámainak megszerzésére is. Ebben meglehetősen teljességre tettünk szert a bocskorkészítés, a guzsalyfaragás, kanálkészítés, népies ércöntés eljárásainak pontos megfigyelésében és az ezekre vonatkozó szerszámok megszerzésében.

Mint egészen különleges gyűjtés folyt ezek mellett a Szolnokdobokamegyei halászat felgyűjtése, amely rendszeres gyűjtés közben a vármegye területére vonatkozó miscellanea is tetemesen gyarapodott, úgy, hogy csak ez a gyűjtés 120 darab jól megfigyelt tárgyat jelent, ami mellett tekintetbe véve az általános és monografikus gyűjtés számszerű eredményét a 349 darabot, közeljárunk az 500 darab évi gyarapodáshoz, úgy, hogy e tekintetben nem lehet okunk panaszra.

1848/49-iki ereklje gyűjteményünk legjelesebb gyarapodását dr. *Richter* Aladár egyetemi tanár úr szives közbenjárása folytán dr. *Krécsy* Béla budapesti áll. főreáliskolai tanár úrtól nyertük ajándékba. Két daguerotípus kép ez. Egyik *Kossuth Lajost*, a másik *ugyanőt Pulszky Ferenczcel* egy képen ábrázolja. E képeket ajándékozójuk Amerikában, Bostonban szerezte s fennmaradásuk érdekében nagy szeretettel írt utasításokat közlött igazgatóságunkhoz intézett levelében. A megóvás érdekében írt utasításoknak még a képek átadása előtt dr. *Richter* tanár úr eleget tett a megfelelő védődoboz elkészítésével. Fogadják mind a ketten meleg köszönetünket, hogy gyűjteménytárunkat nagy nemzeti küzdelmünknek e becses emlékével minden igaz magyar szemében szentebbé tenni voltak szivesek.

Hátra volna még, hogy *képtárunk* gyarapodásáról szóljunk. Nem sok ez. Két darab vízfestésű képecske, *Merész Gyula*

„Gyűjtés“ cz. olajfestménye, egy szláv egyházi módorban fára festett tempera kép a magyardersi görögkath. templomból mind-össze, amit méltónak tartunk arra, hogy külön is kiemeljünk. Enemű többi szerzeményünk kisebb jelentőségű, ami pedig nagyobb súllyal esne mérlegbe, t. i. *Gyulai* Pálnak a hagyatéka, mely Hirsch Nellinek 22 drb. rajzát tartalmazza magában, az ennek a jelentésnek igaz tárgyául nem szolgálhat, mert annyira tulzsúfoltak immár helyiségeink, hogy arra csakugyan nem is gondolhatunk, hogy ezeket a rajzokat a ládából kivegyük. Jobban megőrződnek így, ha abban a ládában maradnak, amelyben a vasuton érkeztek. Magunk se láthattuk és így jelentést sem tehetünk róla.

Hátra volna még, hogy jelenlést tegyünk legnagyobb örömről, arról t. i. hogy 12 esztendei fáradozásunk után eljutottunk odáig, hogy múzeumunk anyagának tudományos közlését is saját folyóiratunkban kezdhettük meg. A folyóirat czíme: *„Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárából.“* Szerkesztője e jelentés tevője. Megjelenik évenként egyelőre 20 iven, bő francia abrégéekkel, hogy el ne zárkozzunk a külföld tudományos kritikája elől sem. Van tehát immár tudományos szerve is osztályunknak, megértük azt is, hogy egy lelkes ifjú tudományos csapat áll hátunk mögött, készen, hogy mentül belterjesebben használhassa ki az intézetünktől begyűjtött tudományos anyagot édes mindnyájunk javára.

Ha mindezekkel szemben mégis fenyegető veszedelmek tornyosulnak intézetünk elé, ezek a veszedelmek nem olyanok, a melyeknek elhárítása a mi erőnktől várható lenne. Mi csak azt tehetjük, hogy kiképezzük a tudományos személyzetet, de azt nem, hogy a kiképzetteket ki is nevezzük. Mi azt megtehetjük, hogy napestig buzgólkodunk a gyűjtésben, kutatásban, tudományos feldolgozásban, de mi múzeumot nem építhetünk. Mi azt megtehetjük, hogy a helyiségek hiányából, a tisztikar viszonyainak rendezetlenségéből származó veszedelmeket illetékes helyen föltárjuk, de azt nem tehetjük meg, hogy a bajok meghallgatásra is találjanak, hogy kérésünknél fogantja is legyen. Ehhez olyan társadalomra van szükség, a melynek minden tagja átérzi a miénkhez hasonló intézményeknek a fontosságát, a melynek van füle a halásra és szeme a látásra. Jelentésünk elején vázoltuk, hogy ez a társadalom milyen nehezen születik meg, bárha jól tudjuk, hogy az ilyen társadalom megszületése előtt nemzeti nagyság nem képzelhető. Egyes kimeredő szálfákat látunk és ezekre jelentésünk folyamán rámutattunk; csak azt nem tudjuk, ha vajjon ezek az utolsó maradványok-e jobb és nemesebb időkből vagy az eljövendő jobb időknél előhírnökei?

Kis csapatot vezetnek ezek a külön kiemelt egyének, de bár kicsiny, nekünk mégis drága ez a csapat. Ide iktatjuk neveiket és megküldjük nekik külön is jelentésünket. Legyen ez a csekély figyelem a mi nagy köszönetünknél kifejezője és annak a hálának, a melyet irántuk szívünkben érezünk. Mikor még osztályunk

gyarapodásáról táblázatos kimutatásainkat is ide mellékeljük, zárjuk is jelentésünket.

Az ajándékozók betűsoros jegyzéke.

Adorjáni Ferencz	Kereskedelmi és Ipar-
Adorjáni Géza	kamara Kolozsvár
Dr. Agyagássy Károlyné	Kincsessy Annus
Ákontz István	Kincsessy Bogdán
Dr. Ákontz Károly	Kincsessy Rózsika
Balogh Gábor	Kiss Albert
Baranyai Istvánné	Kiss Amáli
Baranyai Kata	Kiss Béla
Özv. Benedek Mózesné	Kiss Ernő
Ifj. Dersi Biás István	Klein Zoltán
Bocsánczy Gerő	Dr. Kovács István
Br. Bornemissza Gyula	Dr. Kozma Béla
Boros László	Köblös Zoltán
Borsodmiskolci Múzeum	Dr. Kőváry Ernő
Bretter Mór	Dr. Krécsy Béla
Buday György	Kubina György
Buday Kálmán	László József
Cholnoky Béla	Lázár Katinka
Cholnoky Ilonka	Lendvai Emil
Dr. Cholnoky Jenő	Létay Pál
Csutak Ferenczné	Magyarköblosi reform.
Deák Dénes	egyház
Demeter István	Id. Marosi Dénes
Enyedi Mihály	Marosi Elekné
Esztegar Mihályné	Marosi Imre
Fazakas Sándor	Id. Marosi Lajosné
Feuerstein Testv. czég	Marosi Mihályné
Vadadi Filep Eliza	Mestitz M. és Fia czég
Gaal Gyula	Özv. Mikó Imréné
Dr. Gidófalvy Istvánné	Miskolcz város
Dr. Gohl Ödön	Moricz Károly
Gutt Márton	Mugia Demeterné
Hirsch Elemér	Nagy Dénesné
Dr. Holstein Gyula	Nagy János
Incze Lajos	Özv. Nagy Mihályné
Izsák Jánosné	Orbán Ferencz
Izsák Lajos	Pálffy Zsigmond
Br. Jósika Aladár	Pali János
Br. Jósika Gábor	Pap Kornél
Br. Jósika Samú	Pápay József
Kelemen Ferencz	Petelei István
Kellner József	Péter Pál
Br. Kemény Anna	Péterffy Márton

Reich Károly Aladár
Özv. Reinbold Olivérné
Dr. Richter Aladár
Dr. Roska Márton
Sándor Dezső
Özv. Sándor Gergelyné
Sárosi Jenő
Schumacher András
Seidl Róbert
Simonffy István
Spiegel Manó
Steuermann Lipót
Strasser Elemér
Szabó Miklós

Dr. Szádeczky Lajos
Taufner Ilka
Dr. Török Imre
Tutsek Sándor
Ürmössy Lajos
Ürmössy Tivadar
Ütő Béla
Vall. és közokt. min.
Vass András
Özv. dr. Wagner Frigyesné
Wandner Marianne
Weinrich Rezső
Zoltán Sándor

Kolozsvár, 1911. februárius 16.

Pósta Béla,
az érem- és régiségtár igazgatója.

Kimutatás az E. N. M. régiségtárának 1910. évi gyarapodásáról.

Anyag	Beszerzés módja	csoport											Összesen	Főösszeg			
		Óskori	Görög	Római	Népvándorláskori	Fegyvertári	Közép- és újkorl orvossági	Ipar-történeti	Costume	Architekto-nikus és sculturális	Kegyeleti	Kép. rajz. festmény			Gyógy-szeri	Néprajzi	Vegyés
Arany	ásatás vétel ajándék letét																
Ezüst	ásatás vétel ajándék letét				24			22	4	5						26	29
Réz	ásatás vétel ajándék letét				15	1		6		8				1		6	25
Bronz	ásatás vétel ajándék letét	3	26	1					5	5				1		29	6
Vas	ásatás vétel ajándék letét	5	58	1	1	4		1	11		1			21		63	2
Kő	ásatás vétel ajándék letét	67	5	1								5				72	2
Agyag	ásatás vétel ajándék letét	1832	119	1				29				7	3		29	1951	30
Fa	ásatás vétel ajándék letét	48	46	24				4								161	
Fa	ásatás vétel ajándék letét							2	3				3	40	82	45	85
Üveg	ásatás vétel ajándék letét	1	1		23							8				31	2
Csont	ásatás vétel ajándék letét	139	5													144	
Egyéb	ásatás vétel ajándék letét	1		1										8		10	
Összesen	ásatás vétel ajándék letét	2047	214					3	2	2			59	151	213	24	
		1	4					28	44				4	191	330		
		61	50	88	6	28	83	2	12	12	62	4	158	432			
Főösszeg		2109	268	88	6	28	83	2	12	12	66		349		3023		

3. Jelentés az Állattárról.

Jelentésemet az állattárról az 1910. évben a következő pontokba foglalom: gyarapodás és állomány az 1910. év végével; rendezési munkálatok; átköltözés; munkaerő; anyagiak.

Gyarapodás és állomány. Az 1910. évi gyarapodás, melyet az alábbi táblázatos kimutatás részletez, 711 faj és 2119 darab, mintegy 8000 korona múzeumi értékben. Az állattár állománya az 1910. év végén 63,599 tétel, több százezer drb. Az állattárban meglévő állatfajok száma, különböző módokon kikészítve, illetőleg az egyes állatfajok ismeretéhez megkívánt tárgyakkal (fészek, tojás, termékek stb.) 1910. márczius havában volt 20,993 meghatározott és mintegy 30,000 meghatározatlan. A fajokról betűrendes czédulakatalógust vezetünk, melyben minden fajnak külön czédulája van. A czédula feltünteti, hogy az illető fajból hány darab van, mikor és honnét szereztük és milyen minden egyes darab kikészítésének módja. Az új szerzeményt — miután rendes szerzeménynaplóba is bevezettük — mindig az illető faj czédulájára vezetjük reá. A gyűjteményre nézve új fajok számára új czédulát iktatunk be; ami természetesen csak az új anyag meghatározása után lehetséges. Ez idő szerint még nem állapíthatuk meg, hogy az 1910. évi szerzemény hány új fajjal gyarapította gyűjteményünket.

Rendezési munkálatok. Már említettem régebbi jelentéseimben, hogy gyűjteményünknek arra való anyagát az illető állatfajok életmódjának föltüntetésére alkalmas, u. n. oikologiai csoportokban fogjuk az új helyiségekben kiállítani. Elkészült három nagy csoportozat és 7 kisebb. Nagyobb csoportozatok: 1. Gémtanya; 2. Keselyű félek és dögre járó sasok gránitszikla környezetben; 3. Fülesbagolyra támadó kisebb sas, Kánya és Karvalyfélék mészsziplás tájékon. Kisebb csoportok: 1. Kisebb bagolyra támadó énekes madarak csoportja; 2. Keresztcsőrű Pintyek fenyőfán; 3. Királykák fenyőfán; 4. Pintyfélék téli tájon, amint különféle kórok magjait szedik; 5. Czinkefélék őszi lombú faágakon; 6. Mocsári Bagoly csoport; 7. Halászó Sas vadkacsa zsákmánnyal. A rendszertári nagy múzeumi terem tetőzetén elhelyeztük a közönségesebb ragadozó madarakat a röplésüket feltüntető módon. Közéről érinti az állattár az állattani intézet könyvtárának rendezése, mely ma már mintegy 40,000 művet tartalmaz. A múzeumi munkálatokra inkább szükséges részét a földszint múzeumi folyosójának galéria szekrényében helyeztük el. Czédulakatalógusa elkészült.

Átköltözés. Az állattárnak az új állattani intézet múzeumi helyiségeibe költözéséről, sajnos, még most sem terjeszthetek kielégítő jelentést a Közgyűlés elé. A múzeumi termek bútorzata, nevezetesen a szekrények üvegezése csak a múlt év októberének végén készült el, amidőn a beállott hideg a költözködést lehetetlenné tette. A Mikó-lak múzeumi helyiségei a Közgyűlés előtt tudvalévőleg nem fűthetők. Bennük a téli hónapokban nem lehet dolgozni. A tárgyakat a régi épületből az újba jóformán egyenként, kézben kell áthordani, és így a költözködést csak kítavaszkodás után folytathatjuk. Ami anyag az új helyiségekben van, azt — kevés kivétellel — az új állattani intézet használatba vétele óta szereztük; az imént említett csoportokat is kizárólag abból állítottuk össze. Egyébiránt a nagyobb erővel való költözködéshez eddig személyzetünk nem volt, mert azt részben a múzeummal is sürgősen szükséges könyvtár rendezése, részben a költözködés előkészítése, az új anyagnak rendbe hozása, a fajkatalogus és egyébek bőven elfoglalták.

Munkaerők. Az állattárnak segítségére voltak a múlt évben *Boga Lajos*, állattári őrségéd, *Ebner Sándor* oklev. középiskolai tanár és *Varga Lajos* tanárjelölt. A két utóbbit, erre nyert főhatalmazás alapján, az állattár állami segélyének terhére alkalmaztam csekély havi tiszteletdíjjal. Ugyancsak ebből pótoltam két szolgáló fizetését, kik az állattárban segédkeztek. *Führer Lajos* úr, aki a tavaly szerzett anyag nagy részét szállította, készítette az oikológiai csoportokat. Az anyagnak egy kisebb részét *Ajtai K. Gyula*, volt állattani intézeti demonstrátor gyűjtötte. *Dr. Szilády Zoltán* egyetemi magántanár úrnak a kimutatásban jelzett Hemipteronok gyűjtését köszönjük. *Simon Sándor* állattani intézeti praeparator madarak tömésében működött közre. Az állattárnak, az Erdélyi Múzeumegyesület által alkalmazott őrségéden és rajtam kívül nincs egyetlen saját szakembere sem. Ilyenformán az állattárnak minden irányú tudományos földolgozása, még mindig nagy meghatározatlan anyagának meghatározása saját erőnkől ezután sem válik lehetővé.

Anyagiak. Az állattárnak az elmúlt évben a Múzeumegyesülettől 1050 korona, az állami segélyből 6000 korona állott rendelkezésére. Igen csekély összeg ahhoz képest, hogy mennyiségi és múzeumban már ki nem állítható anyagot kell újjal pótolni és az anyagnak korszerű fölállítására mennyi költséggel jár. Mintegy 20,000 koronára volna szükségünk, például legújabb számításaim szerint csak ahhoz, hogy borszeszben vagy más folyadékban elített tárgyait megfelelő és véglegesnek tekinthető üvegekbe rakassuk át.

Dr. Apáthy István
igazgató.

Az Erdélyi N.-Múzeum Állattárának gyarapodása
az 1910. évben.

Folyó szám	A tárgy rövid leírása	Fajszám	Darabszám	Beszerzés módja	Észrevétel
1	Tüskésbőrűek (Echinodermata) Tengeri csillag-félék (Asteroidea) — — — —	1	2	ajándék	Dr. Gausz Viktortól (Fiume)
2	Izeltlábúak (Arthropoda). Félfödeselesszárnyúak (Hemiptera) — — — —	537	1269	int. gyűjtés	Gyűjt. dr. Szilády Z. e. i. magántanár
	Gerincesek (Vertebrata). <i>Madarak (Aves).</i>	165			
3	Kitömött Madár — —		373	vétel	Führer Lajostól
4	Kitömött Madár — —		16	int. gyűjtés	Gyűjt. Ajtay K. Gyula
5	Kitömött Madár — —		1	cseré	
6	Madárbőr — — — —		142	vétel	Führer Lajostól
7	Madárbőr — — — —		18	int. gyűjtés	Gyűjt. Ajtay K. Gyula
8	Madárfészek — — — —		11	vétel	Führer Lajostól
9	Fészekalj fészek nélkül		180	vétel	" "
10	Fészekalj fészekkel együtt		38	vétel	" "
	Emlősök (Mammalia).	8			
11	Kitömött emlős — — —		18	vétel	Führer Lajostól
12	Kitömött emlős — — —		1	int. gyűjtés	Gyűjt. Ajtay K. Gyula
13	Kitömött emlős — — —		1	ajándék	Szabó I. gymn. tan.
14	Alkoholban — — — —		2	vétel	Führer Lajostól
15	Fejváz — — — —		3	vétel	" "
	Összesen	711			
16	Galvanoplasztikus állatminták a nápolyi zoológiai állomáson készült eredeti mintázatok alapján — — — —		44	vétel	A galvanoplasztikus sokszorosítást készítette a württembergische Metallwarenfabrik (Geitlingen)
	Összesen		2119		

4. Jelentés a Növénytárról.

Tisztelt Közgyűlés!

„Kincseiben“ amúgy is fogyatékos Kolozsvár sz. kir. város közönsége Múzeum-kertjében adott és mindenben Mikó Imre gróf nemes lelkületét dicsőítő parkját ma már „romjaiban“ is elvesztette. Nem rajtam mulott;¹ de tartozom a történelmi igazságnak azzal a kijelentéssel, hogy a város közönsége hangtalanul járult hozzá és én nekem — szinte egy évtizre terjedő küzdelem fonálán — egyedül és egyszerre három irányban kellett fölvennem a harcot az „élő növények gyűjteményében“ adott és egy művelt nemzet életében mindenha nélkülözhetetlen közművelődési tényező becsülete, sőt megmentése érdekében akkor, amikor 1908-ban ismételen emlékirattal fordultam dr. Wekerle Sándor miniszterelnökhöz, kormánya akkori s a törvényhozás mindkét házának összes tagjaihoz, Fiume kormányzójához stb. „A székesfőváros fejlesztéséről szóló törvényjavaslattal kapcsolatba hozott 1. budapesti botanikus kertnek a Margitszigetre való áttelepítése; továbbá: 2. a kolozsvári tud.-egyetemi botanikus kert új telkének sürgős megvásárlása és 3. a fiumei „Villa Giuseppe“ parkjának kulturintézményként a magyar királyi kincstár részére leendő megszerzése tárgyában.“

A hatalom akkori kezelőivel szemben nem volt hasznos a szembehelyezkedés; egyedül is maradtam. Az idők azonban érlelék az eszmét és örök hála Ambrózy István bárónak, a főrendűház 1910. XII. 20.-án tartott lelkes s tanulságos beszédéért, valamint Khuen-Hédervary miniszterelnöknek, Ambrózy báró beszédére adott és mindannyiunkat megnyugtató válaszáért²: a Margitsziget megmenekült az oda nem való „birodalmi botanikus kert“ (risum teneatis!) odiumától.

¹ Lásd 1907. és 1908. évi növénytári jelentésem bevezetőjét.

² Lásd az Országgyűlési Értesítő, a „Budapesti Közlöny“ 1910. XII. 21.-i 291. sz.-nak mellékletében,

Mi hozzánk, a kolozsváriak szívéhez nőtt néhai József m. k. herceg emlékének megbecsülését én abban látom, hogy a miniszterelnökileg kierőszakolt gondolat, a Margitsziget minden igaz barátjának öröme megbukott; dicsőítését azonban a fiumei remek alkotás: a Villa Giuseppe parkjának államilag való megszerzésében akkor, ha a kereskedelmi kormánytól tervezett magyar tengerparti biológiai állomás a „Villa Giuseppe“ kapcsolatában létrejön, amelynek húrját én is — mások is — évek óta pengetjük.¹

A pár vonással ecsetelt botanikus kert- és parkbeli harc meghozta a maga nemes gyümölcsét Kolozsvárnak is; elvesztetett Múzeum-kertünk kárpótlásaként megszerzetve a kolozsvári tud.-egyetemi új botanikus kert számára 17 kat. hold 024 öl² terület a város előkelőségétől lakott s csakis villákkal s részben beépített Házsongárdnak tájképileg is remek oldalán. Nagy ára volt, tagadhatatlan, amely esetleg tulzottnak is tűnhetik föl az olyan szigorú bíráló előtt, aki a Kolozsvárt adott (és közművelődési törekvéseink tekintetében egy cseppet sem kedvező) viszonyokat nem ismeri.

A kolozsvári tud.-egyetem új könyvtári palotája számára megvásárolt telkek kulcsából indulván ki; kitént, hogy e tudomány-egyetem megalapítása alkalmával a botanikus kert céljaira adott (ámde e céloktól eitértett) Múzeum-kert 14 hold angolpark területével félmilliót ér. Oly ajándék, amelyet az Erdélyi Múzeum megbecsülni nem tudott és amely fejedelmi adomány mindenha ragyogó betűkkel szerepelteti Mikó Imre gróf nevét Magyarország közművelődési történetében; ez a név a Tud. Akadémia megalapítójának, Széchenyi István grófnak a nevével egyenrangú.

A növénytani tanszéknek a Múzeum-kertben történt nagy sérelme nyer orvoslást az u. n. Holdampf-Davida telekcsoport megszerzésének (tagadhatatlanul anyagilag nem csekély, ámde a vesztett múzeumpark értékével felérő) áldozatával.

Pillanatilag, bár az új botanikus kert területi pályázata alkalmával beadott ajánlatok kevésbé voltak kedvezők, úgy tetszett, mintha a szükséges terület olcsóbban is megszerezhető lett volna. A botanikus kert igazgatója azonban döntő szempontként fogta föl a terület természetből adott alakulatát; vagyis azt, hogy pld a természetből eredetileg megalkotott sziklacsoport a mesterségesnél

¹ Richter Aladár, Egy Magyar Természetbúvár Úti Naplójából. Kolozsvár, 1904. I. köt. p. 150.

mindig többet érő és hogy a hiányzó, ámde egy botanikus kertben nem nélkülözhető alakulatok megteremtése a természettől fogva csupasz területen mindig költséges vállalkozás, még fönntartása tekintetében is.

Ez adja okát a Holdampf-Davida telekcsoport megszerzése mellett való döntésnek és a botanikus kert ezidőszerinti igazgatója nyugodt önérzettel jelentheti ki e helyt azt, hogy ha a botanikus kert és a vele kapcsolatos intézmények további megalkotásában a magas közoktatásügyi kormány továbbra is követi az ügy szeretetéből fakadó tanácsot és úgy, amint az már a telek megválasztásánál is bölcsen és szerencsésen megnyilatkozott: akkor a Kolozsvárt megalkotandó állami botanikus kert előljáró példa leendő a művelt népek hasonlatos célú törekvései sorában.

Az érette hozott áldozat a befejezett alkotás küszöbén eltörpül. Mindenki érezni fogja azt, hogy egy botanikus kert nem csupán tanszéki célzatú intézmény, hanem egyetemes hatású, amelyet a művelt nemzetek minden jobb törekvésű városa megalkot, jóllehet főiskolája nem volt, sőt nem is igen lesz.

Magyarország botanikus kertjei tekintetében rossz példát mutatott.

Minden jel arra vall, hogy hosszú ideig a magyar közoktatásügyi kormány és ezzel a nemzeti közművelődés csupán a kolozsvári botanikus kertre hivatkozhatik és talán nem is ok nélkül.

És ha előbb Kolozsvár közönségét én szemrehányással is illettem a „Múzeum-kert“ sorsában tanusított viselkedéseért; viszont nem hallgathatom el azt a nemes cselekedetét, hogy soha nem pótolható veszteségét áldozattal is kívánta megváltani, amikor utánjárásomra 60—100 holdnyi területet ajánlott volt föl a közokt. kormánynak az új botanikus kert kapcsolatában létesítendő külső botanikus kert céljaira az u. n. Lomb területén.

Nagyratörő terveim lettek volna vele! Bruxelles-melléki Tervueren-park dicső példája lebegett előttem.

Meghonosítani kívántam volna ott a földkerekség mindama fáit, cserjéit, amelyek Kolozsvár klimáját állják és megelégednek a Gondviselés adta öntözéssel. Mily kilátást nyujtana városaink utcái, terei stb befásításának céltudatos végrehajtása tekintetében és mily hasznot, sőt óriási összegek megtakarítását vonná maga után mindez, ha tudná az ország városa-faluja, hogy mily fával stb s hol kísérletezhet az eredmény legnagyobb valószínűségé-

vel. Némi joggal hangoztathatom ezt, mert 12 évvel az előtt, hogy Kolozsvár város küszöbét átléptem, utcáit, főterét, stb siralmasan „díszíté“ az élő fa; most már — közönségünk bár közönbös, egy kupa vizet nem öntene háza előtti fája gyökérzetére — büszkeséggel mutathatók reá az *Ulmus montana* kulturai sikerére, tud.-egyetemünk előtt diszló magyar hársfáinkra s a pompás egyet. könyvtári palota körül diszló *Syringa Josikaea*-ra.

Ma még botanikus kertjéből kiközösített növénytani intézetem s a gyűjtemények szerteszélllyel tagolt (sokszor nyomorúságos) helyiségeinek falai között megvonultan érlelem az eszméket és abban a soha nem apadó reménységben, hogy megérem még, a Múzeum-kertért ontott könnyeim után, megvalósulását az új botanikus kertnek; rajta a növényházi teleppel kapcsolatos növénytani intézet remekbe illő botanikus múzeumával, amelynek anyaga már is páratlan a haza területén.

Az új alkotás részletes programját kidolgoztam és hálásan ismerem el, hogy a Math.-Term.-tud. Kar lelkes pártolásával jutott el az gróf Zichy János közokt. miniszterhez.¹

A nemzet nagy áldozattal (eddig 380.000 K) járult hozzá a törvényhozásilag elrendelt új botanikus kert területének a megszerzéséhez; a programában adott szervezés költségeinek az 1912.-i költségvetéstől kezdődő beállításával, consequentiait vonja le az első lépésnek úgy a magas közoktatási, valamint a pénzügyi kormány is és ezt nekünk remélnünk kell.

Hisz úgy van, hogy sokáig ez lesz a magyar nemzet egyetlen számba vehető botanikus kertje; céljaira megszerzett területének tájképileg is remek alakulata s az alkotásnak vele kapcsolatos lelkes vágya azt biztosítja.

Agitatióm e nagy vonásokban oda vetett képébe illeszkedik bele a részemről „nobile officium“-ként vezetett erd. múzeumi növénytár istápolása, amelynek 1910.-i munkaévre vonatkozó adatait a következő pontozatokba foglalom össze.

¹ Nm. gr. Zichy János v. b. t. t. vallás- és közokt. m. k. miniszter úr Ó Excellentiájához Budapest — dr. Richter Aladár kolozsvári tud.-egyet ny. r. prof., növényt. int. és botanikus kerti igazgató emlékiratszerű fölterjesztése — az 1909. évi áll. költségvetésben elrendelt kolozsvári tud.-egyetemi új botanikus kertnek növényházi teleppel és intézettel kapcsolatos beruházásáról, költségeinek az 1911—1916. (illet. 1920.)-i állami költségvetésekben való elosztásával. — I—VIII. sz. melléklettel és 2 tervrajzzal. — A math.-természettudományi kar 1910. VI. 23.-i r. illet. VII. 4.-i III. rk. üléséből fölterjesztett 2888—1909/10. VII. 28. e. t. sz. a.

I. Herbarium

A kétsziklevelű növényeknek az 1909. évben való felállítása után a herbarium rendezésének további munkáját a herbariumi szekrények hiánya akasztotta meg. Az 1910. év őszén azonban elkészültek a nm. közokt. kormánytól nagylelkűleg megadott új szekrények (10 oszlop 4—4 taggal, összesen 40 drb = 800 rekesszel), a rendezés munkáját tovább folytathattuk és „fedél alá” lehetett juttatni az eddig asztalokra helyezett egysziklevelűeket és exoticumokat, de át lehetett hozni a bérhelyiségekbe a virágtalanokat is.

Az Erd. Múzeum herbariuma most már szerves egészében s külön nyert elhelyezést,¹ egyelőre bár célszerűtlen bérhelyiségekben, de véges-végig oly mintaszerű s vörös fenyőből való herbariumi szekrényekben, amelyeknek a „mahagoniak”-ban adott párját legföljebb London Natural History Museumában láthatjuk. E címen most nincs panasz.

Az egysziklevelűek, nyitvamagzók és pteridophytonok nagyjából rendezvők, borító lapjaik s jelzésük még a régi, de már most is ABC-sorrendbe vannak szedve úgy, hogy szükség esetén, bármit is azonnal ki lehet keresni. Hasonlóképpen ABC-rendben vannak a mohok is; a többi virágtalan növény ellenben még „Sylloge”-k és „Conspectus”-ok szerint van elrendezve, ami a gyors kikeresést sokszor megnehezíti.

Az anyag megoszlása a következő:

14 sor	816	fiókkal	a kétsziklevelűeket,
4	”	256	” az egysziklevelűeket,
1	”	64	” a páfrányokat és nyitvamagzókat,
1	”	64	” a bryophytonokat,
1	”	64	” a zuzmókat,
1	”	64	” az algákat,
1	”	64	” a gombákat és
3	”	192	” az exoticumot foglalja magában. Az

egész gyűjtemény ma tehát 26 sorban felállított 83 drb szekrény 1600 fiókjában van elhelyezve. Az elosztás olyan, hogy a jövő gyarapodása is számba van véve.

Helyiségei tekintetében azonban újból ki kell fejeznem azt az aggodalmamat, hogy magánlakásnak épültek és csak szükségből szolgálhatnak a herbarium sulyos szekrényeinek elraktározására; ki vagyunk téve a fölmondás következtében beállható költözöködés veszedelmének s a vele járó károknak. Arról pedig szó sem lehet, hogy magánlakások közé ékelten a gyűjteményeknek (pld szénkénegezés útján való) conserválásáról illő módon gondoskodhatnánk. Az elhelyezés fogyatékosága miatt sok elpusztult.

¹ A „Herbarium Baumgartenianum” kivételével, amely a régi botanikus kert egy növényházi helyiségében van, ugyancsak helyinség miatt.

Mind e bajokon csakis a növénytani intézet önálló hajlékának föl-
építése segíthet egyedül.

A herbárium számbeli gyarodását a következő táblázatban
tüntetem föl, megjegyezvén, hogy az adott számjegyek egyszersmind
az Erdélyi Múzeum tulajdonát tevő herbariumi lapok leltári
számai:

1. Pteridophytonok : Pt. 1—1573	--- --- --- --- ---	=	1573	lap
2. Régi készletből 970—1137	--- --- --- --- ---	=	167	"
3. Csere útján 785—969, 4614—4799	--- --- --- --- ---	=	369	"
4. RICHTER ALADÁR ajándékából 1138—1184, 3828—3956	--- --- --- --- ---	=	174	"
5. „Herb. KUNSZT“ ¹ 1—857	--- --- --- --- ---	=	857	"
6. „Herb. BARABÁS“ ² 1—187	--- --- --- --- ---	=	187	"
7. „Herb. P. NAGY“ ³ 1—662	--- --- --- --- ---	=	662	"
8. Saját gyűjtésünkből 1—222, 1185—2308	--- --- --- --- ---	=	1345	"
9. DÖRFLER-féle növények 223—623, 3957—4116	--- --- --- --- ---	=	559	"
10. PETRAK-féle „ 624—784, 4117—4279	--- --- --- --- ---	=	322	"
11. TH. OSW. WEIGEL (Leipzig)-félék 2668—3827, 4280—4508, 4939—5015	--- --- --- --- ---	=	1463	"
12. BARTH-féle növények 4509—4613	--- --- --- --- ---	=	104	"
13. Ex. Herb. KALCHBRENNER-iano ⁴ 4800—4938	--- --- --- --- ---	=	138	"
14. Herb. BÉLTEKI ⁵ 5016—6131	--- --- --- --- ---	=	1115	"
	Összesen --- --- ---	=	9045	lap

Továbbá:

15. SYDOW: Mycotheca germanica fasc. 16, 17, 18, 19
16. „ Uredineae --- --- fasc. 46
17. „ Ustilagineae --- --- fasc. 10
18. KRIEGER: Fungi saxonici --- fasc. 42

A phanerog. példák lege artis fölragasztattak és genus-
szerinti sorrendben rendezettek.

¹ Lásd 1902. évi növénytári jelentésben.

² Barabás Endre kolozsvári tanítókép.-int. tanár ajándéka.

³ Nagy Péter néhai ev. ref. erd. superintendens herbariumának hasz-
nálható része, amely unokája, Szabó Imre kolozsvári ev. ref. tanár ajándéká-
ból került az Erd. Múzeum birtokába.

⁴ Boldog eml. néhai tanárom, Fábry János vezetésével egész kis expedi-
tíó volt szívesen látott vendégserege († Bernáth Géza, Bernáth István v. orsz.
gy. követ és e sorok írója) dr. Kalchbrenner Hugónak, Pohorellán, Kalchbrenner
Károly, a szepes-olaszli ág. ev. lelkész és kitűnő mykologus fiának, aki a
Garamvidékének mességi tanítványom, Bogsch Sándor utánjárására most már az
herbariumbeli maradványát nála láttam s birtam ígéretét, hogy azt nekem átadja,
annál inkább, mert Fábry J. jóvoltából sok Kalchbrenner- és Hazslinszky-féle
növényt kaptam. Teltek-múltak az idők és e töredék még megmaradt részét
egyik derék szépebbé tanítványom, Bogsch Sándor utánjárására most már az
unoka, dr. Kalchbrenner Hugó szepes-olaszli ügyvéd úr volt szíves rendel-
kezésemre bocsájtani.

⁵ Az eddigelé külön s célszerűtlen kis fiókos szekrényben tartott n. n.
Bélteki-gyűjteményt földolgoztuk és külön bélyegzéssel ellátottan a Herb.
gen.-ba beosztjuk. Romlástól csak így menthetjük meg a valóban szép Bélteki-
példákat.

Herbariumunkat tudományos vizsgálatok céljából a következők vették igénybe:

1. BECKER (Hedersleben) *Violae*,
2. THAISZ L. (Kassa) *Onosmae*,
3. MOESZ G. (Budapest) 623 drb különb. gomba-faj,
4. " " " BAUMG.-féle *Primulak*,
5. Bpesti egyet. növénynt. int. *Cerastium*, *Cephalaria*, *Rhamnus* és *Convolvulus* 465 lapját,
6. PETRAK (Wien) *Cirsiumok* néh. példáját,
7. TUZSON J. (Bpest) *Arabisek*,
8. Wiener egyet. növénynt. intézet: *Silene*, *Heliosperma*, *Edraianthus*, *Soldamella* lapjait,
9. SEYMAN W. (Breslau) *Colchicum* lapjait.

Kirándulásaink sorozatát az I. sz. mellékleten tüntetem föl azzal, hogy PÉTERFI MÁRTON és PÁPAI JÓZSEF Orsova-Szvinica, PÉTERFI M. dalmáciai, PÁPAI J. (TULOGDI J. és BIHARI Gy.) Bihar-hegységi és RICHTER ALADÁR brionii és Bruxelles-Antwerpen-vidéki növénygyűjtő kirándulását külön ki kell emelnem. Botanizáltak: BIHARI GYULA, BOGSCH SÁNDOR, FERENCZI ISTVÁN tanárjelöltek, GOGL LAJOS minorita-rendi h. házfőnök (N.-Bánya), Dr. GYÓRFFY ISTVÁN főgymn. tanár, JÓSA JÁNOS tanárjelölt, KOLIN ISTVÁN kolozsmonostori plebánus, PÁPAI JÓZSEF, PÉTERFI MÁRTON, RADÓ ENDRE főgymn. tanár, RICHTER ALADÁR, SZABÓ ENDRE, TULOGDI JÁNOS tanárjelölt, WALZ LAJOS kertinspektor.

II. Botanikus Múzeum

Első sorban, sok szép tárgyunk illő elhelyezése okából is, a botanikus múzeum „térfoglalásáról“ kellene szólanom. Ez azonban sok amolyan „keleti fű“ akadályba ütközik. Az APPONYI gróf minisztertől botanikus múzeumi célokra ünnepiesen megígért MIKÓ-lakot nem kaptam meg, bár figyelmeztettem a minisztert erre, mivelhogy a sors könyvében megiratott, hogy a Múzeum-kert soha „múzeumi“ célokat nem szolgálhat. Paradoxon, de így van. Math.-Természettud. kar a helyett a régi színház melléképületének ideiglenes átalakítását kéri számomra, eddig eredménytelenül. Haladnunk pedig kell, mert akarom.

A botanikus múzeum térfoglalását ugyanis két ok tette szükségessé. A múzeumi tárgyak nagy átlagukban nagyon össze voltak zsúfolva, de másrészt annyira felszaporodtak, hogy elhelyezésükre új területről kellett gondoskodnom. Az új területet az adott sanyarú viszonyok között a „rég jó színház“ nyújtotta. A botanikus múzeum céljaira ugyanis ott a múltban és jelenben a következő helyiségeket foglaltam el:

1. A régi színház legnagyobb, 13'68 m. hosszú és 4'30 m. széles emeleti termét két kis mellékhelyiséggel. E terem és mellékhelyiségeiben van elhelyezve a karpológiai gyűjtemény, amelyet a központi egyetem egyik pincehelyiségéből éppen idején

költöztettünk át, amennyiben régi helye sötét és nedves levegőjű s így a kényes természetű magvakra és termésekre éppenséggel sem volt kedvező. Igaz ugyan, hogy az új helyiség is csak szükségéből jó, mert egyéb fogyatkozásai mellett pld olyan alacsony, hogy a szekrények felső részzeit az alsó tárló részekről le kellett szedni és a fal mellé keskeny asztalokra helyezni. A terem azonban elég száraz s ez sok hiányát felelteti. A karpologiai gyűjtemény most 12 tárló-aljú szekrényt és két kisebb szekrényt foglal le. Az ABC-sorrendben felállított anyagnál több az, ami még a fiókok sötétjében várja a napvilágra való jutást: a felállítást. A tér kihasználása okából a tárlóaljak tetejére apróbb kazettákat helyeztünk el.

2. Egy földszinti és emeleti szobát, előtérrel, két lépcsőfeljárattal és a nagy bejáratot. Itt helyeztük el a fagyűjteményt, részint szabadon, a fal mellé támasztgatva az egyes nagyobb törzseket, részint régi szekrényekben az apróbb darabokat. A lépcsőházak falait is fatörzsek és képek fedik. A fagyűjtemény anyaga idő és munkáskéz hiányában, ma még feldolgozatlan.

3. Egy emeleti szobát, melyben a könyvtár egyrésze van.

4. Három kisebb folyosószerű helyiséget; itt van a papirosraktár.

5. A régebben lefoglalt helyiségek közül az egyik emeleti terem kis mellékszobájával most tisztán a herbariumi növények előkészítésére van berendezve.

6. Az ez alatt lévő két kis helyiséget a beosztásra kerülő múzeumi növénygyarapodás elhelyezésére és előleges rendezésére állítottuk be.

7. Mindezen térfoglalások mellett is 13 nagy szekrényt a már régebben lefoglalt nagy teremben kellett elhelyezni, a amely most már a szó szoros értelmében veszedelmesen, a roskadásig túlzásúfolt.

Az újonnan lefoglalt helyiségek összesen 299,46 m² alapterületet tesznek ki. (1 = 58,82 m², 2 = 180,99 m², 3 = 22,60 m², 4 = 38,04 m²). Lefoglalásukkor mind leirhatatlan állapotban voltak. Az évtizedeken át főlhalmozódó szenny a falakon, a színház költözködése alatt és után összegyűlt szemét borított mindent. Szinte két éves küzdelmembe került a színházi igazgatónak végleges kiköltöztetése is, aki ott tartott dísztelen „díszleteivel” botanikus múzeumunk (ám a közp. tud.-egyetemi épület) tűzveszedelmét is csak fokozta és mozdulni nem akart.

A falak levakargatását, a meszelést pedig formálisan ki kellett koldulnom. Nem igen szeretik ma még a culturalis alkotást, főleg nem a „botanikus múzeum” címén.

Hogy azonban a botanikus múzeum a maga teljességében felállítható legyen, erre a lefoglalt terület sem elegendő s újabbakról kell gondoskodnunk.¹

¹ A régi színház egyik-másik részét szolgálai lakásokkal foglalták le minden arra való jogcím nélkül. Egyet. tanácsi határozattal ennek már az 1909/10. tanévvel véget kellett volna érnie! Én 1911. ápr. 1. túl tovább nem várhatok; elvégre a botanikus múzeum érdeke csak nem vethető alá szolgálai ingyen lakásokkal nyújtott s jogosulatlan kedvezéseknek.

Hisz botanikus múzeumi szekrényeink száma 114, jobbadán házilag készült kazettánk 38, részben forgathatólag elhelyezett kere-teink pedig meghaladják a 200-at.

Az új növénytani intézet helyiségei tehát nem fognak kongani. Amint felállíthatom a növénytár 1. herbariumát és 2. botanikus múzeumát: egyszersmind bizonyítékát nyujtom annak, hogy eleddig 11 növénytári jelentésem a valóság adatain épült föl és nem munkádkodtunk hiába.

Nevezetesebb gyarapodásunk jegyzékét II—IV. mellékleten mutatom be, adakozóinkat pedig — akikről hálásan emlékezem meg — az V. sz. mellékleten.

Az ajándékozások sorából mindamelllett külön ki kell emelnem Prof. dr. FABINYI RUDOLF udv. tanácsos úrnak az *Asarum europaeum* fölhasználásával előállított Asaron-készítményeit, — nemkülönben az *Usnea sulphurea* és a moha-tundra ama kiváló darabjait, amelyekkel dr. CHOLNOKY JENŐ egy. prof. úr a távoli Spitzbergenben is tanújelét adta botanikus múzeumunk iránt való érdeklődésének. A miniszteri rendelettel elpusztított budapesti botanikus kert nehezen pótolható arboretumából 24 példát, kérésemre, dr. MÁGÓCSY-DIETZ SÁNDOR budapesti egyet. prof. úr szives készséggel küldött meg.

Botanikus múzeumunkat, jóllehet csak részben (t. i. a közp. egyetem növényt. int. ben elhelyezett tagozatában) hozzáférhető, a látogatók könyvében nyert adatok szerint 912 (illet. többben) keresték föl. Látogatóink sorából jól esik névszerint is kiemelnünk LÉON DUFOUR-t, a fontainebl. biol. állomás aligazgatóját, dr. REINHARD DOHRN-t (Napoli), továbbá dr. LENGYEL BÉLA, dr. ILOSVAY LAJOS budapesti prof.-okat és dr. FILARSZKY NÁNDOR-t, a M. N. Múz. növényt. oszt. igazgatóját. A honi iskolák közül látogatóink közt üdvözölhettük: a kolozsvári róm. kath. leányiskola, a besztercei polg. iskola, VI. ker. tiszt. iskola, a debreceni polg. fiúiskola és a kolozsvári gyógy-növény-tanfolyam hallgatóit, dr. HIRSCHLER JÓZSEF praelatus-plebá-nussal, illetőleg vezető-tanáraikkal együtt.

Előterjesztésemre az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1910. évi közgyűlésén megerősítette PÉTERFI MÁRTONNAK erd. múzeumi segédőrré és FARKAS KÁLMÁN nyug. egyet. laboránsnak erd. múzeumi főpraeparatorrá való megválasztását. Mindenik a maga munkakörében kiváló erő. FARKAS KÁLMÁN személyében azon felül jutalmat lelt a növénytárhoz való hűséges ragaszkodás 38 évnyi ideje, amelynek elismerése remélhetőleg a legfelsőbb hely részéről sem marad el.

Kolozsvár, 1910. évi deczember-hó 31.

Dr. Richter Aladár
igazgató

I. Erdélyi nemzeti múzeumi botanikai kirándulások jegyzéke

Sorszám	Hó	Nap	Hely
1	Márczius	21	Zalatna
2	Aprilis	7	Kolozsvár: Szénafű
3	"	9	Nyíregyháza
4	"	14	Brassó
5	"	15	Kolozsvár: Gorbó-völgy
6	"	22	Kolozsvár: Szénafű; Garamszentandrás
7	"	26	Szászfenes
8	"	29	Kolozsvár: Bükk, Árpádcsúcs
9	Május	2	Pusztaszentmiklós
10	"	3	Kolozsvár: Szénafű
11	"	10	Tordai hasadék
12	"	12	Szászfenes
13	"	13	Kolozsvár: Szénafű
14	"	15—27	{ Déva, Masosillye, Mehádia, Herkulesfürdő, Orsova, Szvinicza, Plavisevicza, Dubova, Orsova
15	"	19—20	Kolozsvár: Szénafű
16	"	21	Bruxelles
17	"	24—25	Garamszentandrás
18	"	28	Hatvan
19	Junius	3	Kolozsvár: Szénafű
20	"	5	Kara
21	"	9	Kolozsvár: Bükk
22	"	10	Kolozsvár: Szénafű
23	"	11	Tordai hasadék
24	"	13—30	{ Tordatur, Borév, Nagyoklós, Muntyele Mare, Bisztra, Topánfalva, Alsóvidra, Albák, Szkerisora, Lepus, Rézbánya, Galbina-völgy, Petroc, Dombrovány, Alsó- és Felsőpoen, Szód, Ferice, Budurásza, Biharifüred, Meziád
25	"	15—30	{ Fiume, Cattaro, Castelnuovo-Zelenika, Ragusa, Gravosa-Lapad, Spalato, Clissa, Makarska
26	"	24	Kolozsvár: Szénafű
27	Julius	1—6	{ Belényes, Lunka, Vaskoh, Halmágycsúcs, Brád, Déva, Hátszeg
28	"	1—8	Blakovo, Spalato, Lissa
29	"	3	Szepesváralja
30	"	10	Kara
31	"	10—15	Szepessümeg
32	"	18	Kolozsvár: Bükk
33	"	24	Petrozsény
34	"	29	Apahida, Kara; Petrozsény
35	"	31	Petrilla
36	Aug.	1	{ Magas Tátra
37	"	2	Vajdahunyad
38	"	4	Szamosujvár
39	"	5	Nagyvárad
40	"	12	Tusnád: Nagyvárad
41	"	15	Kara
42	"	18	Poprád

Plantago carinata	-----	Brioni
Ramalina carpathica	-----	Páreng-havas
Usnea sulphurea	-----	Spitzbergen
Xanthoria parietina	-----	Brioni

V. A botanikus múzeum adakozói:

B. BAK BALINT: 2 drb. akácz-törzs; 1 drb. *Bauhinia Langsdorffiana* törzs-keresztmetszet; *Merulius* által megtámadott deszkák.

BETHLEN KÁROLINA grófnő: 1 drb. növényrajz, növények.

BODNÁR JÁNOS: *Colchicum autumnale* és ennek alkotó részei (egy üvegezett keretben).

CHOLNOKY JENŐ dr.: 1 drb. fénykép; különféle növények.

CSÉRER LAJOS dr.: Komló-betegségek (egy üvegezett keretben).

FABINYI RUDOLF dr.: Asaron, folyékony és kristályos alakban (mintegy 100 korona értékben).

GYÓRFFY ISTVÁN dr.: 2-féle moha; *Ribes Grossularia* amerikai lizstharlattól megtámadva.

KENESSEY KÁLMÁN: 3-féle gomba.

KOLOZSVÁR város törvényhatósága: 4 drb. fatörzs és egy ág.

LOSONCZY ERNŐ: 1 drb *Pelargonium* sp. torz-virág.

MÁGÓCSY DIETZ SÁNDOR dr. a budapesti botanikus kert részéről: 24 drb. fa-törzs.

OROSZ ENDRE: 2-féle gomba; 1 drb. törzs, 1 drb. pálinkás bödön és 1 drb. kasza-mankó *Taxus* baccatából.

PÁTER BÉLA dr.: A vadontermő gyógyító-növények gyűjteményének egy példája; száraz *Verbascum*-kórók.

RAPAICS RAJMUND dr.: *Digitalis purpurea* peloriás virága.

REJTŐ ADOLF: *Agaricus melleus* által megtámadott 3 drb *Abies excelsa*-tő és 2 drb ág.

Róm. kath. polgári leányiskola: 1 drb *Taraxacum* — fasciatio.

SZABÓ IMRE: 3 drb *Cydonia japonica* termés; 1 drb *Rosa* sp. torz-virág.

SZABÓ ISTVÁN: 1 drb fenyő-fasciatio.

SCHILLING LAJOS dr.: 1 drb. *Rosa* sp. torz-virág.

SZALÓKI RÓBERT dr.: *Arctostaphylos uva ursi* termékes példája.

VÁRNAY ÖDÖN: 2 drb *Abies excelsa*-fasciatio.

5. Jelentés az Ásványtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

A közfelfogás a maga szégyenére és kárára a földet életelen testnek tartja, amely arra lett teremtve, hogy az ember rajta jól érezze magát. Pedig az elfogulatlan szemlélőnek bőségesen van alkalma tapasztalni, hogy ennek a lebecsült testnek hatalmas életében, igénytelen szerepet játszó apróságok minduntalan lázas izgalomba hozzák a „teremtés koronájá“-t. Ezek az apróságok azonban alkalmasak arra, hogy czélszerűen felhasználva, az ember életének, fejlődésének más, a megelőzőnél jobb irányt adjanak.

Akaratlanul is rá kell mutatnunk erre a tényre, midőn Ásványtárunk 1910-ik évi életéről beszámolunk.

Méltóztatnak tudni, hogy a sármási mélyfurások révén Erdély földének egy nagy reménységre jogosító kincse, a földgáz lett oly mértékben ismeretessé, hogy ennek a kincsnek czélszerű felhasználását parlamentünk új törvénnyel látta szükségesnek biztosítani.

A sármási földgáz nemcsak hazai bányász-, iparos- és gazdaköreinket mozdította meg, hanem a nyugat practicus népeinek figyelmét is magára vonia; azokét, akik nem hangos közjogi beszédekben merülnek ki, hanem tisztább fogalmakkal bírnak a reális életről, mint mi.

A múlt év folyamán kétszer is meglátogatta Ásványtárunkat Nagy-Britanniának budapesti főkonzula: Esme Howard úr és pedig először Olaszország budapesti főkonzula: Gr. Bosdary Sándor úrral, másodizben pedig A. Benett úrnak Nagybritánia wieni kereskedelmi attachejának társaságában.

A sármási földgáz és Erdély egyéb ásványkincsei iránt való érdeklődése két napig tartotta az Ásványtárban Charles H. Botsford amerikai vállalkozó urat, aki angol tőkével Máramarosmegyében petroleumra fúrat.

Hogy hazánkból dr. Lóczy Lajos egyetemi tanáron a m. kir. földtani intézet igazgatóján és Böhm Mihályon a nagysármási kálisó-kutató kirendeltség vezetőjén kívül, akik már régebben ismerték az Ásványtárt, más valakit is ide vezetett volna az annyi sok beszédre, meddő vitára alkalmat adott földgáz iránti érdeklődés, arról nincs tudomásom.

Miután minden természeti tárgynak czélszerű gyakorlati felhasználása csak tudományos alapon indulhat meg és miután a földgáz érdekében az Erdélyi-medence mennél részletesebb geolo-

giai megismerése szükséges, az elmúlt évben megfeszített erővel fáradtunk azon, hogy régibb kirándulásaink révén gyűjteményünkben gyökerező eddigi adatokat a szükséges újabb megfigyelésekkel kiegészítve, az érdeklődő körök rendelkezésére bocsáthassuk.

Kora tavasszal márczius 9-én megkezdtem az előttünk lebegő cél érdekében segédeimmel dr. *Balogh* Endre és dr. *Papp* Simon urakkal a kirándulásokat és amikor egyéb dolgaink és körlményeink mellett tehettük, folytattuk késő őszig, november 13-áig a természetben és azon túl a laboratóriumban.

De folytattuk más irányban is Erdély földének kutatását: *Szentpétery* Zsigmond az Erdélyi Érczhegység évekkal ezelőtt megkezdett tanulmányozása közben ez idén *Hidas* és *Toroczko* vidékét járta be és látta el gyűjteményünket a részletes tanulmányozáshoz szükséges anyaggal. Ez alkalommal begyűjtötte a felső-sziléziai részvénytársaság *vaspataki* kutatási tárója még bejárható 800 méteres szakaszának sorozatos példáit, amit a bányatársaság alkalmazottai kérészemre többször szívesen ígértek, de gyűjteményünk azért e tárgyakhoz az ő révükön nem tudott hozzá jutni. Becses gyarapodásnak kell tartanunk ezt, mert e tudományos valamint gyakorlati szempontból nagyon nevezetes vidék részletesebb megismerésére már most olyan helyekről is van anyagunk, ahová a beszakadó félben lévő kutató tárókat tekintve, azt kell hinnünk, hogy nem sokáig lehet jutni.

Erdély földjének részletesebb megismerésére anyagot szolgáltatnak azok a gyűjtések is, amelyeket tárunknak fiatal buzgó munkásai szülőföldük környékén végeztek. Ezekkel kapcsolatban a tőlük megkezdett részletes tanulmányok révén, egy-egy felgyűladó fáklya szerepét játszóak ezek a gyűjtések, amelyek később Erdély szép földjének kevésbé ismert részeit fogják remélhetőleg tisztán megvilágítani.

Ilyenekül tekinthetjük *Kiss Ernő* múzeumi őrsegéd gyűjtését a *Baróti hegység* déli részéről és a *Bodoki hegység*ből, *Xantus János* egyetemi gyakornok gyűjtését az Erdélyi Érczhegységből *Gurazáda* és *Marosbrette* környékéről.

A XI-ik nemzetközi geologiai congressusnak stockholmi ülésai alkalmával, az ezzel kapcsolatban rendezett kirándulásokon végzett gyűjtéseimből Európa északi vidékéről, Svédországból, Norvégiából becses és szép sorozathoz jutott Ásványtárunk. Földünk eme tájáról, amelyen a régi lekopott hegységek mélyebb részét van alkalmunk tanulmányozni, és pedig a pleistocén (negyedkori) gletscherek tisztító működése következtében olyan meglepően üde állapotban, hogy ezek láttára megértjük, miért adott ez a különben zord északi vidék annyi nagy természettudóst (Linné, Berzelius, Scheele, Brögger stb.) az emberiségnek.

Az Ásványtár köréhez tartozó személyzet ez év folyamán összesen 257 napi kiránduláson 2079 darabbal gyarapította az Ásványtár gyűjteményeit.

Ezenkívül gyűjtöttek Ásványtárunknak: *Ferenczi István* egye-

temi hallgató Zalatnáról és Botesről, Daróczi László tanárjelölt Székelyudvarhely környékéről és dr. Hoffer András a wieni medenczéből, összesen 273 tárgyat.

Meghatározásra, véleményadásra beküldött tárgyakból 212 darabbal, ajándékozásból 42 darabbal, csere útján 65 darabbal, vétel útján 120 darabbal gyarapodott gyűjteményünk.

Tárunk hálás köszönetének nyilvánításával sorolom fel itt szives ajándékozóinak neveit: br. Bánffy Ernő, Barabás Endre, Bihari Gyula, Daróczi László, Ferenczi István, dr. Békési Károly, Egán Lajos, Lészay Ferencz, Némethy Ernő, dr. Princz Gyula, Schildbach Hufnagel Julie, Szabó Imre, dr. Szádeczky Gyula. Külön kell kiemelnem *gróf Bethlen Karolina* úrhölgy nevét, a ki a Vezuvio kitörését ábrázoló két szép képet festett és ajándékozott tárunknak.

A vétel útján szerzett egyéb tárgyak között kiválanak az Eoli szigeteknek (és az Etnának) gyönyörű geológiai dombormű térképei, melyeket Amedeo Aureli római geologus ábrázoló művész alkotott.

Becses reánk nézve a gyalúi hegységnek 1 : 75000 mértékű domború geológiai mintája is, melyet Xantus János egyet. gyakor-nok készítette el az Ásványtár részére.

Összes évi gyarapodásunk tehát 2791 drb. tárgy és pedig 292 drb. ásvány, 2318 drb. kőzet, 173 drb. kővület, 6 drb. geológiai színezett dombormű térkép és 2 drb. olajfestmény. — A Tár anyagából ez év folyamán készített vékony csiszolatok száma 1000-re rug.

A szaporodásnál ha nem is nagyobb, de legalább is vele egyenlő fontosságúnak kell tekinteni Tárunk anyagának tudományos feldolgozását, az eredmények publicálását szóval és írásban. Ebben az irányban is megtettük, ami erőnkből kitelt. Erről az alábbi száraz statisztikai adatok felsorolása tájékoztat:

Dr. Szádeczky Gyula:

1. „A holtak városáról Messináról és környékéről.“ Természettudományi Közlöny 1910 évf. pag. 57—77. jelent meg.

2. „Messina és környéke az utolsó nagy földrengés után.“ Előadatott 1910 február 17—18—19 napjain.

3. „Adatok az Erdélyi Medencze északnyugati részének tektonikájához.“ Előadatott a magyarhoni földtani társulat 1910 évi márczius 2-iki szakülésén.

4. „Dés földje történelméből.“ Előadatott az Erd. Múz. Egylet dési vándorgyűlésén. A vándorgyűlés emlékkönyvében fog megjelenni.

5. „Az Erdélyi Medencze folyós-légnemű bitumenjéről és különféle sóiról.“ Előadatott az E. M. E. népszerű előadásai sorozatán 1910 december 13-án.

6. Földgáz és petróleum az Erdélyi Medenczében. Természettudományi Közlöny 1911 évf. pag. 82—92.

7. „A gáznemű és folyékony bitumenek a közlekedés szempontjából.“ A „Közlekedés“ cz. folyóirat 1910 7. sz.

Dr. *Szentpétery* Zsigmond: „Eruptívus kőzetek a Tienshánból.“ Előadatott az E. M. E. természettudományi szakosztálya 1910 május 3-iki szakülésén.

Dr. *Papp* Simon:

„Gyalui kristálypalota hegység ÉK-i részének amphibolitjairól.“ Előadatott az E. M. E. term. tud. szakosztálya 1910 május 3-i szakülésén.

„Obsidián-nucleus Szucságról.“ Előadatott az E. M. E. term. tud. szakosztálya 1910 december 21-én tartott szakülésén.

Itt említem meg Dr. *Gaál* István dévai főreáliskolai tanár gyűjteményünk maróthlaki eocán kőületeit és dr. *Vadász* Elemér budapesti egyetemi tanársegéd árkosi és előpataki kretakori kőületeinket határozta meg.

Külön kell kiemelni ama csontokat, amelyeket Borberekttől keletre, az út mentén lévő árkokban gyűjtöttünk *Lészai* Ferencz nagybirtokos ur közreműködésével idei kirándulásunk alatt. Fontosak ezek azért, mert geologusaink egy részétől harmadkorinak tartott rétegekből származnak. Ezeket meghatározásra dr. *Nopcsa* Ferencz br. urnak, Erdély DNY-i része felsőkretakori rétegei és az azokban lévő *Dinosaurius* maradványok kitünő ismerőjének küldtem el, akinek meghatározása eredményeit közlő leveléből az ő beleegyezésével jónak látom az ügy érdekében nyilvánosságra hozni azt, hogy ezen anyagban sikerült neki felismerni:

„...1. Teknősbéka felső páncéljának a töredékét, mely a Szentpéterfalvánál előforduló, még le nem irt teknősökkel összehasonlítván, azonosnak bizonyult.

2. Egy rövid, gyengén biconcav csigolyatest, mely gömbölyített alsó része folytán szintén szentpéterfalvi csigolyákra emlékeztet.

3. Egy gyenge diaphysise által farkcsigolyának meghatározható hosszúkas csigolyát, mely alakja folytán *Moculodon* nevű, még le nem irt *Dinosaurius* farkcsigolyára emlékeztet, *cavernosus* belső szerkezete folytán ezektől azonban némileg eltér.

4. Egy biztosan valami *Orthopoda* *Dinosaurius* hátulsó farkcsigolyának ivdarabját...“

„...Ilyen darab is van több jól megtartott példányban a szentpéterfalvi gyűjteményben.

Eme darabokon kívül egy biztosan *Moculodon* nyakcsigolyának jobb oldalú csigolya iv töredéke fekszik előttem, úgy, mint egy kisebb állathoz tartozó femur töredéke a jellemző *trochanter quartussal*...“

„...Összefoglalván tehát, bátran azt lehet állítani, hogy az újabb borbereki anyag jól megfelel az 1901-ben gyűjtött anyagnak és ezzel együtt a borbereki és szentpéterfalvi fauna azonoságát bizonyítja. Emlős állat maradványa se ebben, se a nagyenyedi gimnázium gyűjteményében lévő Borberekttől származó anyagban eddig nincsen, minek folytán a Borbereknél előforduló tarka agyag továbbra is *Daniennek* és nem harmadkorinak tekintendő...“

Dr. Nopcsa Ferencz br. úrnak szivességéért jól esik e helyütt is köszönetet mondani.

A nagyközönséggel szemben nyilvános gyűjteményünk kötelességét nemcsak a megszokott ünnepnapos nyitásokkal, amelyen 881 látogató volt, teljesítette, hanem azáltal is, hogy a hozzánk beküldött, vagy behozott anyagot meghatároztuk, arról kívánatra véleményt adtunk. Megemlítem azt is, hogy a jelentkező intelligens ifjakat e tél folyamán vasárnaponként ásványtani és geológiai oktatásban részesítjük abban a reményességben, hogy ezek a föld életét tisztábban fogják látni, mint a mai társadalom és hogy ők ebben a tekintetben, a nagyon kívánatos szebb jövőnek magvetői lesznek.

Kolozsvár, 1911 februárius 16.

Dr. Szádeczky Gyula
főtitkár.

III.

A szakosztályok működése 1910-ben.

1. A bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Szakosztályunk működését az elmúlt 1910-ik évben semmi különösebb esemény nem zavarta. Éltük a rendes mindennapi életet; s így az elmúlt év tán minden eddiginél alkalmasabb arra, hogy végig tekintvén rajta, megnézzük: vajjon azt tettük-e, a mit tennünk kellett volna, vagy pedig csupán azt, amit lehetett?

Tartottunk egész évben egy *választmányi*, egy *közgyűlést* és nyolcz *felolvasó* ülést. Felolvasó üléseinken elhangzott összesen kilencz értekezés, következő sorrendben:

1910 jan. 22. Dr. *Kristóf* György: Megjegyzések az esztétika módszeréhez és főbb problémáihoz.

1910 február 20. Dr. *Roska* Márton: A perjámosi ásatásokról. Vetített képekkel.

1910 márcz. 23. Dr. *Veress* Endre: Czelkúti-Züllich Rudolf, erdélyi szobrász élete és munkái. Vetített képekkel.

1910 ápr. 27. Dr. *Szádeczky* Béla: Br. Jósika Sámuel emlékezete, halálának 50 éves évfordulója alkalmából.

U. a. Dr. *Bartók* György: Kölcsey kritikája és a kritikai művészet.

1910 szept. 23. Dr. *Buday* Árpád: Limes-képek Németországból. Vetített képekkel.

1910 okt. 26. Dr. *Cholnoky* Jenő: Miről lehet megismerni, ha valahol az éghajlat változik?

1910 nov. 26. *Seprődi* János: A magyar népballadáról. Bemutató előadás.

1910 dec. 10. Dr. *Roska* Márton: Az emberi mivelődés kezdetei. Vetített képekkel.

Mint titkár, csak köszönettel tartozhatom az előadónak és felolvasóknak, a kik készségesen siettek segítségemre s legjobb tudásukkal igyekeztek szakosztályunk céljait előmozdítani. Nem lehet panaszunk a nagyközönségre sem, a mely hova-tovább mind jobban-jobban látogatja előadásainkat. Az elmúlt évben nem egysze

egészen megtöltötte az előadói termet, jelétül annak, hogy megértette s méltányolni óhajta szakosztályunk komoly, tudományos törekvéseit.

Mindazonáltal, felolvasásaink egészét nézve, lehetetlen észre nem vennünk azokban némi hiányt és némi egyoldalúságot. Okvetlenül feltűnhetik s fel is kell tűnnie, hogy felolvasásaink rendjén a történettudomány csupán egy megemlékezésben szerepel, a nyelvtudomány pedig teljesen hiányzik; a mennyiben sem a classica-philológia, sem a modern philologia, közelebből a magyar nyelvtudomány köréből nem történt egyetlen előadás sem. Jóllehet szakosztályunk címében is kifejezésre van juttatva e tudományágak művelésére irányuló szándék.

Másik, hogy felolvasásaink között több volt a nagyközönség számára szánt népszerű előadás, mint a szorosan vett tudományos szakfelolvasás. Pedig meggyőződésünk szerint, szakosztályunknak első sorban a tudományok szakszerű művelése volna a feladata. Ha egyébért nem, már csak azért is, mivel városunkban a tudományok népszerűsítését több más intézmény és egyesület szolgálja, ellenben a szakosztályunk címében jelzett tudományágak szakszerű művelésére az egyetem mellett egyedül mi vállalkozhatnánk. Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy a népszerűsítő tudományos előadásoknak ezentul ne adjunk helyet; sőt szívesen megvalljuk, hogy a babér azokat illeti, a kik ezt a kétféle szempontot, a népszerűsítőt és szakszerűt, egyszerre és együtt tudják szolgálni. Ez azonban ritka kivétel; ehez szerencsés adomány és rászülett talentum szükséges. És ha már választanunk kell a kettő között, azt szeretnők, ha szakosztályunk előadásaival első sorban a címében jelzett tudományokat és azok képviselőit szolgálná s csak másodszorban azt az érdeklődő művelt nagyközöniséget, a melynek e tekintetben a különböző uránia-színházaktól elkezdve annyi alkalom áll rendelkezésére, hogy szinte sok is már.

Hogy ezt a szakosztályunk működésében észlelhető egyoldalúságot elenyésztesstük, arra nézve egyszerű és természetes eljárás volna: felolvasásaink sorozatát, a mely eddig jóformán véletlenszerű volt, céltudatossá, rendszeressé tenni; s a mi ezzel együtt jár: a különböző tudományágak képviselői közül olyan felolvasókat kérni fel, a kik már teljesen kifejlett tudományos egyéniségükkel, elismert tekintélyükkel, maguk köré tudják gyűjteni városunk szakférjiát s a tudománynak nem csupán külsőségei iránt érdeklődő, hanem igazi művelődésre fogékony nagyközöniségét.

Szakosztályunk elnökével egyetértve, megpróbáltuk a jelzett úton való haladást, de — sajnálattal említem meg — nem sok eredménnyel jártunk. Nem sikerült felolvasásainkat úgy tenni változatossá, hogy felölelje a kijelölt tudományágak mindenikét; s bár örömmel gondolunk a nagyközönség fokozódó érdeklődésére, nem hagyhatjuk említés nélkül azt a különös esetet, hogy egy alkalommal a felolvasó, látva az elébe gyűlt hallgatóságot, kénytelen volt tudományosnak szánt előadását hamarjában népszerűre átfordítani.

Hisszük azonban, hogy a mi eddig nem sikerült, sikerülni fog ezután. Teljes reménnyel vagyunk, hogyha e tekintetben velünk a szakosztály tagjai egyetértenek s főleg ha a választmány minden egyes tagja szívvel-lélekkel rajta lesz, rövid idő alatt el fog enyészni az az egyoldalúság, mely szakosztályunk felolvasásaiban jelenleg észlelhető.

Szakosztályunk működésének másik tényezője, a folyóirat, minden tekintetben kielégítő és megnyugtató. Folyóiratunk, az *Erdélyi Múzeum*, az elmúlt évben 800 példányban jelent meg, összesen 28 és fél íven. Ebből 82 csere-, 24 tiszteleti-, 16 hirdetési példány volt. Előfizetőknek és szakosztályi tagoknak 586 példányt küldtünk el, a többit raktáron őrizzük.

Tartalmának tüzetesebb ismertetésére, irányának és színvonalának behatóbb méltatására nem tartjuk szükségesnek kitérni. Örömmel említjük fel, hogy az elmúlt évben már több értékes illusztrációval is gazdagodott folyóiratunk. Nagy megnyugtatósunkra szolgál — hála érte buzgó és fáradhatatlan szerkesztőknek hogy a vallás és közoktatásügyi miniszterium részéről újabb anyagi segítséget remélhetünk, melylyel folyóiratunk anyagi ügyei is teljesen rendbe fognak jönni.

A legnagyobb helyesléssel fogadhatjuk szerkesztőnk szándékát, a ki igyekszik folyóiratát úgy fejleszteni, hogy benne ne csupán a szakember, de a nagyközönségnek is lehetőleg minél szélesebb rétege megtalálja a maga lelki táplálékát. Annál inkább helyeselhetjük ezt az irányt, mert a mint örömmel jelenthetjük, a régiségtár igazgatója a maga téra tudományos szükségletére az elmúlt évben egy olyan folyóiratot indított meg, a mely az eddig megjelent füzetekről itélve, a szakemberek legkényesebb igényeit is kielégíti.

Helyzetünk s a dolgok természete egyaránt arra utalnak, hogy felolvasó-üléseink legyenek a tudományos élet gyülekező helyei, folyóiratunk pedig szolgálja annak a nagyközönségnek a lelki szükségletét, melyből szakosztályunk és anyaegyesületünk tagjainak túlnyomó többsége áll.

Ezekben kívántam a múlt évről beszámolni. Tisztelettel kérem jelentésem tudomásul vételét.

Kolozsvárt, 1911 januárius 18.

Seprődi János,
szakosztályi titkár.

2. A természettudományi szakosztály évi jelentése.

Az E. M. E. természettudományi szakosztályának 1910 évi működéséről a következő adatok szólnak:

A szakosztály rendezésével egy népszerű előadás volt, január 26-án; tartotta dr. *Apáthy* István „Újabb hódításaink a mikromilliméter világában” címmel, nagy érdeklődő közönség jelenlétében.

Az év folyamán 5 szakülésünk volt a következő tárgyakkal:
 Április 20-án, dr. *Gaál* István: „Délmagyarország szarmata rétegeinek elterjedése és tagozása“; dr. *Apáthy* István: „Fossilis Gyűrűs féreg bemutatása.“

Május 3-án, dr. *K. Szentpétery* Zsigmond: „Eruptívus kőzetek a Tiensánból“; dr. *Geley* József: Glycogenium az Örvény-férgék kötőszövetéből“; *Papp* Simon: „A Gyalui kristályos palahegység amphibolitjairól“ dr. *Cholnoky* Jenő: „dr. *Bátky* Zsigmond néprajzi térképének bemutatása.“

Május 18-án dr. *Apáthy* István: „További adatok a sejtmag szerkezetének ismeretéhez“; dr. *Szűts* Andor: „A Földi Giliszta hámképleteiről.“

November 25-én: dr. *Apáthy* István: „Sorozatos metszetek készítésének és eltevésének új módjai“; *Mátyás* Jenő: „Adatok az Angyospermák összehasonlító embryológiájához.“

Deczember 21-én: dr. *Cholnoky* Jenő: „A jégkorszak éghajlatáról“; dr. *Papp* Simon: „Obsidián nucleus Szucsák kolozsvármegyei község határából.“

Tehát szaküléseinken nyolcz előadó 12 tárggyal szerepelt.

A szakosztály anyagi ügyeiről a következőkben számolunk be:	
A szakosztályt illette 1909-ről áthozott	--- --- K 4625·50 fillér
A szakosztályt illette az 1910. évi átalány	--- --- „ 2200— „
összesen	--- --- „ 6825·50 „

1910-ben a következő összegeket utaltuk:

Fordítói díjra	--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	K 167·59 fillér
Szolgának 1909-re és 1910-re	--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	„ 80— „
Ujhelyi és Boros cégnek a Múz. Füzetek nyomtatásáért	--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	„ 1000— „
Ujhelyi és Boros cégnek az 1908-ban utalt előleg	--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	„ 1500— „
A M. F. képeiért a Magyar Sokszorosító Rt.-nak	--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	„ 98·52 „
A M. F. képeiért a Funcke cégnek Leipzig	--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	„ 295·56 „
A cserepéldányok postaköltségére	--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	„ 72·20 „
Bélyegző a füzetek küldéséhez	--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---	„ 4— „
		K 3217·87 fillér

Tehát a pénztári maradvány, mely részben az egyesületi pénztárban, részben a szerkesztők kezéhez kiutalva rendelkezésre áll --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- K 3607·63 fillér

A szakosztály kiadványából, a „Múzeumi Füzetek“-ből 1910-ben megjelent az évi II. és III. füzet. Munkában van 1906. és 1907. évi utolsó füzet; nem jelent még meg kiadványunk 1908-ról és az 1910. évről. Tehát a pénztári maradvány csak látszólagos, mert ebből 8 hátrálékos füzet költségeit kell fedeznünk. Közleményeink megjelenésének állandó akadálya a pénz hiánya. Minthogy nemcsak a szerkesztőt nem díjazhatjuk, hanem az írói és fordítói tiszteletdíjakat sem adhatjuk ki a füzetek munkatársainak, azok munkaképe is természetesen lankad és a közlemények beérkezése is mind inkább gyérül. Ehez járul, hogy a közlemények idegen

nyelvre való lefordítása nehézségekkel jár és a benyújtott közlemények megjelenését is késlelteti; a nyomdai költségek pedig az utóbbi évek alatt nagy mértékben emelkedtek. Addig, míg új anyagi forrásokról nem gondoskodunk, kiadványaink rendszeresen nem is jelenhetnek meg s szakosztályunk még erejéhez mért tudományos munkásságot sem fejthet ki. Éppen ezért gondolt a múlt év elején szakosztályunk arra, hogy a közlemények szerkesztését a három tárigazgató urra bizza, mert így reményli, hogy mind a három természeti tár segítségével fog lenni szakosztályunk fogyatékos erejének. A szerkesztés megosztása azonban a szakosztály véleménye szerint nem lehet akadálya annak, hogy a háromféle szerkesztésben megjelenő közlemények egységes folyóiratot alkossanak.

Szakosztályunkhoz az év folyamán 3 új tag csatlakozott, kikkel együtt nyilvántartott igazgató, alapító és rendes tagjaink száma 1910. év végén 111; pártoló tagainké 19.

Kolozsvárt, 1911. febr. 7.

Szabó Imre,
a szakoszt. titkára.

3. Az orvostudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Az „Erdélyi Múzeum-Egyesület“ orvostudományi szakosztályának 1910. évi működéséről, ha nem akarok ismételtsbe bocsátkozni, nem sok mondani valóm van.

Ez évi működésünk is tisztán szaküléseinkre szorítkozik és itt fejti ki szakosztályunk tudományos munkásságát s örömmel állapíthatjuk meg, hogy e téren haladva, szakosztályunknak mind több és több tagjában ébreszti föl a tudományos munkálkodás iránti kedvet. Ez állítás igazolására fölemlítem, hogy 1908. évben még csak 25 tagunk neve szerepel szakosztályi meghívóink tárgysorozatán. Ez a szám 1909. évben 35-re emelkedik, az elmúlt szakosztályi évben pedig 40 tagunk vett részt szaküléseink tudományos munkásságában. E szám, tekintve hogy helyi tagjaink száma 90 körül mozog, igen tekintélyesnek mondható.

Az üléseink iránti érdeklődés, szakülési jegyzőkönyveinknek gyors publikálása nem hagynak kívánni valót.

Az 1910. év folyamán szaküléseink referáló előadást is többször tartottak, ezzel szakosztályunknak régi óhajta valósult meg. Az ily referáló előadások hasznát abban látjuk, hogy ezek által nyerhetünk legkönnyebben alapos tájékozódást az orvosi tudomány különböző ágaiban, s ily előadások által biztosíthatjuk azt, hogy minden téren megismerjük a színvonalon álló nézeteket, amit bizony ma, az orvosi tudomány gyors haladása és erős széttagoltsága mellett másképpen alig érhetünk el.

Ez év folyamán szakosztályi értesítőnk három füzetben jelent meg összesen 201 oldal magyar és 60 oldal Revue terjedelemben. E füzetek 7 szerző 8 eredeti dolgozatát közlik, ezen kívül a szakülések jegyzőkönyvi kivonatait. Az 1910 évre szóló utolsó füzet egy pár nap mulva fog megjelenni kb. 140 oldal terjedelemben. E füzetben 5 eredeti értekezés lesz közölve.

Szakülésünk ez évben is 24 volt, mint az előző évben. Ez üléseken 40 tagunk működik közre 23 eredeti dolgozattal, 3 referáló előadással, 31 beteg és 12 részint makroszkopikus, részint mikroszkopikus készítmény bemutatással.

A lefolyt szakosztályi évben érzékeny veszteségek is érték szakosztályainkat, részint az által, hogy két kiváló üléselnökünket dr. Udránszki László egyetemi tanárt és dr. Turcsa János főttörzsorvost, hivatása Budapestre szólította, részint pedig az által, hogy két igen tehetséges és munkás tagunkat dr. Goth Lajost és dr. Kanitz Henriket a halál ragadta ki soraink közül. Hogy mit jelent szakosztályunkra e veszteség, azt szakosztályainknak igen tisztelt elnöke az 1910 október 16-án tartott ülésen ékes szavakkal ecsetelte s e helyen nem marad más hátra, mint kérni az eltávoztakat, hogy egyesületünk munkásságában ezután is vegyének részt, a két elhalt tagtársunkra vonatkozólag pedig kifejezést adjunk azon fájdalomunknak, amely eltölt azon veszteségen, amely e két nagyreményekre jogosuló buvárnak halálával szakosztályunkat érte.

Szakosztályi pénztárunkra vonatkozólag van szerencsém jelenteni, hogy 1910. évről fölöslegképpen 599 korona és 84 fillér maradt, ez összeg azonban csak látszólagos maradvány, mivel ez összegből fizetendők ki a pár nap múlva megjelenő és még 1910-re szóló füzet költségei.

Jelentésem tudomásulvételét kérve vagyok a tisztelt közgyűlésnek alázatos szolgálója:

Dr. Jakabházy Zsigmond

az orvostudományi szakosztály titkára.

4. A jog- és társadalomtudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Szakosztályunk az elmúlt esztendőben erőnk egész gazdagságával dolgozott azon, hogy a fejlődésünk történetében nagyobb jelentőségű 1909. évben megalapozott munkáinkat és törekvéseinket hatásukban és eredményeikben szilárdan kiépítsük. Munkáságunk bármelyik területére fordítsuk tekintetünket, nem a kísérletező újítás, hanem az izmosodás és erősödés céltudatos fokozásának folyamatával találkozunk. Ha szakelőadásainkra gondolunk, azt látjuk, hogy azoknak egy része még a babyloniai és egyiptomi

emlékek anyagának — ennek főként jogi vonatkozásaiban való feldolgozására és bemutatására vonatkozik. Előadásainknak másik részével az étellel való kapcsolatot igyekeztünk ismét éreztetni, hogy jogász-közönségünk figyelmét és érdeklődését ne csak egy irányban foglalkoztassuk. Hammurabi törvénykönyve és szakelőadásainknak összegyűjtött kiadványa immár elhagyta a sajtót, hogy értékes közkinccse legyen az érdeklődő közönségnek. Közismereti előadásainkban több éves tapasztalások alapján, szintén megtaláltuk a helyes irányt s a szervezet gyakorlatias ereje lankadatlan érdeklődést és azzal a hazai kultúrának értékbeli gyarapodását adja jutalmul az itt végzett lelkes tanítói munkának. Néphivatalunk törekvő vezetés mellett tovább bővül, erősödik, hogy áldásos hatását a szegény nép minél szélesebb rétegeibe eljuttassa és mind szélesebb körben ismert legyen. Egyik munkatársunk buzgósa és közismert szakkészültsége, a Tüdőbeteg-Gondozó intézetnek (Dispensaire) az elmúlt évben már felvetett eszméjét igyekszik tényként megvalósítani, hogy ezzel a nagyjelentőségű szociális intézménnyel megkoronázzuk eddigi alkotásaink eredményeit.

Az elmúlt 1910. évben szakosztályunknak hét ülésben ugyanannyi előadása volt. Az előadók között új nevekkkel is találkozunk, akiknek előadásai tartalmi gazdagságukkal, formai készségükkel méltán gazdagítják szaküléseinknek általán elismert és figyelemmel gondozott magas színvonalát. Szakülések voltak:

1910. januárus 24.-én: *Boér Elek* dr., Közigazgatási intézkedések jogerősségéről.

Februárius 5.-én: *Biró Balázs* dr., Bűnvádi perjogunk reformkérdéseiről.

Februárius 17.-én: *Deák Albert* dr., Birói szervezetünk reformja.

„ 26.-án: *Bochkor Mihály* dr., Papyrusok és jogtörténelem.

Március 12.-én: *Kiss Géza* dr., Telekkönyv az ó-korban.

November 19.-én: *Rosnyay Dávid*, A koldulás és csavargás elleni küzdelem Németországban.

November 26.-án: *Biró Balázs* dr., Az új polgári perrendtartás tervezetének kritikai méltatása.

Szakosztályunk szerkesztő-bizottsága is megkezdte idén a munkáját. Sajtó alá rendezte és két kötetben kiadta szaküléseink tudományos anyagát (I. kötet) és Hammurabi Codexének *Kmoskó Mihály* dr. budapesti tud. egyetemi tanár által készített fordítását az *eredetiből*, az u. n. Sumir családi törvényekkel s tudományos jegyzetek és magyarázatokkal (II. kötet). Ebben a becses munkában kiváló részt vett magának *Bochkor Mihály* szerkesztő tagtársunk.

A szakosztály rendelkezésére álló évi ezer korona szűkös egyesületi átalányból kiadványaink megjelenésének anyagi terhét nem bírtuk volna viselni, annál kevésbbé gondolhattunk volna még az írók, főként a fordítás honorálására. Bemutatva a Vallás- és Közoktatásügyi Minister Úrnak a kiadásra váró maradandó becsű anyagot, ez irányú törekvéseinket is gondoskodó szeretettel

karolta fel Ő excellentiája, mert a dolgozatok kiadásával előállott költségeink fedezésére 124519—910. sz. leirattal 2000 koronát adományozott a szakosztálynak. Ennek kiutalása azonban csak az 1911. évi állami költségvetés törvényerőre emelkedése után történik meg. Azt hiszem a tisztelt közgyűlés osztatlan örömevel találkozom, amikor gróf Zichy János minister úr Ő excellentiájának kegyes támogatásáért, amelylyel már nem egy esetben szerencsénk volt találkozni, e helyen és alkalommal a szakosztály hálás köszönetét kifejezem. Egyszersmind hálásan emlékezem meg arról a gondoskodó figyelemről is, amelyben kérésünket Balogh Jenő vallás- és közoktatásügyi államtitkár ur részesítette, akinek őszinte nagy érdeklődését az erdélyrészi kultúrörekvések iránt már régebbi időben is örömmel tapasztaltuk.

Szerkesztőbizottságunk bejelentette a választmánynak, hogy a kiadványok terjesztése érdekében az elsőrangú fővárosi könyvkereskedőkkel tárgyalásokat óhajt kezdeni és ahonnan a legelőnyösebb ajánlatot kapja, annak bizományba adná a megjelent két füzetet. Ehhez az előterjesztéshez választmányunk örömmel hozzájárult s így remélhető, hogy első kiadványaink legközelebb már könyvvárosi forgalomban lesznek.

Népművelő munkáját a szakosztály közismereti előadások és szaktanfolyamok csoportjában végezte.

Közismereti előadásaink az 1909. őszén megállapított mukaterv szerint április hónap végéig tartottak, a múlt évi jelentésemben bemutatott rendben és azzal az eredménnyel, mely örvendetessé teszi a munkát és áldásossá a fáradságot.

A „Kereskedők Szabad Iskolá”-ja körében a kereskedő-segédék számára, zárt iskolai kereteken kívül rendezett és inkább szakismereteket nyújtó tanfolyamok eredményét a következőkben jegezhettük fel: Az I. félév (november—február) tárgyaira — kereskedelmi számtan, kereskedelmi- és váltójogra — beiratkozott 46 hallgató közül, a február végén megtartott összefoglaló nyilvános felelésre jelentkezett 29; tehát a beiratkozottak 63⁰/₀-a. A 26 órás kereskedelmi számtani tanfolyamon 63 táblai felelés és 76 dolgozatban gyakoroltatta be az előadó tanár, dr. Veress Vilmos, a felvett anyagot. A kereskedelmi- és váltójogi alapismereteket 16 órában olyan módszerrel ismertette meg dr. Biró Balázs, hogy az előadások alatt a hallgatók mindenikének figyelme állandóan ébren volt tartva. A II. félév tárgyai: könyvvitel és magyar kereskedelmi levelezés, Kuntner Róbert tanár betegsége miatt csak március 10-én volt megkezdhető és az anyag 40 órára beosztva, június közepén fejeződött be a tanfolyam.

A felkért tanárok fáradságot nem ismerő odaadással foglalkoztak hetenként háromszor az esti órában 8—9-ig a hallgató-sággal, akiknek legnagyobb része lankadalan szorgalommal és igyekezettel vett részt a tanfolyamokon. Ezt a kölcsönös buzgalmat és igyekezetet fejezték ki azok a jutalmak is, amelyeket a szép eredmény elismeréséül a kereskedelmi körök a tanfolyam befejez-

tével, a nyolc legszebben dolgozó fiatalembernek felajánlottak. Az összefoglaló záróvizsgálatot június 29.-én tartotta meg a szakosztály s városunk kereskedő köreinek meghívott és jelen volt érdeklődő tagjai, legnagyobb elismerésüket nyilvánították a bemutatott szép eredményért.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur az előadók tiszteletdíjaira 17072. és 134901—910. sz. leirataiban ez évre összesen 1460 koronát utalványozott egyesületi pénztárunkhoz, mely összegből a leirat rendelkezése értelmében, a közismereti előadásokat 20—20, a tanfolyamokét 10—10 koronával honoráltuk. A nagyméltóságú Miniszter urnak ezt a támogatását fokozott igyekezettel végzett munkánkkal óhajtjuk legszebb módon megköszönni.

A népművelő munka 1910—11. cyclusának munkaterve abban különbözik az előző évétől, hogy a közismereti előadások egyik csoportját, amelyet eddig az államvasuti javítóműhely munkásai számára rendeztünk, az idén az ősszel megnyílt munkás-gymnasium tagjainak tartjuk, akik jó részben a vasuti munkások köréből valók. A másik csoportban megmaradt a keresztény szociális munkás-egyesület, melynek tagjai elnökük: Húber Imre kegyesrendi tanár vezetését követve, lelkes és hálás hívei előadásainknak.

Ebben a két csoportban most folynak az előadások, a következő rendben: a) A Munkás-gymnasium előadó termében (központi egyetem I. em. IV. sz. terem): 1910 december 3.-án *Húber Imre* kegyesrendi főgymnásiumi tanár: A tűz;

december 10.-én *Húber Imre*: A vas nyérése;

december 17.-én dr. *Pordea Gyula* ügyvéd: A váltó a gazdasági életben;

1911 januárius 7.-én és 14.-én dr. *Konrádi Dániel* egyet. m.-tanár, mentő-egyesületi igazgató: Az állatok szerepe a fertőző betegségek terjesztésében;

januárius 21.-én dr. *Tóth György* kir. törvényszéki bírós. A jog és erkölcs.

februárius 11.-én és 18.-án *Kelemen Lajos* főgymn. tanár, az E. M. E. titkára: Erdély ipartörténete;

március 4.-én *Förstner Tivadar* tanár: A szobrászat;

március 11.-én *Förstner Tivadar* tanár: Meunier belga és Rodin francia szobrászok;

március 25.-én *Hangay Oktáv* keresk. akad. tanár: Az élelmiszerek hamisításáról;

április 1.-én dr. *Gockler Lajos* keresk. akad. tanár: Képek keletéről (vetítésekkkel);

április 8.-án dr. *Varjú János* kegyesrendi főgymn. tanár: Az ipari fölhalálók.

b) A keresztény szociális Munkás-egyesület helyiségében (Karolina-tér 5. szám.): 1910 november 24.-én *Húber Imre* kegyesrendi főgymn. tanár: A kenyér;

december 1.-én dr. *Gockler Lajos* kereskedelmi akadémiai tanár: A szépről;

- december 8.-án és 15.-én *Rosnyay Dávid*, az Erd. Pártfogó-Egyesület titkára: A szegényügy itthon és külföldön.
- 1911 januárius 12.-én és 19.-én dr. *Széki Tibor* egyetemi magántanár: A vegytan köréből (kísérletekkel); a vegytani intézetben. Kezdeté 7 órakor.
- januárius 26.-án dr. *Endes Miklós* kir. törvényszéki bíró: A szegényjog a magyar igazságszolgáltatásban.
- februárius 9.-én *Hüber Imre* kegyesrendi főgymn. tanár: A porcellán;
- februárius 16.-án dr. *Tóth György* kir. törvényszéki bíró: Az erkölcsös élet regulái;
- februárius 23.-án dr. *Konrádi Dániel* egyetemi magántanár: A baktériumok hasznáról;
- március 9.-én dr. *Varjú János* kegyesrendi főgymn. tanár: Az ipari oktatás fejlődése hazánkban;
- március 16.-án dr. *Tariczky Ferenc* orvos: A tüdőbeteg-gondozó intézetek;
- március 23.-án dr. *Vincze Frigyes* keresk. akadémiái tanár: Új Törökország;
- április 6.-án dr. *Biró Balázs* ügyvéd: A pénz.

A Kereskedők Szabad Iskolája Körében felvett tanfolyamokról a választmány úgy határozott, hogy azok minden második évben tartassanak, a közbeeső években pedig az iparos és kereskedő köröket legközelebről érintő újabb törvények, intézmények ismertessenek. Ezért vette tervbe a szakosztály az idei cyclus III. sorozatába az új polgári törvénykezési rendtartásnak az iparos és kereskedő köröket érdeklő rendelkezéseit kisebb tanfolyamszerű keretben ismertetni.

A *Néphivatal* vezetésére július hónapban Budapestre történt távozásom miatt, a szakosztály elnöke, Pávlik Sándor dr. vármegyei főjegyző urat kérte fel, aki eddig is páratlan buzgalommal és érdeklődéssel vett részt ez intézmény ügyeinek ellátásában. Az ő jelentéséből veszem ki a következőket: A Néphivatal intézményének a közönséggel való megismertetésére miként a múltban, úgy az idei évben is széleskörű intézkedések tétettek úgy Kolozsváron, mint a szomszédos Kolozsvármegyében is. A hivatalos órák most is hétfő d. e. 10—11 és szombaton d. u. 5—¹/₂7 óra között vannak. A szombati hivatalos idő feltétlenül beválnak tekinthető, mert Kolozsvár munkásnépének leginkább ekkor van ideje ügyesbajos dolgai után járni. A hétfői hivatalos óra azonban átteendő volna. Ez a délelőtti 10—11 közötti hivatalos óra a vásáros nép, a megyei közönség érdekében állítatott be, azonban olyan kevéssé használja ki a közönség, hogy helyesebbnek látszanék hétfő délután 4—¹/₂6 közötti időre áttenni, mert így remény van arra, hogy a városi nép még nagyobb mértékben keresi fel hivatalunkat és ha a hetivásárra bejövő vidéki népnek is van ügyesbajos dolga, azok is felkereshetnek ekkor, mert az esti személyvonattal még bármely irányban hazautazhatnak.

Kolozs vármegye kir. tanfelügyelőjét hivatalos megkeresésben felkértük, hatna oda, hogy a tanítók is ismertessék hivatalunkat a néppel s oly panaszait, melyek személyes bejöveteleiket nem követelik, levelezőlapokon közöljék a tanítók útján hivatalunkkal. Értesülésünk szerint a tanfelügyelő a kérést kiadta a megyei tanító egyesületnek autonóm hatáskörében leendő elintézés céljából.

Az ügyforgalom az 1910. évben a következő volt: a) *Közigazgatási ügyek* összesen: 137. Ebből:

Utlevélgügy — — — — —	1	Honvédmeházba elhelye-	
Illetőségi ügy — — — — —	1	zés — — — — —	1
Rendőri kihágás — — — — —	1	Közsegélyezés — — — — —	23
Hagyatéki ügy — — — — —	12	Iparügy — — — — —	13
Gyermekmenhelyügy — — — — —	7	Építésrendőri ügy — — — — —	3
Katonaiügy — — — — —	5	Erdőügy — — — — —	2
Gyám- és gondnoki ügy — — — — —	4	Állategészségügy — — — — —	1
Állás- és munkaközvetítés	28	Egyéb közigazgatási ügyek	16
Munkáspénztári ügy — — — — —	2	Administratio (néphivatali)	6
Cselédügy — — — — —	5	Átirat, megkeresés — — — — —	6

b) *Adóügyek*, összesen 34.

c) *Peres- és perenkívüli ügyek*, összesen 115. Ebből:

Magánjogi nem peres ügyek	17	Peres ügyek — — — — —	44
Örökösödési ügy — — — — —	4	Válóper — — — — —	20
Házbérügy — — — — —	11	Gyermektartási per — — — — —	7
Végrehajtási ügyek — — — — —	5	Bűnügyek — — — — —	7

d) *Orvosi ügyek*, összesen 5.

A négy ügykörbe tartozó ügyek száma összesen 291, míg az 1909. év ügyforgalma 131 ügy volt. Látható ebből a fejlődésből, hogy a közönység már ismeri intézményünket és bizalommal keresi fel tanácsadásért.

A Néphivatalnak ügyrendje eddig nem volt. Célszerűnek lát-szott ezzel bizonyos ideig várni, hogy a gyakorlat alakítsa ki azt a néhány szabályt, mely a működés irányát és alakját volna hivatva körülírni. Egy erre vonatkozó tervezet elkészítésére az elnök úr felkérte Pávlík főjegyző urat, ki a felkérésnek eleget téve, az ügy-rendi tervezetet a tisztelt közgyűlés elé terjeszti.

A néphivatal működését az az elv irányítja, hogy a tanács-adásért hozzánk fordulók ügye — legyen az illető bárhonnán való lakos is — rendszerint még a kérések előtárásának napján érde-mileg elintéztessék, s ha ez nem lehetséges, már első alkalommal kitanítottassék a fél, hogy mily iratok szükségesek ügye elintézésé-hez, s a mikor ez célszerűbb, magunk szerezzük be a hiányzó iratokat a további lépések megtehetésére.

Az ügyek természetéhez képest vagy a Néphivatal ir a fél érdekében a kérelem előtárása mellett az illetékes forumhoz, vagy a fél részére megírja s vele aláírta a kérelmet és ille-tékes helyre juttatja, vagy ügyintézőt keres a fél részére. A két első elintézési mód főképp közigazgatási természetű ügyekben, az utóbbi peres ügyekben használatos.

Szokásos ezeken kívül az ügy szóbeli elintézése is. Bármily természetű ügyben, ha a tanácsadó meg van győződve róla, hogy a félnek nincs igaza, igyekszik erről az érdekeltet felvilágosítani. Ezek a szóbeli tanácsadások, a mikor a felet az oknélküli pereskedés káraitól akarjuk megkímélni. A szóbeli tanácsadások másik esete, midőn a felet bizonyos okmányok előzetes beszerzésére tanítjuk ki, melyek nélkül ügyében további lépés nem tehető.

Peres ügyekben a felek részére a rövid tényvázlat közlése mellett ügyintézőt keresünk. Ezt az eljárást azért követjük, mert bár a hozzánk forduló felek szegény emberek, de gyakorta jelentős összegű követeléseik vannak és megbízott ügyvéd tanácsadóink nem akarják kitenni magukat annak a hiedelemnek, hogy a Néphivatal révén kívánnak maguknak pereket szerezni. Peres ügyekben ügyvéd tanácsadóink arra szorítkoznak, hogy a félnek felvilágosítást adnak perük valószínű eredményére nézve, továbbá, hogy perükhöz mily bizonyítékokra van szükségük s közlik a tényállást a fél részére kirendelt ügyvéddel, akinek kirendelésére természetesen szintén közreműködünk.

Iratkezelésünk egyszerű. Az ügyek beérkezéskor iktatva lesznek s azon szám alatt ellátva. Fogalmazványokat levéltár részére csak szükséges esetben tartunk vissza. Kisebb esetekben a fogalmazvány egyúttal tisztázat is. Az elintézés módja az iktató törzskönyvben röviden jelezve van.

A jelentés befejezésében azt mondja, hogy ha a Néphivatal minden ügyszáma csak egy szegény embert jelent is, akit zúgírász kizéből mentettünk meg, ha egyebet nem tettünk volna is, működésünk nem czéltalan!

Néphivatalunk gróf Eszterházy Kálmán főispán ur utján ez idén is folyamodott 3000 koronás államsegélye iránt a nagyméltóságú földművelésügyi m. kir. Miniszter urhoz. A főispán ur pártoló előterjesztésére a segély engedélyeztetett is, csakhogy az 1911. évre szólván, kiutalása csak 1911. januárius hónapjában történhetik meg.

Kolozsvár sz. kir. város tanácsához benyújtott segélykérésünk elintézése most van folyamatban.

Láng Ernő szigorló jogász ur junius hónap végével eltávozott Kolozsvárról, ezért az irodai teendők ellátásával Vári Iván orvos-tanhallgató ur bízott meg.

Arról a legújabb intézményünkről kell még röviden megemlékeznem, melynek felállítása választmányunk határozatából folyamatban van. Ez: a Tüdőbeteg-Gondozó Intézet (Dispensaire). Gondoskodásának tárgya a tüdőbeteg vagy arra hajlamot bíró munkások és munkásnők, meg általán a szegény nép egészségügyi és szociális viszonyai volnának. Ez ügyben dr. Tariczky Ferenc a néphivatalnak orvosi ügyekben megbízott tanácsadója egy terjedelmes és nagy szaktudásra valló javaslatot készített a szakosztály számára, melyet a választmány magáévá tett és ennek alapján a belügyminiszter urhoz és Kolozsvár városához fordult a szükséges segélyek engedélyezéseért. Kívánatos, hogy mihamarább létesüljön

s ezzel a fontos modorú intézménnyel mintegy kiegészüljön a szakosztály szociális irányú működése.

Az év történetének során meg kell emlékeznem szakosztályunk egyik érdemes tagjáról, dr. Tóth György kir. törvényszéki bíróról, aki az őszi hónapokban előállott akadályoztatásom miatt — az elnök ur Öméltóságának felkérésére — titkári teendőimben engem buzgón helyettesített.

A szakosztálynak az 1910. évben a következő összegek állottak rendelkezésére:

Az 1909. évről fennmaradt: a szakosztályi átalányból	374·50 kor.
A Néphivatal 1909. évi segélyeiből	1735·82 „
A szakosztálynak az egyesülettől járó átalánya az 1910. évre	1000·— „
A népszerű kiadásokra a vall.- és közokt. Minister úrnak 1909—10. évre szóló segélyének I. része	1060·— „
Összesen	4170·32 kor.

A szakosztály elnökségének kiutalására a pénztár által 1910. évben teljesített kifizetések: I. A szakosztályi átalány terhére:

Szakosztályi nyomtatványok	89·70 kor.
Bélyegkölttség	4·10 „
Összesen	93·80 kor.

II. A néphivatali tétel terhére: Telefondíj	27·74 kor.
Felszerelések pótlása	8·60 „
Takarítónő bére I—XI. hónapokra	110·— „
Lakásbér	560·— „
Hét tanácsadó 3 évnegyedi tiszteletdíja	1575·— „
Láng Ernő úr tiszteletdíja I—VI. hónapokra	90·— „
Vári Iván úr „ VII—XI. hónapokra	50·— „
Összesen	2421·34 kor.

III. A népszerű előadások c. tétel terhére — — — 1025·— kor.

Ez természetesen nem nyújtja teljes képét sem a rendelkezésre állott összegeknek, sem az összes kiadásoknak az 1910. évben, mert az idei közgyűlés a titkár távozása miatt még a naptári év vége előtt tartatik, holott vannak még ez évre esedékes segélyeink, miként ez év terhére eső kifizetéseink is.

Ezek után ha az elmúlt esztendőnek szakosztályunkban lefolyt eseményeit és munkásságunk eredményeit összegezzük, megállapíthatjuk, hogy feladataink munkálása ez idén is céltudatos, harmonikus és eredményes volt. Hogy azok az ideálok, melyeknek termékenyülésén szakosztályunk alapítása óta munkás szorgalommal dolgoztunk, városunkban, sőt a közélet távolabbi területein is az erkölcs-szellemi életet, a szolidaritás gondolatát immár egyre szélesbülő gyűrűkben táplálni kezdik. Így hát azt láthatjuk, hogy az a mag, melyet elvetettünk, kikelt, a csemete nő és fejlődik. De legyünk ezzel a fejlődéssel szemben türelmesek. Dolgozzunk a

czél érdekében továbbra is harmonikusan, egymásban bízó szeretettel s ne várjuk a gyümölcsöket máról-holnapra. Mert csak gyenge cserje az, mely egy év alatt nő fel, az erős, terebélyes fáknak hosszú évek szükségesek, míg gyümölcsöznek!

Ezzel — tisztelt közgyűlés — eljutottam jelentésem utolsó szavaihoz. Szomorúan érzem, hogy ez alkalommal itt meg nem állapodhatom, hanem megtéve jelentésemet, vissza is kell adnom a tisztelt közgyűlésnek azt a megtisztelő megbízatást, melyet a szakosztályi titkári teendők ellátására öt éven át örömmel viseltem. Szomorúan teszem ezt, mert munkával szerzett sok kedves emlék kapcsol engem össze a szakosztályllyal, ennek igen tisztelt tagjaival, de meg kell tennem, mert távozóban Kolozsvárról, már az utolsó hónapokban sem tudtam olyan tevékenységet kifejteni, amilyent ez az erős és fejlődő szakosztály titkárjától megkíván. Most, amikor titkári tisztemről az említett okból tisztelettel lemondani vagyok kénytelen, lelki szemeim előtt elvonul a múltnak színdús képe s annak minden mozzanata nagy és sokszoros köszönetre figyelmeztet engemet. Köszönettel tartozom mindenekelőtt a szakosztályi igen tisztelt választmánynak azért az őszinte változatlan támogatásért, melylyel mindenkor, minden tevékenységemben változatlan bizalommal részesített. Köszönettel a szakosztály igen tisztelt tagjainak, akiknek vállvetett munkásságával lehetett csak sikeres működést kifejteni. Az ő bizalmuk és támogatásuk megdöntötte azt a nehézséget is, mely reám azáltal nehezedett, hogy voltak talán a városban, sőt talán Egyesületünkben is, akik engem idegennek tekintettek. Tudtam, éreztem ezt s éppen ezért társaimmal, barátaimmal együttesen — magasztosan tiszta eszményekért végzett munkával igyekeztem assimilálódni, mert meggyőződésemm volt, hogy minden szónál beszédesebb a tett és ha szerény képességeimet önzetlenül, de eredményesen szolgálatába tudom állítani erdélyrészi kulturérdekeinknek, ezzel igazolom be majd megdönt-hetetlenül, hogy igenis tudok én is úgy érezni, gondolkozni és cselekedni, amint ez a föld, hazánknak ez a része fiaitól megkívánja! És amikor a társaimmal együtt — a közös eszményekért közösen végzett munkáért olyan hálás vagyok, legyen szabad választandó legközelebbi utódomnak, miként a későbbi titkároknak is itt egy intelmet örökölni hagynom. Ez: a közös, együttes munka tisztelete! Gondolják meg jól bármibe kezdenek, hogy a legszebb gondolat, a legönzertlenebb törekvés is csak úgy valósul, ha annak keresztülviteléhez társakat, barátokat szerzünk, akiket viszont nem a positio tekintélyével, hanem képességeik megbecsülésével és a baráti szeretet közvetlenségével kapcsolunk magunkhoz. Ha nem alá vagy fölé, hanem egymás mellé érezzük magunkat rendelve a közösen kiküzdendő célok elérésében!

Köszönettel tartozom legkiváltképen szakosztályunk nagyérdemű elnökének, dr. Farkas Lajos professor úr Öméltóságának, akinek atyai jóságú tanácsai és életbölcességben gazdag tapasztalatai megalakulásunk óta a titkári teendők ellátásában mindenkor

legbiztosabb vezetőim voltak. Visszaemlékezem az alakulás nehézségeire, kezdeményezéseink, egyesek új intézményünk életrehívása körül jelentkezett akadályokra, s hogy mindezekben fennakadás nélkül túlestünk is tekintélyünk mai fokához eljutottunk, ez tulajdonképpen elnökünk Öméltóságának érdeme, akinek nagy tudományos és közéleti elfoglaltsága mellett figyelme és érdeklődése állandóan szakosztályunkon nyugodott s nagy tudásával, higgadt ítélőképességével és határtalan jóságával erőt, kitartást és reményt öntött munkás, fiatal sziveinkbe. Emellett gondosan ápolta az egyetemen túl is — szakosztályunk keretében — azt a viszonyt, mely őt a tagok legtöbbszöréhez fűzi, akik benne tanítómesterüket tisztelik. Ez irányban azonban — meg kell vallanom — nem kis nehézség jelentkezett számomra. Gyengébb volt az a kötelék, mely engem kezdetben elnökünkhöz fűzött, annál, mely társaim legtöbbszörét öhozza kapcsolta. Csupán az előlegezett bizalom volt az, mely engem Öméltósága mellé kijelölt. Az idők folyamán azonban ez a viszony is megváltozott, megváltoztatta tanításokban gazdag vezetése. És most amikor mellőle és ebből a körből, amelyhez olyan sok kedves emlék kapcsol, távozóban vagyok úgy érzem, hogy egy érzéssel gazdagabb lettem, mert elnökünk tanításai gyökeret vertek szívemben, lelkemben s bárhová kerüljek, bármibe fogjak, azok mindenkor segítő támaszaim lesznek, s azzal az emelő tudattal távozom, hogy elnökünknek én is tanítványa voltam. Búcsuzóban erre a harmonikus, bensőségteljes együttműködésre, elnökünknek kulturánk érdekében olyan becses munkásságában sokáig megtartására kérem a Mindenható áldását!

Kérem a tisztelt Szakosztályt, hogy jelentésemet tudomásul venni méltóztassék.

Kolozsvárt, 1910. december 18.-án

Ifj. dr. Erődi Béla,

a jog- és társadalomtudományi szakosztály
titkára.

* * *

A közgyűlés jegyzőkönyvének a választásokra vonatkozó részének kivonatolása:

Az elnök úr indítványára a közgyűlés ifj. dr. Erődi Bélát a szakosztály tiszteletbeli titkárának választja meg. Szakosztályi titkárnak Tóth György dr. kir. törvényszéki bírót választja meg a közgyűlés. Ezután az ügyrend 12. §. alapján a választmányi tagok kisorsolása következvén, a közgyűlés dr. Deák Albert, dr. Kolosváry Bálint, Fekete Gábor, dr. Kenéz Béla, dr. Pávai-Vajna Gábor, báró Rudnyánszky Béla, dr. Költő Gábor eddigi választmányi tagokat újból megválasztja. Elnöki indítványra a választmányi tagok száma kibővített és addig az eltávozott Frits Béla dr. helye Meltzl Balambér dr. egyet. m. tanárral tölthetett be, továbbá új tagokul választottak; Pávlik Sándor dr., Wertheimer Mór dr.,

Török István dr., kik sorshúzás útján az 1909. és 1910. évben kisorsolt tagokhoz osztáltak be. Eszerint az 1909-ben választott tagokhoz jutott Wertheimer Mór dr., az 1910. évben választott tagokhoz Török István dr., az 1911-höz kilépő tagokhoz Pávlik Sándor dr.

Hitelesítik:

Dr. Menyhárth Gáspár s. k.

Dr. Farkas Lajos s. k.
sz. o. elnök.

Dr. Pávlik Sándor s. k.

Dr. Tóth György s. k.
sz. o. titkár.

IV.

Jegyzőkönyv

az E. M. E. 1910. márczius hó 20-án d. e. 10 óraker Kolozsvárt az egyetem dísztermében tartott 52. évi rendes közgyűléséről.

Elnökölt: gróf *Esterházy* Kálmán elnök.

Jegyzett: *Kelemen* Lajos titkár.

Jelen voltak az igazgató tagok közül: gróf *Esterházy* Kálmán elnök, *Kováts* Ede ellenőr, *Lendvay* Emil pénztáros; az alapító tagok közül: dr. *Veress* Endre; a rendes tagok közül: dr. *Apáthy* István, dr. *Bartók* György, dr. *Biró* Balázs, dr. *Farkas* Béla, dr. *Farkas* Lajos, dr. *Fazakas* József, *Ferenczi* Miklós, dr. *Gál Kelemen*, *Gazelli* Árpád, dr. *Gockler* Lajos, *Györfly* István, dr. *Imre* József, dr. *Incze* Béni, dr. *Jakabházy* Zsigmond, *Karl* Béla, *Kelemen* Lajos titkár, dr. *Kiss Géza*, dr. *Kovács* István, *Köblös* Zoltán, *Kuszkó* István, *Létai* Balázs, dr. *Lóte* József, dr. *Márki* Sándor, dr. *Menyhárt* Gáspár, dr. *Némethy* Géza, *K. Papp* Mihály ezredes, dr. *Persián* Kálmán, *Péterfi* Zsigmond, dr. *Pósta* Béla, dr. *Richter* Aladár, *Rosnyai* Dávid, *Sándor* Imre, *Seprődi* János, dr. *Schilling* Lajos főtitkár, dr. *Schilling* Gábor, dr. *Schneller* István, dr. *Szabó* Kálmán, dr. *Szádeczky* Gyula, dr. *Szentpétery* Zsigmond, *Szvacšina* Géza, dr. *Udránszky* László, továbbá *Filimon* Aurél, *Kohn* Hillel, *Magyarossy* Gyula, *Miklós* Viktor pártoló tagok és több érdeklődő.

1.

Gróf *Esterházy* Kálmán elnök üdvözli a közgyűlés megjelent tagjait s megemlékezik a szépsikerű jubileumi közgyűlésről. Jövőre is a tagok támogatását kéri, hogy közös erővel az E. M. E.-t minél nagyobb virágzásra lehessen emelni s a közgyűlést éljenzés közben megnyitja.

2.

Elnök a közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére a választmányi tagok közül: dr. *Jakabházy* Zsigmondot, a rendes tagok közül: dr. *Bartók* Györgyöt kéri fel.

3.

Dr. *Schilling* Lajos főtitkárnak az Évkönyvben kinyomatott jelentését az egyesület 1909 évi működéséről a közgyűlés felolvasotttnak

tekinti, elfogadja s annak javaslata értelmében Lendvay Emil pénztárosnak azért az áldozatáért, hogy 1000 korona pénztárosi tiszteletdíját a később általa meghatározandó rendeltetésű Lendvay Emil alapra az E. M. E. javára már negyedszer ajánlja fel, hálás köszönetét fejezi ki.

4.

Dr. Farkas Lajosnak, Kováts Edének, báró Mansberg Sándornak és dr. Szabó Dénesnek, mint a számadásvizsgáló bizottság tagjainak jelentését az 1909. évi számadások megvizsgálásáról a közgyűlés tudomásul veszi, elfogadja és a jövő évi számadások megvizsgálására ugyanezen bizottságot kéri meg.

5.

A táruk 1909 évi állapotáról szóló és az 1909-i Évkönyvben kiadott jelentéseket a közgyűlés felolvasottaknak tekintve, tudomásul veszi.

6.

Dr. Gál Kelemennek és dr. Lóky Bélának a Könyvtári, dr. Incze Béninek és dr. Kiss Ernőnek az Érem- és Régiségügyi, dr. Imre Józsefnek és dr. Lőte Józsefnek az Állattár, dr. Péter Bélának és Kovács Bélának a Növénytár és Botanikus Múzeumi, dr. Magyar Endrének és dr. Nyiredy Géának az Ásványtár megvizsgálásairól szóló a titkár által fölolvastott jelentéseit a közgyűlés köszönettel tudomásul veszi s ezek alapján a könyvtárnál dr. Erdélyi Pál igazgatónak, s vele dr. Gyalui Farkas könyvtárnárnak, Gazelli Árpád, Valentiny Antal, Köblös Zoltán könyvtártisztoknak, dr. Szádeczky Béla múz. könyvtári segédörnek, dr. Persián Kálmán segédtisztnek az átköltözéssel és berendezéssel járó munkálatokban végzett nehéz és fárasztó, de szép, eredményes munkásságukért meleg köszönetét fejezi ki. Hasonlóképpen elismerő köszönetét nyilvánítja az elért szép eredményekért az Érem- és Régiségügyi tárnál dr. Pósta Béla igazgatónak, továbbá dr. Buday Árpádnak, dr. Kovács Istvánnak, dr. Roska Mártonnak és Magoss Irénnek; az Állattárnál a gyűjtemény anyagának gondozásáért és gyarapításáért dr. Apáthy István igazgatónak, a Növénytárnál a tár és a Botanikus Múzeum szép fejlesztéséért dr. Richter Aladár igazgatónak, valamint lelkes munkatársainak, Péterfi Mártonnak és Pápay Józsefnek, végül az Ásványtárnál kifejtett odaadó munkásságért és ügy-

buzgóságáért dr. Szádeczky Gyula igazgatónak és dr. Szentpétery Zsigmondnak.

7.

*Herman Ottó*nak az E. M. E. és különösen az Állattár érdekében kifejtett buzgó munkálkodása és érdemei megörökítésére az ötvenéves fennállásával kapcsolatosan az egyesület alkalmat keresvén, őt a választmány érdemeiért az egyesület igazgató tagjával és az Állattár tiszteletbeli igazgatójával leendő megválasztásra ajánlja. Ezen ajánlással kapcsolatosan dr. Apáthy István a következő beszédet mondotta:

„Nem megokolni akarom Tisztelt Közgyűlés a választmánynak azt az indítványát, hogy Herman Ottót az Erdélyi Múzeum-Egyesület jubiteumi ünnepe alkalmából az egyesület tiszteletbeli igazgató tagjává és az Erdélyi Nemzeti Múzeum Állattárának tiszteletbeli igazgatójává megválasztani méltóztassék. E megokolásra nem lehet szükség Magyarországon, a hol mindenki jól ismeri és büszkén vallja a miénknek Herman Ottót, de legkevésbé lehet szükség Kolozsvárt, az Erdélyi Múzeum-Egyesület színe előtt. Én csak meg akarom világítani, legalább néhány halovány sugárral, a mai és az utánunk jövőendő nemzedék számára azt, hogy ki és mennyi volt ő az Erdélyi Nemzeti Múzeumra nézve. — A gróf Mikó Imre hazafias tüzetől föllángolt lelkesedés a mi Állattárunk számára is hordott össze némi múzeumi anyagot, a melynek minden darabja becses lehetett egy olyan múzeumnak, a melynek még semmije sem volt. Az összehordott anyagot múzeumná a szó tudományos értelmében Herman Ottó formálta át; célját ismerő irányt a további gyűjtés az ő vezetése, sőt egyenesen az ő kezei által nyert. Mert akkor nem volt kivel rendelkezni: dolgozni kellett, elvégezni minden munkát a legmagasabb szellemiektől le egészen a praeparator, sőt a szolga legalsóbb rendű teendőjéig. Rendezgetve a Múzeumi Állattár régi anyagát, mindenkor meghatva szemlélem minden leltárban, minden jegyzékben, minden jelző czédulán az ő keze írásának szép, egyenletes, nem siető, nem türelmetlen vonásait. Pedig ő akkor már azokkal a szép betűkkel a Pókfélékről szóló alapvető munkáját irogatta és közben gazdagította az Erdélyi Múzeum-Egyesület régi évkönyveit is nem egy értékes dolgozattal. És lapozgatva amaz idők tudományos üléseinek gyűjteményeiben, lépten-nyomon ott találok az ő nevét, az ő úttörését az állattani irodalomnak akkor még oly sivatag mezőin. Mert nekünk furcsa talán, de úgy van ott legnehezebb útat törnünk, a hol nincsen az útban semmi. Sem pénz, sem könyvtár, sem eszközök; dolgozó helyül egy kis zúg a Mikó-féle nyaralónak valamelyik szobájában: de lelkesítőül egy nagyrahivatott élet fiatalsága és a bizodalom egy öreg nemzet eljövendő ifjúságában! Herman Ottó tudományos bölcsője a Mikó lakban ringott; csakhogy a bölcsőből hamarosan nem botorkázó gyermek, nem idegen vezetőre szorult tanítvány, hanem a maga lábán, a maga útján járó mester került elő. És midőn itt hagyta Kolozsvárt, már szépen fejlődő gyűjteményt hagyott maga után. De hagyott egyebet is, hagyott az Erdélyi Nemzeti Múzeumra

dicsőséget, a melyért a mai közgyűlés a hálának csak kis részét róhatja le, ha egyhangú lelkesedéssel elfogadja a választmány indítványát!

A közgyűlés a beszédet lelkes éljenzéssel fogadja és teljesen méltányolva Herman Ottó kiváló érdemeit, őt az E. M. E. igazgató tagjává és az E. N. M. Állattára tiszteletbeli igazgatójának választja meg.

8.

Péterfi Mártonnak növénytári segédőrré választását a közgyűlés tudomásul veszi és őt ezen állásban megerősíti.

9.

A táarak megvizsgálására a közgyűlés a múlt évi bizottságokat kéri meg és felhatalmazza a választmányt az esetleges változások vagy szükséges kiegészítések eszközzésére.

10.

Az 1910. évi költségvetést az Évkönyvben megjelent alakjában 67843 kor. 83 fillér bevétellel és ugyanannyi kiadással a közgyűlés megállapítja.

11.

Dr. Pósta Béla fölolvasását a közgyűlés feszült figyelemmel hallgatván, osztatlan tetszéssel fogadja s erette köszönetét nyilvánítja.

12.

Választmányi tag választásra az Elnök a titkos szavazást elrendelvé, a szavazatok beszédésére Péterfi Zsigmondot, dr. Persián Kálmánt és Sándor Imrét küldvén ki, az ülést felfüggeszti. A szavazatok beadatván, elnök az ülést megnyitja s a beadott szavazatok alapján a közgyűlés éljenzése közt dr. Boros Györgyöt, dr. Jancsó Györgyöt, dr. Rigler Gusztávot, dr. Schneller Istvánt, dr. gróf Teleki Domokost, dr. Tutsek Sándort és gróf Vass Bélát a három évre újra megválasztott választmányi tagokul jelenti ki.

13.

A közgyűlés elfogadja és határozattá emeli a számadásvizsgáló bizottság azon indítványát, mely szerint a költségvetésileg előirányzott összegek esetleges maradvány összegei csak a következő naptári évre vihetők át és ezen új év első negyedében számolandók el.

14.

A titkár bejelenti, hogy az E. M. E. orvostudományi szakosztályának tisztikara a folyó évi februárius hó 5-én tartott közgyűlésen a következőleg alakult meg: elnök dr. Purjesz Zsigmond, titkár: dr. Jakabházy Zsigmond, jegyző: dr. Konrádi Dániel. Üléselnökök: dr. Davida Leó és dr. Klumák Adolf. Választmányi tagok: dr. Ákontz Károly, dr. Anka Aurél, dr. Borbély Samu, dr. Imre József, dr. Makara Lajos, dr. Papp Ernő, dr. Szabó Dénes és dr. Tompa János.

A közgyűlés az alakulást tudomásul veszi.

15.

Elnök a közgyűlést éljenzés közt bezárja.

Jegyezte:

Hitelesítik:

Kelemen Lajos gróf **Esterházy Kálmán** dr. **Jakabházy Zsigmond**,
titkár. elnök. dr. **Bartók György**.

V.

Vagyon-kimutatás és zárszámadás
1910-ről

(1910 januárius hó 1-től 1910 december hó 31-ig).

—

Költségvetés 1911-re.

Mérleg számla

	korona	f	korona	f	korona	f
Cselekvő vagyon.						
Értékpapir.						
<i>Alaptőke.</i>						
4 ⁰ / ₀ magyar koronajáradék --- ---	339400	—				
4 ⁰ / ₀ „ földtehermentesítés ---	91200	—	430600	—		
<i>Országház-alap.</i>						
4 ⁰ / ₀ magyar koronajáradék --- ---	200	—				
4 ² / ₁₀ ⁰ / ₀ egyesített járadék --- ---	2900	—				
1860-as sorsjegy --- --- ---	1000	—				
4 ⁰ / ₀ magyar földtehermentesítés ---	62000	—	66100	—		
<i>Építési arany-alap.</i>						
4 ⁰ / ₀ magyar koronajáradék --- ---			18400	—		
<i>Haynald-alap.</i>						
4 ⁰ / ₀ erdélyi úrbéri járadék --- ---			4000	—		
<i>Természethistóriai pályadíj-alap.</i>						
4 ⁰ / ₀ magyar koronajáradék --- ---			2400	—		
<i>Kendi Fialy Henrik emlékdíj-alap.</i>						
4 ⁰ / ₀ magyar koronajáradék --- ---			1300	—	522800	—
Követelések.						
<i>Alaptőke.</i>						
Szabó Károlyné --- --- ---	12000	—				
Kir. József műegyetem --- ---	50	—	12050	—		
<i>Építési arany-alap.</i>						
Múzeumi régiségtár --- --- ---	2000	—				
„ állattár --- --- ---	3544	07				
„ növénytár --- --- ---		79 84				
Néphivatal --- --- ---	454	48	6078	39	18128	39
Takarékbetétek.						
Alaptőke --- --- ---			34985	94		
Országház-alap --- --- ---			2603	86		
Építési arany-alap --- --- ---			14280	09		
Tartalék-alap --- --- ---			12812	47		
Természethistóriai p. d. alap ---			10273	79		
Lendvay Emil-alap --- --- ---			4258	90		
Kovács Sámuel p. d. alap --- ---			2957	09	82172	14
<i>Elővitel 1911. évre --- --- ---</i>			856	44		
<i>Egyenleg pénzkészlet --- --- ---</i>			1227	50	2083	94
					625184	47

Lendvay Emil s. k.

Br. Mannsberg Sándor s. k.

1910 december 31.-én.

	korona	f	korona	f	korona	f
Szenvedő vagyon.						
<i>Alaptőke.</i>						
Értékpapír — — — — —	430600	—				
Követelések — — — — —	12050	—				
Takarékbetétek — — — — —	34985	94	477635	94		
<i>Országház-alap.</i>						
Értékpapírok — — — — —	66100	—				
Takarékbetétek — — — — —	2603	86	68703	86		
<i>Építési arany-alap.</i>						
Értékpapírok — — — — —	18400	—				
Takarékbetétek — — — — —	14280	09				
Követelések — — — — —	6078	39	38758	48		
<i>Haynald-alap.</i>						
Értékpapírok — — — — —			4000	—		
<i>Tartalék-alap.</i>						
Takarékbetétek — — — — —			12812	47		
<i>Természethistoriai p. d. alap.</i>						
Értékpapírok — — — — —	2400	—				
Takarékbetétek — — — — —	10273	79	12673	79		
<i>Lendvay Emil-alap.</i>						
Takarékbetétek — — — — —			4258	90		
<i>Kovács Sámuel p. d. alap.</i>						
Takarékbetétek — — — — —			2957	09		
<i>Kendi Findly Henrik p. d. alap.</i>						
Értékpapírok — — — — —			1300	—		
<i>Hitelezők.</i>						
Népszerű előadások számlája — —	109	—				
Gr. Mikó J. művei kiad. „Kiadvány számlán“ — — — — —	974	94				
Báró Sennyeyi-család okmánytára számlán — — — — —	1000	—	2083	94	625184	47
					625184	47

Dr. Farkas Lajos s. k. Dr. Szabó Dénes s. k. Kovács Ede s. k.

Veszteség- és nyereségszámla

	korona	f	korona	f
Kiadás.				
Költségek — — — — —			2232	41
Tiszteletdíjak — — — — —			2100	—
Személyi kiadások — — — — —			11769	—
Kegydíjak — — — — —			819	96
Dologi kiadások — — — — —			8720	—
<i>Szakosztályi kiadások.</i>				
Orvostudományi — — — — —	2200	—		
Természettudományi — — — — —	2200	—		
Bölcsészettudományi — — — — —	2200	—		
Jogtudományi — — — — —	1000	—	7600	—
Esterházy-alap kamat — — — — —				400
<i>Dotációk.</i>				
1909. évi feleslegből — — — — —	2500	—		
1910. évi költségvetésből — — — — —	2500	—	5000	—
Építési arany-alap kamat — — — — —				188
			38829	78

Lendvay Emil s. k.

Dr. Mannsberg Sándor s. k.

1910 december 31-én.

	korona	f	korona	f
Bevétel.				
Kamat — — — — —			2238	40
Allami járulék — — — — —			10000	—
Értékpapír kamat — — — — —			19873	80
Haynald-alap kamatból — — — — —				40
Inbilleumi költségekből — — — — —			102	62
Rendes tagdíj — — — — —			2634	—
Pártoló tagdíj — — — — —			444	70
Kendi Finály Henrik-alap kamat — — — — —			102	04
1909. évi felesleg — — — — —			2577	38
Elővitel 1911. évre — — — — —			856	44
			38829	78

Dr. Farkas Lajos s. k. Dr. Szabó Dénes s. k. Kovács Ede s. k.

BEVÉTEL

1910 januárius 1-től

	korona	f	korona	f
<i>Alaptőke.</i>				
K 339400—	4 ⁰ / ₁₀ m. koronajáradék	— — — —	13576	—
" 91200—	4 ⁰ / ₁₀ m. földtehermentesítés	— — — —	3648	—
" 12000—	Szabó Károlyné	— — — —	720	—
" 50—	Kir. József mlügyetem	— — — —	—	—
" 34985·94	betét kamata	— — — —	1360	56
K 477635·94				19304 56
<i>Országház-alap.</i>				
K 200—	4 ⁰ / ₁₀ m. koronajáradék	— — — —	8	—
" 2900—	4 ² / ₁₀ 0/0 egyes járadék	— — — —	121	80
" 1000—	1860-as sorsjegy	— — — —	40	—
" 62000—	4 ⁰ / ₁₀ m. földteherment.	— — — —	2480	—
" 2603·86	betét kamata	— — — —	105	16
K 68703·86				2754 96
<i>Építési arany-alap.</i>				
K 18400—	4 ⁰ / ₁₀ m. koronajáradék	— — — —	736	—
" 14280·09	betét kamata	— — — —	433	61
" 2000—	Múzeumi régiségtár	— — — —	—	—
" 3544·07	" állattár	— — — —	—	—
" 79·84	" növénytár	— — — —	—	—
" 454·48	Néphivatal	— — — —	—	—
K 38758·48				1169 61
Dotáció az 1909. évi feleslegből 1500—				
<i>Haynald-alap.</i>				
K 4000—	4 ⁰ / ₁₀ erdélyi úrbéri kötvény	— — — —		193 20
<i>Tartalék-alap.</i>				
K 11370·88	betét kamata	— — — —		441 59
" 441·59	tőkésítve	— — — —		
" 1000—	dotáció az 1910. évre	— — — —		
K 12812·47				
<i>Természethistóriai p. d. alap.</i>				
K 2400—	4 ⁰ / ₁₀ m. koronajáradék	— — — —	96	—
" 9782·59	betét kamata	— — — —	395	20
" 491·20	kamat tőkésítve	— — — —		
K 12673·79				491 20
<i>Kendi Finaly Henrik p. d. alap.</i>				
K 1300—	4 ⁰ / ₁₀ m. koronajáradék	— — — —		102 04
Átvitel — — —				24457 16

1910 december 31-ig.

KIADÁS

	korona	f	korona	f
<i>Különféle kiadások.</i>				
Portók, nyomtatványok, stb — — — — —			2232	41
<i>Államsegélyből.</i>				
Könyvtár — — — — —	6500	—		
Régiségtár — — — — —	21500	—		
Állattár — — — — —	6000	—		
Növénytár — — — — —	4000	—		
Ásványtár — — — — —	4000	—	42000	
<i>Tiszteletdíjak.</i>				
Pénztárosnak, alapítványra adva — — — — —	800	—		
Titkárnak — — — — —	300	—		
Ügyésznek — — — — —	1000	—	2100	
<i>Személyi kiadás.</i>				
Könyvtár — — — — —	4982	59		
Régiségtár — — — — —	1999	92		
Állattár — — — — —	1786	60		
Ásványtár — — — — —	1500	—		
Növénytár — — — — —	1499	89	11769	
<i>Kegydíjak.</i>				
László Józsefnek — — — — —			819	96
<i>Dologi kiadás.</i>				
Könyvtár — — — — —	3120	—		
Régiségtár — — — — —	1400	—		
Állattár — — — — —	1050	—		
Ásványtár — — — — —	1400	—		
Növénytár — — — — —	1750	—	8720	
<i>Szakosztályi kiadások.</i>				
Orvostudományi — — — — —	2200	—		
Természettudományi — — — — —	2200	—		
Bölcsészettudományi — — — — —	2200	—		
Jogtudományi — — — — —	1000	—	7600	
<i>Esterházy-alap kamat.</i>				
Régiségtár — — — — —			400	
<i>Haynald-alap kamat.</i>				
Növénytárnak — — — — —			192	80
Átvitel — — — —			75834	17

BEVÉTEL

1910 januárius 1-től

	korona	f	korona	f
<u>Áthozat -- --</u>			24457	16
<i>Lendvay Emil-alap.</i>				
K 3132·35 betét kamata --- --- --- ---			126	55
„ 126·55 kamat tőkésítve				
„ 1000— 1910. évi lefizetés				
K 4258·90				
<i>Kovács Sámuel-alap.</i>				
K 2842·27 betét kamata --- --- --- ---			114	82
„ 114·82 kamat tőkésítve				
K 2957·09				
Különféle kamatok --- --- --- ---			52	68
Állami járulék --- --- --- ---			10000	—
Rendes tagdíj --- --- --- ---			2634	—
Pártoló tagdíj --- --- --- ---			444	70
Államsegély --- --- --- ---			42000	—
Jubileumi költségből --- --- --- ---			102	62
1909. évi felesleg --- --- --- ---			2577	38
Elővitel 1911-re --- --- --- ---			856	44
<i>Alapok gyarapodása.</i>				
Alaptőke --- --- --- --- K 800—				
Építési aranyalap --- --- --- --- „ 1500—				
Tartalékalap --- --- --- --- „ 1441·59				
Természethistoriai p. d. alap --- --- --- --- „ 491·20				
Lendvay Emil alap --- --- --- --- „ 1126·55				
Kovács Sámuel p. d. alap --- --- --- --- „ 114·82				
Kendi Finaly Henrik-alap --- --- --- --- „ 1300—				
K 6774·16				
			83366	35

Lendvay Emil s. k.

Br. Mannsberg Sándor s. k.

1910 december 31-ig.

KIADÁS

	korona	f	korona	f
Áthozat ---			75834	17
<i>Építési aranyalap kamat.</i>				
Régiségtárnak ---			1358	02
<i>Tartalékalap.</i>				
Tőkésített jövedelem ---			441	59
<i>Természethistoriai p. d. alap.</i>				
Tőkésített jövedelem ---			491	20
<i>Lendvay Emil-alap.</i>				
Tőkésített jövedelem ---			126	55
<i>Kovács Sámuel-alap.</i>				
Tőkésített jövedelem ---			114	82
<i>Dótációk.</i>				
1909. évi feleslegből gr. Mikó Imre műveire ---	1000			
" " " építési aranyalapra ---	1500			
1910. évi költségvetés szer. tartaléktőkére ---	1000			
" " " jubileumi költs. alapt. ---	1000			
" " " gr. Mikó Imre műveire ---	500		5000	
			83366	35

Dr. Farkas Lajos s. k. Dr. Szabó Dénes s. k. Kovács Ede s. k.

Költségvetés az 1911. évre.

Bevételek :

Múlt évi maradék	K	1227·50
Értékpapírok kamatai	"	17224·—
Jelzálogkölcsonők kamatai	"	720·—
Tagsági díjakban várható	"	2500·—
Az Országházalap egy évi jövedelme	"	2754·96
Az alaptőke készpénzének kamata egy évre	"	1360·56
Állami járulék	"	10000·—
Államsegély	"	30000·—
Irodalmi segély a várostól	"	700·—
Összes bevétel	K	66487·02

Kiadások :

4 szako.-nak (3 réginek à 2200, a jogi szako.-nak 1500)	K	8100·—
A könyvtárnak dologi kiadásokra	K	3120·—
személyi kiadásokra	"	4180·—
államsegélyből	"	6500·—
A régiségtárnak dologi kiadásokra	K	13800·—
személyi kiadásokra	"	1400·—
államsegélyből	"	2000·—
Az Esterházy-alap kamatai	K	9500·—
Az állattárnak dologi kiadásokra	K	400·—
személyi kiadásokra	"	1400·—
államsegélyből	"	2000·—
A növénytárnak dologi kiadásokra	K	9400·—
személyi kiadásokra	"	1400·—
államsegélyből	"	1500·—
Az ásványtárnak dologi kiadásokra	K	6900·—
személyi kiadásokra	"	1400·—
államsegélyből	"	1500·—
Központi igazgatás :		
A pénztárosnak	"	4000·—
A titkárnak	K	800·—
Az ügyésznek	"	400·—
Vegyes kiadások (igazgatás, nyomtatványok stb.)	K	2200·—
Múlt évi maradványból :		
Építési aranyalpnak az 1905. év végéig tör-		
tént túlkadás törleszt	K	1500·—
László József kegydíja	K	820·—
Gróf Mikó Imre műveinek kiadására	K	500·—
Előre nem látott kiadásokra	K	200·—
Tartalék tőkére	K	1000·—
Összes kiadás	K	66487·02

Névtár.

1. Erdélyi Múzeum-Egyesület tagjai.*

A teljes névsort közölte, az 1908-ról, az 1909 évi új tagok névsorát az 1909-ről kiadott Évkönyv. Itt csak az igazgató tagok s az 1910 folyamán belépett új tagok névsorát adjuk.**

A) Igazgató tagok:

- Orosdi Back Fülöp, Cairó, 1910.
 Gróf Bánffy György, v. b. t. t., Bonczhida (B) 1903
 Dr. Békésy Károly, egyet. cz. ny. rk. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Dés város
 5 Gróf Esterházy Kálmán, nyug. főispán, Gyalu (B)
 Herman Ottó, tb. ig. Budapest (T) 1910
 Kolozs vármegye
 Kolozsvár sz. kir. város
 Kolozsvári Casino
 10 Kováts Ede, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
 Lendvay Emil, kir. tanácsos, bankigazgató, Kolozsvár (B) 1906
 Marosvásárhely sz. kir. város
 Nagygáti bányamű-társaság, Nagygát
 Nagyenyedi Bethlen-kollegium, Nagyenyed (B)
 15 Nagykőrös város
 Szamosújvár város
 Szilágysomlyói Casino
 Torda város
 Veres Zoltán, festőművész, Budapest
 20 Br. Wesselényi Miklós, v. b. t. t., koronaőr, Kolozsvár.

* Kérjük az észrevett hiányok, valamint a lakás- és címváltozások közlését.

** B = bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály.

T = természettudományi szakosztály.

O = orvostudományi szakosztály.

J = jog- és társadalomtudományi szakosztály.

B) *Alapító tagok:*

- Endes Ida, Csikszentsimon (B)
Jankovich Ivánné, gróf Pejachevich-Mikó Mária, Budapest (B)
Dr. Janovich Jenő színházigazgató, Kolozsvár (B)
Dr. Szádeczky Béla múzeumi könyvtári s. őr, Kolozsvár (B)
5 Ujfalvi Károly takarékpénztári igazgató, Nagyilonda (B)
Dr. Veress Endre középiskolai tanár, Kolozsvár (B)

C) *Rendes tagok:*

- Almay Ferencz kir. törvényszéki bíró, Dés (J)
Dr. Ákontz János kir. táblabíró, Kolozsvár (J)
Bányai János polgári iskolai tanár, Abrudbánya (T)
Dr. Benkő Elemér ügyvéd, Kolozsvár (J)
5 Gróf Bethlen Balázs főispán, Dés (T)
Dr. Biró Venczel kegyesrendi tanár, Kolozsvár (B)
Debreczen város Múzeuma (B)
Dömötör János főgimn. igazgató, Szamosújvár (B)
Dr. Eöry István ügyvéd, Kolozsvár (J)
10 Dr. Fekete Sándor törzsorvos, Kolozsvár (O)
Gálócsy Samu könyvkereskedő, Dés (B)
Dr. Gergely Endre tanársegéd, Kolozsvár (O)
Günther Olga egyetemi könyvtári tisztviselő, Kolozsvár (B)
Dr. Hanasievitz Oszkár ezredorvos, Kolozsvár (O)
15 Dr. Hankó Ödön megyei főorvos, Dés (O)
Hartmann János adóhivatali pénztárnok, Dés (B)
Dr. Hirsch Hugó műtőnövendék, Kolozsvár (O)
Dr. Hye Jenő megyei t. főjegyző, Dés (J)
Dr. Issekutz Béla tanársegéd, Kolozsvár (O)
20 Kádár József polgári iskolai igazgató, Dés (B)
Dr. Kimpian Ilyés ezredorvos, Kolozsvár (O)
Dr. Zilahi Kiss Endre járásorvos, Bethlen (O)
Dr. Kopár Márton ügyvédjelölt, Kolozsvár (J)
Kovács Albert, Dés (B)
25 Dr. Krausz Béla műtőnövendék, Kolozsvár (O)
Miklós Ödön birtokos, Pápa (B)
Dr. Nagy Pál ref. főgimn. tanár, Kolozsvár (B)
Náthán Salamon ügyvéd, Kolozsvár (J)
Dr. Pap Emil ezredorvos, Kolozsvár (O)
30 Péterfi Márton múzeumi s. őr, Kolozsvár (T)
Dr. Pollák Vilmos orvos, Kolozsvár (O)
Rosenberg Auguszta író, Budapest (B)
Sándor Géza ügyvédjelölt, Kolozsvár (J)
Dr. Schmeis Ferdinánd ezredorvos, Kolozsvár (O)
35 Dr. Sebestyén József ügyvéd, Kolozsvár (J)
Dr. Szalay József h. főkapitány, Szeged (B)
Szamosújvári Állami Polgári Leányiskola (B)

- Székely Doby Géza gyárigazgató, Kolozsvár (B)
Dr. Taritzky Ferencz orvos, Kolozsvár (J és O)
40 Dr. Temesváry János főgim. tanár, Szamosujvár (B)
Torontál vármegye Törvényhatósága (B)
Tőkés József ref. lelkész, Málnás (B)
Özv. Tüzes Karácsonné birtokosnő, Dés (B)
Veres Gábor zenetanár, Nagyenyed (B)
45 Wolf Bogdán gyógyszerész, Dés (T)

D) *Pártoló tag:*

Dr. Farkas Béla joggyakornok, Kolozsvár (J)

E) *Pártoló tag kedvezménnyel:*

- Daróczi Ambrus tanárjelölt, Kolozsvár (T)
Gomba Károly tanárjelölt, Kolozsvár (T)
Költli Ferencz joghallgató, Kolozsvár (J)
Lőrinczy István tanárjelölt (B)
5 Rákóczy Béla joghallgató, Kolozsvár (J)
Zsupán László tanárjelölt, Kolozsvár (T)

Ez évi szaporodás tehát: 2 igazgató, 6 alapító, 45 rendes,
7 pártoló, összesen 60 tag.

A teljes létszám 1910. december 31-én:

Igazgató tag	---	20
Alapító tag	---	63
Rendes tag	---	632
Pártoló tag	---	111
Kedvezményes pártoló tag	---	76

Összesen: 902

2. Az egyesület választmánya.

Elnök:

gr. Esterházy Kálmán.

Alelnökök:

dr. Lechner Károly
udv. tan., egyetemi tanár.

Id. br. Wesselényi Miklós
v. b. t. t., koronaőr.

Főtthár: dr. Schilling Lajos egyetemi tanár.

Titkár: Kelemen Lajos főgymn. tanár.

Pénztárnok: Lendvay Emil kir. tan., az Erdélyi Bank és Takarékpénztár Rt. vezérigazgatója.

Ellenőr: Kováts Ede kereskedő.

Ügyész: Dr. Menyhárt Gáspár ügyvéd, egyet. magántanár.

Választmányi tagok:

1. a) Az egyesület igazgató tagjai:

Gróf Bánffy György v. b. t. t.
Dr. Békésy Károly cz. rk. egyet. tanár.
Gróf Esterházy Kálmán.
Kováts Ede.
Lendvay Emil.
Veres Zoltán festőművész.
Id. báró Wesselényi Miklós.

b) Mint igazgató tagok képviselői:

Dés város részéről: Ilosvay Jenő polgármester.

Kolozsvár szab. kir. város részéről: Szvacsina Géza udv. tan., polgármester.

Kolozsvári Casinó részéről: Kuncz Elek udv. tan., tank. főigazgató.

Kolozsvármegye részéről: Dózsa Endre cs. és kir. kam., alispán.

Marosvásárhely szab. kir. város részéről: Dr. Bernády György polgármester,

Nagyági Bányaműtársaság részéről: (üresedésben).

Nagyenyedi Bethlen-kollegium részéről: Fogarasi Béla rektor-prof.

Szamosújvár város részéről: Todorfy Lukács polgármester.

Torda város részéről: Zilahi Sebes Andor polgármester.

II. A gyűjtemények igazgatói:

- Dr. Apáthy István egyetemi tanár (állattár).
Dr. Erdélyi Pál egyetemi könyvtárigazgató (könyvtár).
Dr. Pósta Béla egyetemi tanár (érem- és régiségtár).
Dr. Richter Aladár egyetemi tanár (növénytár).
Dr. Szádeczky Gyula egyetemi tanár (ásványtár).

III. A szakosztályok

- elnökei:* dr. Fabiny Rudolf udv. tan., egyet. tanár (term.-tud. sz.)
" dr. Farkas Lajos min. tan., egy. tanár (jog- és társ.-tud. sz.)
" dr. Purjesz Zsigmond udv. tan., egy. tanár (orvostud. sz.)
" dr. Schilling Lajos egyet. tanár (bölc. ny.- és tört.-tud. sz.)
titkárai: ifj. dr. Erődi Béla keresk. akad. tanár (jog- és társ.-tud. sz.)
" dr. Jakabházy Zsigmond. egyet. m. tanár (orvostud. sz.)
" dr. Seprődi János főgymn. tanár (bölc. ny. és tört. tud. sz.)
" Szabó Imre főgymn. tanár (term.-tud. sz.)

IV. Választott tagok:

- Dr. gróf Bánffy Miklós főispán (1998).
Dr. Boross György theol. tanár (1907).
Dr. Cholnoky Jenő egyetemi tanár (1909).
Ferenczy Gyula bankigazgató (1909).
Dr. Gidófalvy István kir. közjegyző (1908).
Dr. Hirschler József kanonok, főesperes-plébános (1908).
Dr. Jancsó György egyetemi tanár (1907).
Dr. Kenessey Béla ref. püspök (1908).
Dr. Konrádi Dániel egyet. magántanár (1909).
Báró Mannsberg Sándor bankigazgató (1908).
Dr. Márki Sándor egyetemi tanár (1908).
Péterfi Zsigmond ny. vasútigazgató (1909).
Dr. Rigler Gusztáv egyetemi tanár (1907).
Dr. Schneller István egyetemi tanár (1907).
Dr. Szabó Dénes udv. tan., egyetemi tanár (1909).
Gróf Teleky Domokos, Gernyeszeg (1907).
Gróf Wass Béla főispán, Dés (1907).

Négy hely lemondás és elhalálozás miatt üresedésben.

TARTALOM.

	Oldal
I. A választmány jelentése az egyesület 1910. évi működéséről — —	3
II. A gyűjtemények állapota és gyarapodása 1910-ben — — — —	
1. Jelentés a Könyvtárról — — — — —	11
2. „ az Érem- és Régiségtárról — — — — —	31
3. „ az Állattárról — — — — —	52
4. „ a Növénytárról — — — — —	55
5. „ az Ásványtárról — — — — —	67
III. A szakosztályok működése 1910-ben — — — — —	
1. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály jelentése	72
2. A természettudományi szakosztály jelentése — — — — —	74
3. Az orvostudományi szakosztály jelentése — — — — —	76
4. A jog- és társadalomtudományi szakosztály jelentése — — — — —	77
IV. Közgyűlési jegyzőkönyvek — — — — —	88
V. Vagyoni kimutatás- és zárószámadás 1910-ről — — — — —	93
Költségvetés 1911-re — — — — —	102
IV. Névtár — — — — —	
1. Az E. M. E. tagjai — — — — —	103
2. Az E. M. E. választmánya — — — — —	106

Hibaigazítás:

Az 5-ik lap első sorában a Lendvay Emil alapnál a 6 korona *4258 korona 90 fillérre javítandó.*

A 99-ik lapon a tiszteletdíjak helyesen a következők:

Pénztárosnak <i>alapítványra adva</i> --- ---	1000 korona.
Titkárnak --- --- --- --- --- --- --- ---	800 „
Ügyésznek --- --- --- --- --- --- --- ---	400 „

Kivonat az Erdélyi Múzeum-Egyesület alapszabályaiból.

1. §. Az egyesület célja az 1841/3. évi Erdélyi Országgyűlésen elhatározott és 1859-ben Kolozsvárt megalapított Erdélyi Nemzeti Múzeum fõntartása, tovább fejlesztése, gyűjteményeinek tudományos földolgozása, a tudományok mívelése, a honismeretnek és általában a magyar tudományosságának elõmozdítása.

Az egyesület tagjai.

10. §. Az egyesület tagja lehet minden tisztességes honpolgár, férfi és nõ, a 11—18. §§-ban meghatározott föltételek alatt. A fölvételt a jelentkezés vagy ajánlás alapján a választmány határozza el.

10. §. Ugyanazon föltételek alatt az egyesületnek tagjai lehetnek jogi személyek is, a melyek jogaikat képviselõ útján gyakorolják. A képviselõ személye és annak megváltoztatása bejelentendõ.

12. §. Az egyesületnek igazgató, alapító, rendes és pártoló tagjai vannak.

13. §. Igazgató tagok azok, kik az egyesületnek legalább 1000 koronát, avagy a Múzeumba fölvehető ennyi értékû tárgyat adományoznak.

Az igazgató tagok, mind a magán, mind a jogi személyek, az egyesület választmányának tagjai és a rendes tagok összes jogait élvezik.

14. §. Alapító tagok azok, kik az egyesületnek legalább 200 koronát, vagy a Múzeumba felvehető ennyi értékû tárgyat adományoznak.

Az alapító tagok a rendes tagok összes jogait élvezik.

15. §. Az igazgató és alapító tagoktól befizetett összegek, a mennyiben nem különleges célú adományok, az egyesület alaptõkéjéhez csatolandók.

16. §. Rendes tagok azok, a kik kötelezik magukat, hogy öt éven át tagsági díj fejében évenként 8 koronát fizetnek.

Minden rendes tagnak választania kell a 3. §-ban felsorolt szakosztályok közül, ha valamelyik szakosztálynak mûködésében a 46—53. §-ban körülrít részt kívánja venni.

A tagdíj az év elsõ negyedében fizetendõ; a befizetés elmulasztása a tagsági jogok (55. §.) felfüggesztését vonja maga után; a kötelezettségek azonban fennmaradnak.

A rendes tag, ha kilépési szándékát az ötödik év vége elõtt be nem jelenti, úgy tekintendõ, mint a ki további öt évre rendes tagsági kötelezettséget vállalt.

17. §. Pártoló tagok azok, a kik kötelezik magukat, hogy három éven át évi 4 koronát fizetnek.

A tagdíj az év elsõ negyedében fizetendõ; a befizetés elmulasztása a tagsági jogok (55. §.) felfüggesztését vonja maga után, a kötelezettségek azonban fennmaradnak.

A pártoló tag, ha kilépési szándékát a harmadik év vége elõtt be nem jelenti, úgy tekintendõ, mint a ki további három évre pártoló tagsági kötelezettséget vállalt.

18. §. Évközben belépõ tagok tartoznak a belépés évére esõ egész tagdíjat megfizetni.

Tagsági jogaik és kötelezettségeik is az év elejével kezdõdnek.

A tagok jogai.

54. §. Az igazgató tagok az alapító és a rendes tagoknak összes jogait élvezik és azonfelül tagjai a választmánynak. Az alapító és a rendes tagok egyforma jogokat élveznek.

55. §. A rendes tagok jogai a következõk:

a) szavaznak a közgyűléseken;

b) indítványokat tehetnek; de azok érvényes határozat hozatala elõtt a választmányban tárgyalandók;

c) választanak és választhatók; csupán az elnöki és két alelnöki állásra nem választható más, mint igazgató vagy alapító tag;

d) díjtalanul kapják az egyesületnek általános természetű és népszerű kiadványait;
e) díjtalanul látogathatják az Erdélyi Múzeum tárait, valamint az egyesülettől rendezett időszakos kiállításokat;

f) díjtalanul vehetnek részt az egyesület vándorgyűlésein és minden általa rendezett népszerű és tudományos előadáson;

g) díjtalanul vehetnek részt a szakosztályok felolvasó ülésein;

h) résztvehetnek ama szakosztály működésében, a melybe a 16. §. szerint belépnek s annak kiadványait díjtalanul, a többi szakosztály kiadványait pedig kedvezményes áron kapják.

56. §. A pártoló tagok jogai a következők:

a) díjtalanul látogathatják az Erdélyi Múzeum tárait, valamint az egyesülettől rendezett időszakos kiállításokat;

b) díjtalanul kapják az egyesület évkönyveit és a népszerű előadások füzeteit;¹

c) díjtalanul vehetnek részt az egyesület vándorgyűlésein, valamint minden általa rendezett népszerű tudományos előadáson;

d) évi 2 koronával előfizethetnek egy-egy szakosztály kiadványaira.

57. §. megszűnnek tagjai lenni az egyesületnek:

a) a ki kilépését, ha rendes tag, a következő öt éves időszak, ha pártoló tag, a következő három éves időszak letelte előtt bejelenti;

b) a kit tagjai közül az egyesület kizár;

c) a ki meghal.

---

¹ Választmányi határozat értelmében azok az egyetemi és más főiskolai hallgatók, a kik 4 korona pártoló tagdíjjal lépnek be az egyesületbe, megkapják az egyik szakosztály kiadványait is.

A JUBILEUMI PLAQUETTE, a mely ifj. *Vastagh György* művészi alkotása, még kapható, tagok részére 8, másoknak 10 koronáért, az Erd. Nemz. Múzeum Érem- és Régiségtarában.

A jubileumi EMLÉKALBUM, a mely az egyesület és az Erdélyi Nemzeti Múzeum történetét, a jubileum lefolyását fogja tartalmazni, cikkeket ad az egyesület régi és jelen munkásaitól s munkásairól, dr. *Erdélyi Pál* egyetemi és múzeumi könyvtárigazgató szerkesztésében, szép kiállításban és képekkel díszítve fog legközelebb megjelenni, *egyesületi tagok részére mérsékelt árral*.

GRÓF MIKÓ IMRE leveleinek I. kötete sajtó alatt van.